

Van agendapunt tot schandaal: onderzoek naar het evolutieproces van claims over de IRT-affaire in nationale dagbladen en Kamerstukken

Student: Myrthe de Vries

Studentnummer: 1616331

Scriptiebegeleiders: Prof. dr. Jaap de Jong en Drs. Sebastiaan van der Lubben

Tweede lezer: Dr. Willem Koetsenruijter

Master: Journalistiek en Nieuwe Media

Universiteit Leiden

Inleverdatum: 20 mei 2016

Colofon

Dit is een afstudeeronderzoek
van de Master Journalistiek en
Nieuwe Media, Universiteit Leiden.

Auteur

Myrthe de Vries
Studentnummer 1616331
Universiteit Leiden Master Nederlandse Taal en Cultuur,
Journalistiek en Nieuwe Media
Faculteit der Geesteswetenschappen
Email: terra_lindia@hotmail.com

Scriptiebegeleiders

Prof. dr. Jaap de Jong
Email: j.c.de.jong
j.c.de.jong@hum.leidenuniv.nl

Drs. Sebastiaan van der Lubben
Email: s.p.van.der.lubben@hum.leidenuniv.nl

Secretariaat Nederlandse taal en cultuur
P.N. van Eyckhof 4
Postbus 9515
2300 RA Leiden
Tel: 071-527 2099

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Probleemstelling	9
1.3 Selectie claims	10
1.4 Onderzoeksopzet	10
2 De IRT-affaire als schandaal	11
2.1 Onenigheid en het old-boy network	11
2.2 Een omstreden opsporingsmethode	12
2.3 De affaire in de media	13
2.4 Gevolgen van de IRT-affaire	15
3 Theoretisch kader	17
3.1 Agendasettingtheorie	17
3.2 Inter-media agenda setting	20
3.3 Best: claims en het social problems process	20
3.4 Schandaaltheorie: Thompson en het politieke schandaal	21
3.5 Claims en retorische formules	22
3.6 Retorische middelen: Ethos, logos, pathos	24
3.7 Stijlfiguren	24
3.8 Het stock issues model	26
4 Methode	28
4.1 Criteria voor selectie corpora	28
4.2 Claimanalysemethode	29
4.3 Gradaties van succes	31
4.4 Retorische analyse	32
5 Resultaten	33
5.1 De matrix	33
5.2 De claimmakers	33
5.3 Herhaling en tegenclaims	36
5.4 Werkelijke gevolgen	37
5.5 De meest succesvolle claims	39
5.6 Retorische kwaliteit: vaste formules, waarden en stock issues	43
5.7 Politieke agenda en media-agenda	45
6 Conclusie	47
6.1 Claims als meeteenheid	47
6.2 Kenmerken van succesvolle claims	47
6.3 Kenmerken van niet-succesvolle claims	47
6.4 Golfpatroon	48
6.5 Bijdrage aan de ontwikkeling tot schandaal	48

7	Discussie	49
7.1	Onderzoeksopzet	49
7.2	Belangrijkste uitkomsten	49
7.3	Implicaties voor journalisten	50
7.4	Sterke en zwakke punten van het onderzoek	51
7.5	Slotconclusie	51
	Literatuurlijst	52
	Afbeeldingenlijst	54
	Bijlagen	
A.	Analyse claims	55
B.	Aantal claims per datum	75
C.	Claimherhaling	76
D.	Retorische analyse	77
E.	Vergelijking corpora	86
F.	Mediacorpus	87
G.	Politiek corpus*	
H.	Claimmatrix*	
I.	Overzichtsmatrix*	

*Wegens het format van deze bijlagen, kunnen deze bestanden alleen digitaal (op usb) worden bijgesloten

Voorwoord

De IRT-affaire liep officieel begin jaren negentig ten einde, maar steekt nog altijd onvermijdelijk de kop op wanneer er iets voorvalt dat vragen oproept rond opsporing, justitie, politie en/of corruptie. Dit gebeurde bijvoorbeeld toen het kabinet in augustus 2013 overwoog om opnieuw te gaan samenwerken met criminele burgerinfiltranten. Oud-minister Ed Van Thijn, aan wie de affaire destijds zijn baan had gekost, kon het niet geloven.

Toen aan het licht kwam dat minister Teeven in 2000, toen hij nog officier van Justitie was, een omstreden deal had gesloten met een drugs crimineel, kwam de IRT-affaire in de media direct weer tot leven. Ook ten tijde van de IRT-affaire was volgens velen sprake van deals met criminelen.

Recentelijk werd in de Volkskrant teruggewezen naar de affaire en de conclusies naar aanleiding daarvan van de commissie Van Traa over de samenwerking tussen opsporingsinstanties en criminelen. Strafadvoocaat Sander Janssen stelde in een interview met de krant dat de regels die destijds zijn opgesteld, worden overgetreden waardoor een nieuwe 'Teevenddeal' niet uitgesloten is. Kortom: de IRT-affaire leeft nog steeds.

Vandaar dat deze affaire een goede case study vormt voor de bestudering van succesvolle en niet-succesvolle claims over een zich ontwikkelend schandaal. Claims zijn persuasieve argumenten die door claimmakers naar voren worden gebracht in de hoop zo invloed uit te oefenen op hoe de kwestie, waarover de claim gaat, door het grote publiek wordt gezien en hoe deze zich ontwikkelt. In het hier gepresenteerde onderzoek zijn claims een zeer belangrijke meeteenheid.

Aan het onderzoek hebben een aantal mensen met hun hulp en steun een belangrijke bijdrage geleverd. Graag maak ik van deze gelegenheid gebruik om iedereen te bedanken die me heeft geholpen bij het schrijven. Ik wil mijn familie, in het bijzonder mijn vader Henk de Vries en mijn man Ali, bedanken voor hun steun en aanmoediging, en mijn begeleiders, Sebastiaan van der Lubben en Jaap de Jong, voor hun feedback, adviezen en inzichten.

Samenvatting

In deze scriptie wordt onderzoek gepresenteerd naar *claims*. In deze context wordt een claim, met de woorden van Best (2008), gedefinieerd als 'a persuasive argument'. Een claim is een poging om anderen te overtuigen en heeft vaak een standaardvorm. Volwaardige claims bestaan uit in elk geval een *ground* en eventueel een *warrant* en/of een *conclusion*. Een *ground* beschrijft de omstandigheid uit de claim en draagt bewijs hiervoor aan, een *warrant* geeft een rechtvaardiging en verbindt de claim met de *ground* en de *conclusion* bevat meestal een aanbeveling voor de toekomst.

Journalisten gebruiken claims om beleid kritisch te volgen. Wanneer politici bijvoorbeeld een norm overtreden, zoals het indienen van declaraties voor juwelen of bossen bloemen, kunnen journalisten dit aan de kaak stellen door middel van claims in de media. Deze zogenaamde *watch dog*-functie van journalisten maakt een belangrijk deel uit van een goed functionerende democratie (Thompson, 2000) omdat hierdoor ondeugdelijk beleid kan worden veranderd en politici worden gedwongen zich te blijven verantwoorden voor hun handelingen.

Het in deze scriptie gepresenteerde onderzoek richt zich op het evolutieproces van claims aan de hand van een *case study*: de IRT-affaire. Deze affaire ontstond vlak nadat op 7 december 1993 de plotselinge opheffing van het interregionaal researcheteam Noord-Holland/Utrecht via een persbericht openbaar was gemaakt. Het IRT was opgeheven 'wegens een omstreden opsporingsmethode'. Al snel kwamen er berichten met speculaties over wat die methode zou hebben ingehouden: infiltratie, corruptie, pseudo-koop... of was misschien toch een lek of ruzie tussen de samenwerkende korpsen de ware reden voor de opheffing?

Wat in december 1993 met de plotselinge, geruchtmakende opheffing van het IRT begon als een affaire, zou vier maanden later officieel een schandaal worden, toen er besloten werd tot het instellen van een parlementaire enquête. Een dergelijk grootschalig, tijdrovend en kostbaar onderzoek is een middel dat slechts zeer spaarzaam wordt ingezet door politici. Het feit dat er een parlementair onderzoek werd begonnen naar de toedracht rond de opheffing en het functioneren van het IRT te onderzoeken, kent de voormalige IRT-affaire dus de status van schandaal toe.

De auteur van deze scriptie heeft onderzoek gedaan naar hoe claims in landelijke dagbladen en Kamerstukken over de IRT-affaire evolueerden van 7 december 1993 tot en met 7 april 1994. Deze periode begint met het persbericht waarin de opheffing van het IRT openbaar werd gemaakt en eindigt met de motie-Dijkstal, die verzocht om een parlementaire enquête. De onderzochte claims waren afkomstig van diverse claimsmakers, variërend van ministers tot journalisten en politiecommissarissen.

Kennis over wanneer iets van een affaire tot een schandaal wordt binnen de politieke- en de mediawereld en hoe het evolutieproces van claims in de bijbehorende discoursen hiertoe kan bijdragen, is nodig voor journalisten om beter hun *watch dog*-functie te kunnen vervullen. Daartoe is

inzicht nodig in hoe sommige claims succesvol kunnen zijn en andere niet, en hoe claims en claimmakers in het media- en het politiek discours elkaar beïnvloeden.

De centrale vraag van het onderzoek luidde: *Hoe droegen succesvolle en niet-succesvolle claims in het mediadiscours en het politieke discours over de IRT-affaire bij aan het evolutieproces van de affaire tot schandaal?*

Deze vraag is beantwoord door het maken van zowel een claimanalyse als een retorische analyse per claim. Agendasetting vindt namelijk plaats door middel van het publiekelijk uiten van claims, waarvan de effectiviteit niet alleen afhangt van de inhoud en de basisconstructie van de claim (*ground, warrant, conclusion*), maar ook van de retorische kwaliteit.

In het onderzoek is gebruik gemaakt van twee corpora: een mediacorpus, bestaande uit krantenberichten en een politiek corpus, bestaande uit Kamerstukken. Er is voor twee corpora gekozen omdat de wisselwerking tussen politiek en media een punt van onderzoek vormde.

Uit de twee corpora zijn claims geselecteerd die in elk geval één *ground* bevatten. De structuur van deze claims is geanalyseerd en er is per claim een retorische analyse uitgevoerd. De uit die analyses verkregen gegevens werden overzichtelijk gemaakt door deze in een claimmatrix te plaatsen. Op basis daarvan zijn vierentwintig succesvolle en tweeënveertig niet-succesvolle claims geïdentificeerd.

Dit zijn de voornaamste conclusies die uit de analyses en de matrix naar voren zijn gekomen:

- 1) In totaal bevatten het politieke corpus en het mediacorpus vierentwintig succesvolle claims en tweeënveertig niet-succesvolle claims. Succesvolle claims blijven leven, doordat ze tegengesproken en/of herhaald worden. Niet-succesvolle claims verdwijnen doordat ze niet herhaald of tegengesproken worden
- 2) Het evolutieproces van de meest succesvolle claims verloopt vaak via een grillig (golf)patroon. Het is mogelijk dat een claim langere tijd geen aandacht krijgt in het media- en/of het politieke discours, maar uiteindelijk wel de hoogste graad van succes (werkelijke gevolgen) bereikt
- 3) Succesvolle claims kunnen bijdragen aan het ontwikkelingsproces tot schandaal door aannemelijk te maken dat de situatie voldoet aan de kenmerken van een schandaal, zoals genoemd door Thompson (2000.) Deze invloed kan van het mediadiscours via het politieke discours verlopen, doordat claims uit het mediadomein een agendasettende functie vervullen voor claims in het politieke domein
- 4) De retorische formule 'Familiar type of problem' lijkt de overtuigingskracht van een claim over een affaire positief te kunnen beïnvloeden, net als een beroep op de waarden 'duidelijkheid' en 'oprechtheid' en de metonymia en gekleurd of geladen taalgebruik

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

“Politie raakt gevoelige informatie jihadproces kwijt op internet” kopte het NRC Handelsblad op 10 september 2015. Door het gebruik van een nep Facebook-account had de politie een jaar lang geprobeerd te infiltreren in de sociale kringen van Haagse terreurverdachten. Deze informatie deed voor de zoveelste keer de discussie oplaaien over opsporingsmethoden en de grenzen die de politie daarbij in acht zou moeten nemen. Er werd direct teruggewezen naar de IRT-affaire, een complexe politieke kwestie waarin de grenzen van justitiële opsporing en de samenwerking tussen verschillende politiekorpsen en justitie centraal stonden. Het nieuws over de opheffing van dit speciale interregionale politieteam zou uiteindelijk leiden tot een parlementaire enquête, waarmee de naam ‘schandaal’ gerechtvaardigd werd.

Schandalen zijn niet een fenomeen van de laatste decennia. Al ver vóór Watergate en de Lewinsky-affaire bestonden er schandalen. Ook de grote aandacht waarop schandalen kunnen rekenen, is van alle tijden (Thompson: 2000.) De Europese vorsten waren zich er eeuwen geleden al van bewust hoe positieve berichten in de media hun reputatie konden sterken, maar ook dat negatieve berichtgeving, bijvoorbeeld in de vorm van satirische pamfletten, hun reputatie ernstig kon schaden. (Thompson 2000: p 42.) Het was tijdens de Britse *pamphlet wars* rond 1640 dat de term ‘scandal’ voor het eerst expliciet in verband werd gebracht met zowel claims als de printmedia. (Thompson 2000, p. 46.)

Echter, het lijkt wel alsof schandalen sinds het begin van de negentiende eeuw veelvuldiger voorkomen. Wellicht hebben de media ertoe bijgedragen dat schandalen vaker bekend worden of zich zelfs vaker ontwikkelen. Thompson(2000) spreekt in dit kader ook wel van *mediated scandal*: een schandaal waarbij berichten bij een zeer groot aantal ontvangers terechtkomen en monologisch van aard zijn; de ontvangers van de berichten hebben niet de mogelijkheid om direct te reageren. Door de ontwikkeling van de communicatiemedia zijn gezagsdragers zichtbaarder, waardoor de kans op het uitkomen van een schandaal groter is dan ooit tevoren.

Schandalen hebben het vermogen om beleidsveranderingen te veroorzaken en kunnen de publieke opinie flink bezighouden (Brants, 2008: 47.) Schandalen kunnen zich ook jarenlang blijven voortslepen, denk maar eens aan het schandaal rond voormalig topambtenaar Joris Demmink, waarbij er steeds weer nieuw bewijs en nieuwe berichten naar de oppervlakte blijven drijven. De niet te onderschatten invloed die schandalen kunnen hebben op het politieke proces en politiek beleid maken schandalen tot een fascinerend onderwerp van onderzoek.

Schandalen en sociale problemen zijn weliswaar niet hetzelfde, maar ze kennen veel parallellen. Beide zaken hebben invloed op de samenleving als geheel, zijn vaak onderwerp van gesprek en worden op een bepaalde manier schadelijk bevonden. Bij zowel sociale problemen als schandalen spelen de media een belangrijke, agendasettende rol en vindt er een proces plaats waarin

verschillende actoren, zoals activisten, journalisten en politici, hun claims zo effectief mogelijk proberen vorm te geven opdat ze gehoord zullen worden. In dit kader wordt een claim beschouwd als een persuasief argument dat publiekelijk wordt geuit. De methode van Best (2008) voor het analyseren van het *claimsmaking process* bij sociale problemen is zodoende ook goed toepasbaar op schandalen.

Schandalen beginnen als affaires. Een affaire is een zaak waar grote maatschappelijke ophef over is, of zoals de Van Dale het verwoordt: 'een dubieuze kwestie'. Een schandaal is een zaak waarbij een beschuldiging bestaat in de richting van een persoon of een instituut, wat diens reputatie kan schaden. Op het moment dat er dus een bepaalde beschuldiging of verdachtmaking is en er sprake van is dat de reputatie van een persoon of instituut geschaad kan worden, verandert een affaire in een schandaal.

Veel affaires zullen zich echter nooit ontwikkelen tot schandaal, wat de vraag doet rijzen: waarom is de IRT-affaire niet in die 'affairehoek' blijven hangen? Waarom werd juist de IRT-affaire 'gepromoveerd' tot schandaal? In deze scriptie wordt onderzoek gepresenteerd naar de agendasettende functie van claims over de IRT-affaire door te kijken naar de agendasetting van claims en de retorische kenmerken van deze claims. De meeteenheid in dit onderzoek is dus de claim. Claims zijn een goede analyse-eenheid omdat ze duidelijk maken hoe een ingewikkelde kwestie precies in elkaar zit en hoe verschillende partijen erover denken. Ook zijn claims goed meetbaar en vormen ze een letterlijke weergave van het discours over een bepaalde kwestie. De agendasetting via claims en succes wordt mede bepaald door te kijken naar hoe claims uit het mediadomein in het politieke domein een rol kunnen spelen en andersom. Claims worden geëvalueerd aan de hand van hun retorische kwaliteit.

Dergelijk onderzoek naar claims over een zich ontwikkelend schandaal is zowel relevant voor journalisten in de praktijk als voor studenten van journalistieke- en mediagerelateerde opleidingen. Journalisten en mediastudenten kunnen uit dergelijk onderzoek inzichten opdoen over hoe ze claims het best kunnen vormgeven om er zoveel mogelijk aandacht en acceptatie voor te genereren. Ook voor sociologen en retorici zijn claims en de manier waarop claims zich ontwikkelen en zijn vormgegeven een interessant onderwerp. Voor sociologen is daarbij met name het ontwikkelingsproces van belang, waarin claimsmakers hun claims naar voren brengen in de hoop een bepaalde sociale kwestie aan de kaak te kunnen stellen. Retorici zijn vooral geïnteresseerd in de manier waarop claims worden geformuleerd in termen van stijl en retoriek.

Het maatschappelijke belang van een onderzoek agendasetting door claims, is dat dit duidelijk kan maken hoe claims de publieke opinie kunnen beïnvloeden en dat journalisten, als zij weten hoe zij hun claims effectiever kunnen maken, beter de democratische *watch dog*-functie kunnen vervullen. Immers, als de journalistiek beter in staat is om normoverschrijdingen in het politieke veld onder de

aandacht te brengen, dan komt dit ten goede aan de democratie en een degelijke werking van het politieke systeem. De politiek zal dan waar nodig sneller vernieuwingen aanbrengen of overgaan op een beter beleid, omdat ondeugdelijk beleid sneller onder de publieke aandacht komt.

1.2 Probleemstelling

In dit onderzoek staat de volgende vraag centraal: *Hoe droegen succesvolle en niet-succesvolle claims in het mediadiscours en het politieke discours over de IRT-affaire bij aan het evolutieproces van de affaire tot schandaal?*

Hierbij is gekozen voor het bestuderen van claims over deze affaire die zijn verschenen in landelijke kranten tussen 7 december 1993 en 8 april 1994. Voor deze periode is gekozen omdat op 7 december 1993 het persbericht werd uitgebracht over de opheffing van het IRT - wat door velen als het publieke begin van deze affaire wordt beschouwd, en op 7 april 1994 de motie-Dijkstal werd aangenomen, wat betekende dat een parlementaire enquête zou worden ingesteld. Daarmee werd de affaire een schandaal. In deze periode ontwikkelde de IRT-affaire zich van een punt op de politieke, maatschappelijke en media-agenda tot een schandaal.

De vraag *hoe* succesvolle en niet-succesvolle claims hebben bijgedragen aan de ontwikkeling tot schandaal is van belang, omdat de wijze waarop een claim is geconstrueerd en de toegepaste retorische middelen grote effecten kunnen sorteren. De manier waarop een claim is geformuleerd bepaalt voor een groot deel of deze effectief is of niet. Voor journalisten is de *hoe*-vraag dus van groot belang.

Om deze vraag te kunnen beantwoorden, wil ik eerst de claimmakers in kaart brengen en de aard van de claims die ze naar voren brachten. Daarom luidt de eerste deelvraag:

1) *Wie waren de claimmakers en hoe vaak uitten zij claims?*

Vervolgens is het, om het claimmaking proces beter te begrijpen, van belang om te bekijken of dit proces volgens een bepaald patroon is verlopen. De bijbehorende tweede deelvraag luidt:

2) *Hoe is de verdeling van claims over de onderzoeksperiode?*

Daarna wil ik in kaart brengen welke claims succesvol waren en, als er overlap is binnen de verschillende graden van succes, welke authentieke claims als meest succesvol kunnen worden beschouwd.

3) *Welke authentieke claims kunnen worden gezien als meest succesvol?*

Om de mogelijke reden voor het optreden respectievelijk het uitblijven van succes te onderzoeken, zal ik de retorische kwaliteit van alle claims analyseren. De vierde deelvraag is daarom:

4) *Wordt er in de succesvolle en niet-succesvolle claims gebruik gemaakt van stijlmiddelen, stock issues, retorische formules en/of een beroep gedaan op een bepaalde waarde?*

Ten slotte zal ik onderzoeken of er agendasetting heeft plaatsgevonden tussen de politieke agenda en de media-agenda en of er een bepaalde richting in te herkennen is. De vijfde deelvraag luidt:

5) *Lijken de media-agenda en de politieke agenda elkaar te beïnvloeden?*

In dit onderzoek worden vijf gradaties van succes onderscheiden: 'niet herhaald', 'neutrale claimherhaling', 'counter claims', 'claimherhaling met instemming' en 'claimherhaling met werkelijke gevolgen'. Deze gradaties of categorieën van succes zullen verder worden toegelicht in hoofdstuk 4. Methode.

Op basis waarvan de claims, waarvan de mate van succes en de kenmerken zullen worden onderzocht, geselecteerd worden, wordt in de volgende paragraaf kort uiteengezet.

1.3 Selectie claims

Om een betrouwbare, intersubjectief-geldige analyse te kunnen maken is een goede operationalisatie van wat in dit onderzoek wordt verstaan onder een 'volwaardige claim' noodzakelijk.

Het moet duidelijk zijn op basis van welke kenmerken de claims zullen worden geselecteerd en in welke gevallen een claim niet voor selectie in aanmerking komt. De opvattingen van Best over claims zijn hierbij leidend, maar ook het IRT als casus beïnvloedt de voorwaarden voor selectie.

Een claim is een persuasief argument en moet kunnen worden gezien als een poging tot overtuigen (Best, 2008: p. 30.) Een claim geeft als het ware een rechtvaardiging voor het feit dat er actie ondernomen moet worden. Logischerwijs leidt een claim altijd tot een conclusie, een standpunt over wat er gedaan zou moeten worden (Best: 39.) Bij een claim is er altijd sprake van communicatie tussen tenminste twee partijen: de partij die de claim naar voren brengt, en het publiek dat ervan overtuigd moet worden.

Een nadere precisering in de vorm van een volledige operationalisatie is te vinden in Methode (paragraaf 4.2) en de complete claimanalyse is te vinden in Bijlage A: Analyse claims.

1.4 Onderzoeksopzet

Deze scriptie is als volgt ingedeeld: hoofdstuk twee behandelt de IRT-affaire en de aandacht hiervoor in dagbladen. Hoofdstuk drie bespreekt de opvattingen, leer en theorieën die ten grondslag liggen aan dit onderzoek, waaronder Bests theorie over het *social problems process*, Thompson indeling en definitie van schandalen, de agendasettingtheorie van McCombs en Shaw en hoe retorica, stock issues en waarden een belangrijke rol kunnen spelen bij het formuleren van claims. In hoofdstuk vier zal de bij dit onderzoek gehanteerde methode worden uiteengezet, in hoofdstuk vijf worden de resultaten besproken. Hoofdstuk zes vormt de conclusie en hoofdstuk zeven de discussie. Tot slot volgen de literatuurlijst, de afbeeldingenlijst en de bijlagen, waarin onder anderen de claimmatrix en de retorische analyse per claim te vinden zijn.

2 De IRT-affaire als schandaal

Om de agendasettende functie van claims te onderzoeken, is in het in deze scriptie gepresenteerde onderzoek gebruik gemaakt van een case study: de IRT-affaire. Deze affaire uit het begin van de jaren negentig deed veel stof opwaaien en zou het aftreden van twee ministers en veranderingen in de wetgeving over opsporing tot gevolg hebben. Dit hoofdstuk bevat de meest essentiële informatie over de IRT-affaire. In paragraaf 2.1 en 2.2 wordt een beeld geschetst van hoe het interregionaal rechercheteam Noord-Holland/Utrecht tot stand kwam en hoe het functioneerde. Paragraaf 3 bespreekt hoe de affaire in de media terecht kwam en hoe de berichtgeving verliep.

2.1 Onenigheid en het old-boy network

Het IRT, kort voor interregionaal rechercheteam Noord Holland/Utrecht, werd in 1989 opgericht naar aanleiding van een onderzoek van het Crime Investigation Department (CID) naar de georganiseerde misdaad in Nederland, waaruit bleek dat deze fors was toegenomen. Het IRT bestond uit meer dan honderd agenten van verschillende korpsen in Noord-Holland en Utrecht (Haenen en Meeus, 1996.) Daarmee was het team de eerste Nederlandse *'special task force'*, die de strijd moest aanbinden moet de georganiseerde misdaad (Middelburg en Van Es, 1996.) Dit samenwerkingsverband moest ervoor zorgen dat de georganiseerde misdaad, en met name de drugsmisdaad, effectiever kon worden aangepakt.

Al bij de vorming van het team waren er spanningen en onenigheid over wie er leden moest leveren, waar het geld vandaan moest komen en wie de leiding moest krijgen. Een deel van de problemen waarin het IRT later verzeild zou raken, hangt samen met de wijze waarop het interregionaal rechercheteam werd gefinancierd. Een groot aantal korpsen gemeente- en rijkspolitie in Noord-Holland en Utrecht betaalde mee, wat inhield dat ook de zeggenschap over het IRT was verdeeld over evenzoveel korpsen (Haenen en Meeus, 1996: 30.) Het is goed voorstelbaar hoe dit voor discussies en gespannen verhoudingen kan hebben geleid.

Niet alleen het feit dat iedereen zeggenschap wilde hebben, ook de karakters en voorgeschiedenis van de politiechefs zouden hebben bijgedragen aan de problemen binnen het IRT. De politiecommissarissen die betrokken waren bij het IRT hadden samen op het Rijksinstituut tot Opleiding van Hogere Politie Ambtenaren (RIOHPA) gezeten. (Haenen en Meeus, 1996: 13.) Nordholt en Wiarda, die tijdens de IRT-periode regelmatig zouden botsen en na de opheffing tegenover elkaar kwamen te staan, sliepen tijdens hun opleiding naast elkaar. Toen al gingen hun karakters maar moeizaam samen (Haenen en Meeus, 1996: 13.)

De spanningen die in de loop der tijd ontstonden tussen sommige leden van het IRT, zouden weleens hebben kunnen bijdragen aan het ontstaan van de IRT-affaire.

De politiecommissarissen mochten dan wel niet allemaal altijd goed met elkaar omgaan, toch was er volgens NRC-journalisten Haenen en Meeus en oud-CDA-Kamerlid en oud-voorzitter van de Algemene Christelijke Politiebond (ACP) Gert Koffeman sprake van een zogenaamd *old-boy network* (Haenen en Meeus, 1996: 23). Dit netwerk betekende nauwe contacten tussen de politiecommissarissen, burgermeesters, hoofdofficieren van Justitie en voorzitters van politiebonden. Deze maakten, volgens oud-burgemeester van Tilburg Gerrit Brokx, onderlinge afspraken over sollicitaties en de verdeling van aanstellingen. Waar nodig kwamen de leden van dit *old-boy network* elkaar snel te hulp.

De macht en onverstoortbaarheid van dit *old-boy network* werd door een Haagse topambtenaar eens beschreven met een metafoor van vissen in een aquarium: *je ziet ze zwemmen, ieder z'n eigen stijl, je kunt er een tikje tegen geven, dan raken ze even in de war, maar uiteindelijk zwemmen ze voort volgens hun vaste, eigenwijze patroon* (Haenen en Meeus, 1996: 25.)

Ook bestond het IRT uit vijf compartimenten die niet op de hoogte waren van elkaars bezigheden. Alleen teamleider Lith wist van alle vijf compartimenten – CID'ers, observanten, tappers, analisten en operationele, tactische rechercheurs, waar ze mee bezig waren. Slechts met toestemming van Lith mocht informatie worden uitgewisseld met andere rechediensten (Haenen en Meeus, 1996: 32.)

Door dit "need to know"-principe ontstond regelmatig wantrouwen. Met name het Amsterdamse korps werd ervan verdacht 'lek' te zijn, waardoor de informatie-uitwisseling met dit korps uit voorzorg beperkt werd gehouden. Of zoals een agent het eens treffend verwoordde:

"In Amsterdam werken ze niet volgens het 'need to know'-principe, maar volgens het 'nice to know'-principe, ze lullen alles door." (Haenen en Meeus, 1996: p. 32.)

2.2 Een omstreden opsporingsmethode

Alle onenigheid en onderlinge strijd leidde tot een climax toen op 8 december 1993 het persbericht over de opheffing van het IRT openbaar werd gemaakt in landelijke dagbladen. Het bericht was de dag ervoor door de zogenaamde 'Amsterdamse driehoek' – de Amsterdamse burgemeester, Tweede Kamerlid en minister van Binnenlandse Zaken Van Thijn (zie figuur 1), hoofdofficier van Justitie Vrakking (figuur 2) en korpschef Nordholt (figuur 3) - naar buiten gebracht. De tekst van het bericht was zeer kort en eenvoudig: 'Het ter bestrijding van de georganiseerde misdaad opgerichte interregionaal rechedeteam Noord-Holland/Utrecht is opgeheven wegens een omstreden opsporingsmethode.'

Na het verschijnen van het persbericht over de opheffing van het IRT, ontstond ophef onder de ministers, korpschefs en op het openbaar ministerie over de formulering ervan. Velen vroegen zich af waarom de omstreden opsporingsmethode expliciet werd genoemd. Sommigen zagen het als een 'beginnersfout' van opsteller Vrakking. Vrakking zelf meende de openbaarheid te dienen door de omstreden opsporingsmethode in het persbericht op te nemen (Haenen en Meeus, 1996: 35.)

Later zou blijken dat de omstreden opsporingsmethode had plaatsgevonden binnen de zogenaamde 'Operatie-Delta'. Deze in 1992 begonnen operatie was gericht op het misdaadsyndicaat van topcrimineel Etienne Urka en hield onder andere in dat grote hoeveelheden drugs werden doorgelaten. De Operatie zou niet het gewenste effect hebben, integendeel zelfs. Zoals Parooljournalisten Middelburg en Van Es het verwoorden: 'in december 1993 werd niet Urka's Delta-organisatie, maar het IRT zélf ontmanteld'. Middelburg en Van Es (1996) ontdekten overigens ook dat het IRT en justitie in het kader van Operatie-Delta niet alleen drugs doorlieten, maar zelfs een eigen drugslijn opzetten, die van Colombia naar Nederland liep.

2.3 De affaire in de media

Aanvankelijk werd de aankondiging over de opheffing van het IRT op een bescheiden wijze gedaan en kreeg deze weinig aandacht. (Haenen en Meeus, 1996: 26/27.) Pas toen er geruchten opstaken over corruptie, op gang gebracht door de Utrechtse korpschef Wiarda, begonnen journalisten en dagbladen meer aandacht te besteden aan het net ontbonden IRT.

Vanaf dat moment zouden het IRT en de toedracht rond de opheffing hiervan regelmatig het onderwerp zijn van nieuwsberichten. Deze berichten spitsten zich toe op verschillende thema's, waaronder de vermeende corruptie binnen het team, de in het persbericht genoemde 'omstreden opsporingsmethode' en de samenwerkingsproblemen tussen de IRT-rechercheurs.

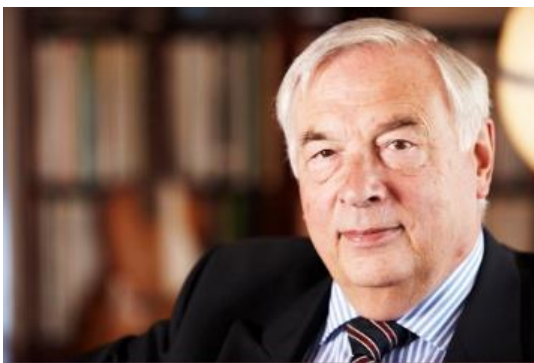

Figuur 1. Ed van Thijn (PvdA, 16 augustus 1934),
(bron: wikipedia.org)

Toenmalig burgemeester van Amsterdam,
Minister van Binnenlandse Zaken
Tweede Kamerlid

Figuur 2. Hans Vrakking, (bron: telegraaf.nl)
Toenmalig Hoofdofficier van Justitie

Figuur 3. Eric Nordholt (11 april 1939), (bron:
fotoarchief.nl)
Toenmalig hoofdcommissaris Amsterdam

De plotselinge opheffing riep veel vragen op: was er inderdaad een verboden opsporingsmethode toegepast door het IRT, en zo ja, wat hield die methode precies in? Had het interregionaal rechercheteam plannen gehad om grote hoeveelheden drugs in te voeren om zo te kunnen infiltreren in een misdaadorganisatie (Volkskrant, 31 maart 1994)? Of was er toch iets anders aan de hand? Was er gebruik gemaakt van een criminele informant (Het Parool, 30 maart 1994)? Was corruptie bij de Amsterdamse politie de reden geweest (Het Parool, 27 januari 1994)? Of was er soms informatie gelekt en had dat het team om zeep geholpen (NRC Handelsblad, 27 januari 1994)?

Er werd verslag gedaan van diverse interviews met betrokkenen bij de affaire, zoals hoofdofficier van Justitie Vrakking en de Amsterdamse hoofdcommissaris Nordholt. Ook nu nog beschikt het NRC Handelsblad over een uitgebreid online archief met nieuwsberichten die zijn verschenen over de affaire. Overigens kreeg de journalistieke praktijk vaak verwijten te horen in de trant van dat zij voor 'gedonder' zorgde of 'het hele strafrechtelijke apparaat tot stilstand bracht' (Haenen en Meeus: 1996.) De hoofdcommissaris die al in de tweede helft van december 1993 tegenover NRC-journalisten Haenen en Meeus verklaarde dat het schandaal rond het IRT zou gaan leiden tot een parlementaire enquête, zou gelijk krijgen. (Haenen en Meeus, 1996: 26.)

2.4 Gevolgen van de IRT-affaire

De IRT-affaire was een grootschalig incident, dat veel stof deed opwaaien en waarbij de integriteit van het optreden van politie en justitie in twijfel werd getrokken. Erwin Muller, hoogleraar Veiligheid en Recht aan de Universiteit Leiden en destijds secretaris van de Commissie van Traa en de commissie Kalsbeek, spreekt in dit kader van 'politiële en justitiële dwalingen'.

De parlementaire enquête naar het IRT duurde bijna veertien maanden, van 7 december 1993 tot 1 februari 1996. Oorspronkelijk was de onderzoekstermijn gesteld op maximaal een jaar, maar deze termijn moest worden verlengd toen bleek dat onder andere het Rijksrecherche-onderzoek naar de georganiseerde criminaliteit nog niet was afgerond.

De enquêtecommissie onder leiding van Maarten van Traa deed onderzoek naar de ernst van de georganiseerde criminaliteit, de rechtmatigheid van de door het IRT toegepaste opsporingsmethoden en het functioneren van de opsporing. Daarbij richtte de commissie zich op thema's als internationale opsporing, observatie, infiltratie en corruptie (Inzake Opsporing, 1996.) Vooral op de zogenaamde Deltamethode – het 'gecontroleerd doorlaten' van aanzienlijke hoeveelheden drugs- had de commissie veel kritiek. Ook de gezagsverhoudingen tussen de politie en het Openbaar Ministerie en de manier waarop er door het IRT ten onrechte bepaalde bevoegdheden waren gebruikt, werden door de commissie-Van Traa bekritiseerd.

In totaal werden in de veertien maanden dat de enquête zou duren 93 openbare verhoren afgenomen. De eerste 'hoofdrolspeler' die werd gehoord, op 4 oktober 1995, was de Utrechtse hoofdcommissaris Wiarda. Ook hoofdinspecteur Lith, hoofdofficier van Justitie Vrakking en meester R. Graaf van Randwijck en hoofdcommissaris Nordholt werden gehoord. Zij kregen van de parlementaire commissie vragen zoals: 'Mijnheer Wiarda, laat ik maar met de deur in huis vallen. Het landelijk recharteteam is door u ooit een ernstige vergissing genoemd. Zou u kunnen toelichten wat u daarmee bedoelde?'

'Mijnheer Lith, heeft u behoefte aan eerherstel?'

En: 'Meneer Van Randwijck (.....) Hoe zat het nu met het gezag over het IRT, het justitiële gezag over het IRT, in de periode 1989-1992?' (Inzake Opsporing, 1996.)

Over deze verhoren zei Muller, hoogleraar Veiligheid en Recht aan de Universiteit Leiden en destijds secretaris van de Commissie van Traa: 'Velen herinneren zich de verhoren - vermomd of niet - waarbij onder leiding van voorzitter Maarten van Traa alle belangrijke personen binnen justitie en politie intensief werden ondervraagd. IRT is en blijft een afkorting die voor velen bekend is.' (Muller, 2012: 78.)

Volgens de commissie-Van Traa was politie en justitie teveel ruimte gelaten, er was geen duidelijke normstelling (Muller, 2012: 78/79.) Daarnaast was volgens de commissie ook sprake van een organisatiecrisis en organisaties die elkaar tegenwerkten in plaats van samen te werken. Vooral van belang was volgens de commissie het feit dat er onduidelijkheid was wie de verantwoordelijkheid droeg voor activiteiten binnen de opsporing (Muller, 2012: 79)

De parlementaire enquête opsporingsmethoden geniet volgens Muller 'sterrenstatus' vanwege het feit dat deze daadwerkelijk tot veranderingen in de praktijk heeft geleid. Hierbij doelt de hoogleraar onder anderen op de Wet bijzondere opsporingsbevoegdheden (BOB), die rechtstreeks voortvloeide uit de IRT-affaire (vervallen per 28 februari 2011.) Een ander gevolg van de affaire is dat er tegenwoordig meer systematisch onderzoek wordt gedaan naar de organiseerde criminaliteit in Nederland (Muller, 2012: 83.) De recherche in Nederland kent inmiddels ook bovenregionale recherche en er is een nationale politie ingevoerd, naar het Ontwerpplan Nationale Politie (januari 2012: Haenen en Meeus, 1996.)

In dit onderzoek staat niet de toedracht rond de IRT-affaire centraal, maar de ontwikkeling van de claims in landelijke dagbladen en Kamerstukken over de affaire van 7 april 1993 tot en met 7 april 1994 en de invloed van deze claims op claims in het politieke veld over de affaire.

3 Theoretisch Kader

Door de jaren heen is er door verscheidene auteurs onderzoek gedaan op het gebied van schandalen, claims, agenda setting en de media. Op het gebied van schandaaltheorie onderzochten Prenzler en Sarre (2008) de rol van de media bij het ontstaan van veiligheidsschandalen in Australië. Markovits en Silverstein (1988) interpreteerden schandalen van over de hele wereld en concludeerden dat deze een uitstekend middel kunnen zijn om het democratische politieke proces te bekritisieren. Thompson (2000) onderzocht het fenomeen politiek schandaal en benadrukte het verband tussen schandalen en de reputatie van en het vertrouwen in de betrokkenen. Best (2008) leverde een belangrijke bijdrage aan claimonderzoek door een analysemethode te beschrijven voor sociale problemen en het *claimsmaking process*. Sociale problemen zijn weliswaar niet hetzelfde als schandalen, maar er bestaan veel parallellen, wat de methode van Best ook voor dit onderzoek bruikbaar maakt.

Op het gebied van *media agenda setting* voerden McCombs en Shaw (1968; 1972) voerden, onder anderen in samenwerking met Coleman en Weaver (2009), diverse studies uit naar agenda setting door de media. In Nederland onderzochten Kleinnijenhuis en Rietberg (1995) het proces van agenda setting vanuit een economische invalshoek. Golan (2006) bestudeerde de invloed van inter-media agenda setting op internationaal niveau.

Een ander voor dit onderzoek zeer relevant gebied is de retorica, de kunst of studie van het overtuigen. Retorische middelen kunnen de overtuigingskracht van een claim beïnvloeden. Over de retorica werden, sinds de *Ars Rhetorica* van Aristoteles, diverse boeken, studies en naslagwerken gepubliceerd. In dit onderzoek wordt met name het boek *Retorische Kritiek* van Braet (2007) gebruikt.

Deze paragraaf is bedoeld om duiding en diepgang te geven aan de centrale begrippen en processen binnen dit onderzoek, zoals agenda setting, claims en schandalen. In paragraaf 3.1 zal eerst de agendasettingtheorie van McCombs en Shaw (1968) worden besproken. Vervolgens zal in paragraaf 3.3 het door Best (2008) in kaart gebrachte *social problems process* worden uiteengezet. Daarna zal in paragraaf 3.4 het begrip 'schandaal' worden verduidelijkt aan de hand van Thompson (2000.) Tot slot zal in paragraaf 3.5, 3.6 en 3.7 de rol van de retorica, en in paragraaf 3.8 die van het *stock issues model* bij het formuleren van claims aan bod komen. Het stock issues model is een model met standaardgeschilpunten, die van essentieel belang zijn in elke discussie over beleid. Deze geschilpunten kunnen door claimmakers worden behandeld in hun claims, wat ze relevant maakt voor dit onderzoek.

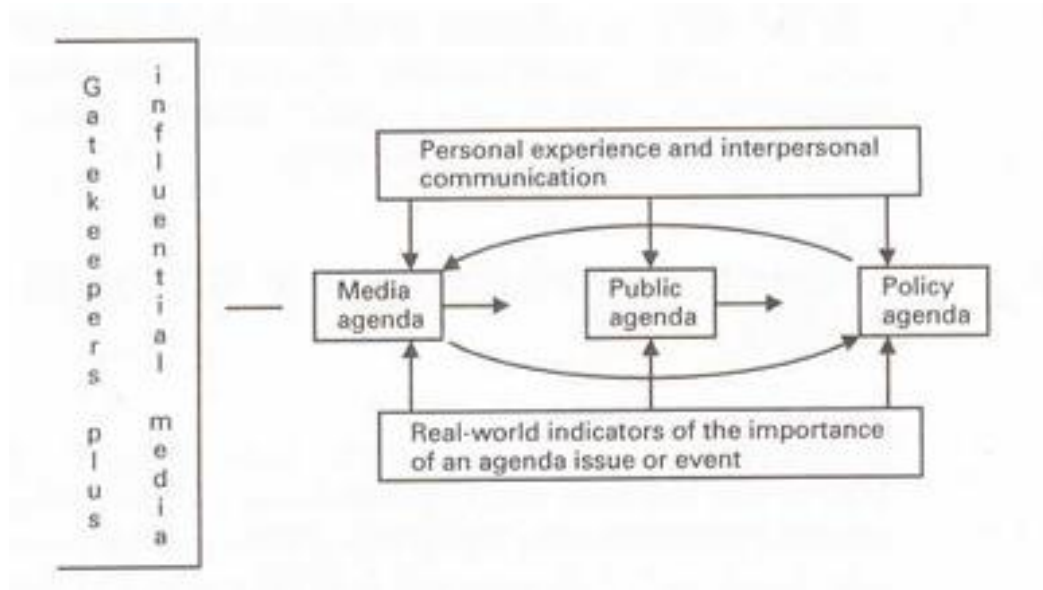
3.1 Agendasettingtheorie

In 1968 ontwikkelden McCombs en Shaw, op basis van een inzicht van Lippmann uit 1922 over de invloed van media op de publieke opinie, de *basic agenda setting theory*. Deze ging aanvankelijk uit van het bestaan van twee agenda's: de *mass media agenda* en de *public agenda*. Deze agenda's

bestonden uit een aantal *public issues*, agendapunten die van maatschappelijk belang werden geacht (McCombs and Shaw, 1993: 61.)

Agendasettingtheorie is het proces waarbij de massamedia bepaalde nieuwsitems of agendapunten vaak en prominent presenteren, wat ertoe leidt dat deze agendapunten door het publiek als belangrijker worden gezien dan andere. Of zoals Coleman, McCombs, Shaw en Weaver (2009: 147) het formuleren:

'Simply put, the more coverage an issue receives, the more important it is to people'.

Figuur 4. Agendasettingtheorie

(bron: www.utwente.nl)

De onderzoekers gaan hierbij uit van het principe dat de media niet de realiteit reflecteren, maar deze zelf vormgeven. Er is dus sprake van een subjectieve realiteit. Het principe dat de prominente presentatie van bepaalde *news issues* erin resulteert dat het publiek deze als belangrijker beschouwt, vloeit voort uit bevindingen van McCombs en Shaw (1968); zij vergeleken de inhoud van nieuwsberichten in de media over een bepaalde politieke campagne met wat de bewoners van een gemeente dachten dat de belangrijkste punten van de campagne waren. Hieruit bleek dat de massamedia een grote invloed hadden op wat het publiek dacht.

Uit een andere vroege studie van McCombs en Shaw bleek dat het publiek op een gegeven tijdstip maar een beperkt aantal agendapunten belangrijk kon vinden (Coleman, McCombs, Shaw en Weaver (2009: 149.)

In 1981 werden door Weaver e.a. een derde en vierde agenda aan de theorie toegevoegd: de *agenda of personal concerns*, waarop allerlei verschillende onderwerpen, zoals bijvoorbeeld politiek of economie, kunnen voorkomen (McCombs en Shaw, 1993: 61) en de *agenda of attributes*. Deze laatste bestaat uit de eigenschappen die objecten -in het geval van de studie van Weaver e.a. politici

in een Amerikaanse verkiezingscampagne – volgens het publiek hebben (McCombs en Shaw, 1993: 61.) Deze eigenschappen bepaalt het publiek op basis van verschillende bronnen, zoals vrienden en familie, maar ook de nieuwsmedia.

Binnen het veld van *policy agenda setting* worden de voornoemde twee agenda's ook wel ondergebracht onder de noemer *political agenda*. Deze agenda is dan, naast de mass media agenda en de public agenda, de derde agenda die binnen de theorie wordt onderscheiden.

In Nederland onderzochten Kleinnijenhuis en Rietberg (1995) de sterkte van de onderlinge relaties tussen de drie agenda's aan de hand van data over economische agendapunten tussen 1980 en 1986. Zij concludeerden dat er zowel *bottom-up agenda setting* (public agenda bepaalt de political agenda) als *top-down agenda setting* (political agenda bepaalt via de media agenda de public agenda) voorkwam (Kleinnijenhuis en Rietberg, 1995: 95.) De media agenda reflecteerde volgens de onderzoekers echter niet de public agenda, wat zou betekenen dat de media hun democratische rol van het weergeven van de public agenda niet vervult. Daarnaast kwamen Kleinnijenhuis en Rietberg (1995: 115) tot de conclusie dat de political agenda niet werd bepaald door de media agenda.

Maar agenda setting doet meer dan helpen bepalen *waarover* het publiek nadenkt; door te selecteren welke items aandacht krijgen en volgens welke frames er over deze onderwerpen kan worden nagedacht, bepalen nieuwsmedia deels ook *de manier waarop* het publiek erover nadenkt. (McCombs en Shaw, 1993: 62.) Een belangrijk onderdeel van agenda setting zijn de perspectieven die eerst journalisten en vervolgens leden van het publiek hanteren bij het nadenken over een bepaald nieuwsitem (McCombs, 1992.) Deze perspectieven vallen onder de noemer *newsworthiness* oftewel *nieuws waarde*. Ze bepalen de denkrichting van het publiek door sommige punten veel aandacht te geven en anderen juist buiten beschouwing te laten en er de aandacht van af te leiden (McCombs en Shaw, 1993: 62.)

Uit onderzoek van onder anderen McCombs, Spellman en Weaver (1975) is verder gebleken dat *need for orientation* een belangrijke factor is binnen agenda setting. "Need for Orientation" is een psychologisch concept dat voor het eerst werd geïntroduceerd door McCombs en Shaw (1972.) Volgens dit concept bestaan er verschillen tussen mensen wat betreft hun verlangen om een nieuwe situatie te begrijpen aan de hand van de media. Dit verlangen hangt mede af van de relevantie (*relevance*), de mate waarin een kwestie van persoonlijk of sociaal belang is voor een bepaald individu. Bij mensen met een hoge *need for orientation* wat betreft politiek, bleek dat berichten in de media niet simpelweg hun bestaande overtuigingen bevestigden, maar dat deze hun criteria en handvatten gaven bij het nadenken over politieke *issues* (McCombs en Shaw, 1993: 63.) In zekere zin kan de media agenda dus de standaarden die het publiek hanteert bij het nadenken over bepaalde nieuwsitems of zaken helpen bepalen.

Echter, *wat* het publiek precies denkt over een bepaalde kwestie, kunnen de media niet zomaar bepalen. Of zoals Bernard Cohen het in 1963 mooi formuleerde:

“The press may not be successful much of the time in telling people what to think, but it is stunningly successful in telling its readers what to think about.”

(Bernard Cohen, 1963)

3.2 Inter-media agenda setting

Een relatief nieuwe invalshoek binnen de *agenda setting theory* is het onderzoek naar hoe de media-agenda totstandkomt (McCombs en Shaw, 1993: 60.) Onder anderen Shoemaker en Reese (1991) hebben hier onderzoek naar gedaan, gebruikmakend van sociologische inzichten en kennis over mediaroutines.

Binnen deze context wordt ook wel gesproken over *inter-media agenda setting*. Inter-media agenda setting is het proces waarbij de nieuwsagenda van een bepaald medium wordt beïnvloed door de nieuwsagenda's van een ander medium of andere media. Uit een contentanalyse-studie van Golan (2006) bleek bijvoorbeeld dat het proces van inter-media agenda setting waarschijnlijk ook op internationaal niveau invloed heeft op de selectie van nieuwsitems. Volgens Golan (2006, 324) ligt het voor de hand dat als slechts een handjevol elitemedia bepalen welke nieuwsobjecten – in zijn studie welke naties- er op de internationale nieuwsagenda terechtkomen, het gebrek aan evenwicht in de berichtgeving over internationale kwesties zal doen groeien.

Agendasetting kan dus plaatsvinden tussen verschillende agenda's (de politieke agenda, de media-agenda, de public agenda) en ook tussen verschillende media. Het vindt plaats door middel van claims. Een auteur die een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan claimonderzoek, is Joel Best, wiens werk wordt besproken in de volgende paragraaf.

3.3 Best: claims en het social problems process

Joel Best (2008) kijkt naar agenda setting vanuit het perspectief van een socioloog. Met zijn *Social Problems* heeft hij analysemodel neergezet voor sociale problemen, waarin claims en claimmakers een grote rol spelen. Zijn analysemodel is ook voor schandalen zeer relevant omdat deze een aantal grote parallellen vertonen met sociale problemen. Zo zijn zowel sociale problemen als schandalen van maatschappelijk belang, spelen de media bij het uitkomen van beide fenomenen een cruciale rol en kunnen zowel schandalen als sociale problemen ervoor zorgen dat normovertredingen aan de kaak worden gesteld, waardoor de democratie goed kan functioneren. Ook kunnen schandalen en sociale problemen beide leiden tot beleidsverandering.

Best verdeelt het *social problems process*, door hem omschreven als “*the process by which particular problems become a focus of concern*” in fasen. Deze fasen zijn achtereenvolgens: claims, public reaction, policymaking, social problems work en policy outcomes. Best ziet niet alleen de media als *claimsmakers*, maar ook experts en activisten.

Zij structureren sociale problemen op verschillende manieren in claims. Mensen kunnen van mening verschillen over waarom een bepaalde omstandigheid schadelijk is. Zo zou de één kunnen menen dat als de politie Big Brother-achtige af luistermethoden gebruikt, dit als een voorbode kan worden gezien voor een samenleving zonder privacy. Terwijl de ander zou kunnen zeggen dat het zorgwekkend is als het Openbaar Ministerie geen goede controle heeft op wat de politie doet.

Bij het construeren van claims wordt gekozen voor een bepaalde focus, waarbij wordt ingespeeld op nieuwe informatie of nieuwe heersende normen of algemene aannames in de samenleving. Deze culturele omstandigheden in specifieke perioden zijn volgens Best bepalend voor de manier waarop claims een bepaald sociaal probleem neerzetten. De culturele context voor claims is continu aan verandering onderhevig, wat het noodzakelijk maakt om claims te hermodelleren of te laten vallen en vervangen door andere claims (Best, 2008: 55.) Bepaalde waarden maar ook ideeën en verklaringen kunnen “uit” raken. Ook kunnen claims na een bepaalde tijd te hebben gerouleerd hun “frisheid” verliezen en daardoor minder goed aanslaan bij het publiek.

Bovendien kunnen ook nieuwe ontdekkingen of berichten ertoe leiden dat originele claims moeten worden aangepast om beter aan te sluiten bij de nieuwe situatie (Best, 2008: 55.)

In het geval van de IRT-affaire kwamen er steeds meer berichten naar buiten, niet langer alleen over de verboden opsporingsmethoden, maar bijvoorbeeld ook over corruptie en ruzie tussen de politiekorpsen. Dit heeft effect op de claims die worden gemaakt in de media. Merken claimmakers bijvoorbeeld dat de samenleving zich vooral druk maakt over de corruptie-beschuldigingen en veel minder over de omstreden opsporingsmethode, dan kunnen ze hun claims daarop toespitsen in de hoop meer gehoor te vinden bij hun publiek.

Een schandaal bestaat uit claims en het belichten van politieke verantwoordelijkheid. Die politieke verantwoordelijkheid en de gevolgen die een schandaal daarvoor kan hebben, evenals de verschillende soorten schandalen die kunnen worden onderscheiden, staan centraal in de volgende paragraaf.

3.4 Schandaaltheorie: Thompson en het politieke schandaal

De IRT-affaire zou beginnen als een affaire en uitgroeien tot een politiek schandaal, dat tot het aftreden van twee ministers zou leiden. Thompson (2000) onderscheidt drie subtypen van het politieke schandaal, te weten: het zogenaamde machtsschandaal, het financiële schandaal en het seksschandaal. Deze drie typen definieert hij aan de hand van een aantal kenmerken. In het geval van een seksschandaal worden er seksuele normen en waarden overschreden door iemand in het politieke veld. Bij een financieel schandaal worden er financiële normen overschreden en bij een machtsschandaal wordt er op de één of andere manier machtsmisbruik gemaakt.

Thompson (2000: 60) ziet politieke schandalen als *mediated events*. Dit betekent dat hij deze schandalen ziet als fenomenen die door de media zichtbaar worden gemaakt voor het publiek en

waarvan de ontwikkeling verweven is met de berichtgeving in deze media. Vroeger kon een schandaal ook wel als een lopend vuurtje rondgaan, maar toch bleef de reikwijdte ervan beperkt tot een bepaald gebied waarin het schandaal ook had plaatsgevonden. Met de opkomst van de communicatiemedia veranderde dit. Schandalen werden nu bekend door middel van wat Thompson “mediated quasi-interaction” noemt.

Dit is een monologische vorm van interactie waarbij een bericht een oneindig aantal potentiële ontvangers bereikt. Deze ontvangers zijn niet in staat om te reageren op het bericht, vandaar de term “quasi-interaction”. De communicatie-media en deze nieuwe vorm van interactie zorgden voor een geheel nieuw soort zichtbaarheid, die haast geen grenzen kent. *Mediated* schandalen kunnen zich razendsnel verspreiden, ze blijven niet binnen de grenzen van bijvoorbeeld een bepaalde gemeenschap (Thompson, 2000: 71.) Het soort zichtbaarheid dat politieke personen hun reputatie en daardoor ook hun macht kan kosten.

Volgens Thompson bestaat er een sterke connectie tussen schandalen, reputatie en vertrouwen. Wanneer een politiek persoon het onderwerp is (of betrokken is) bij een schandaal en dit bekend wordt, dan kan de reputatie van dit persoon worden geschonden en kan deze het vertrouwen van zowel kiezers als collega’s verliezen. Dit gebeurde ook tijdens de IRT-affaire, die het aftreden van de ministers Van Thijn en Hirsch Ballin tot gevolg had.

Een schandaal zoals de IRT-affaire krijgt bekendheid doordat claimmakers er aandacht voor genereren. Zij doen dit door claims te uiten en deze claims zo effectief mogelijk te maken door het gebruik van retorische middelen. In de volgende paragrafen komen deze retorische middelen aan bod.

3.5 Claims en retorische formules

Retorica is de studie van het overtuigen en deze kan voor claimmakers van groot belang zijn; het doel van het uiten van claims is immers om het publiek te overtuigen van een bepaalde boodschap. Claimmakers maken volgens Best (2008) veelvuldig gebruik van retorische elementen om hun claims overtuigender te maken en om in te spelen op heersende normen, waarden en angsten in de samenleving.

Het is niet zozeer belangrijk of wat een claim zegt echt klopt. Het voornaamste is dat de redenering die eraan ten grondslag ligt overtuigend is voor het beoogde publiek. Dit is waar retoriek een rol van betekenis kan spelen. Om na te gaan hoe bepaalde claims overtuigend kunnen zijn geweest en waarom bepaalde claims zijn vervangen om ze overtuigender te maken, is het dus essentieel om de retorische kwaliteit van alle claims te beoordelen.

Elke claim kan beschouwd worden als een persuasief argument. Claims zijn bedoeld om het publiek ervan te overtuigen dat een bepaalde omstandigheid bestaat en dat deze aandacht en het ondernemen van actie verdient (Best: 30.) In het geval van de IRT-affaire zou die actie bijvoorbeeld kunnen bestaan uit een verandering van de wetgeving over opsporingsmethoden, het starten van een grondig onderzoek naar de precieze toedracht, een debat in de Tweede Kamer over

opsporingsmethoden of het ontslaan van alle betrokkenen bij de affaire om een statement te maken tegen overtreding van de opsporingsregels.

Claims hebben doorgaans een vaste structuur, bestaande uit één of meerdere *grounds*, een *warrant* en een *conclusion*. *Grounds* zijn standpunten over de aard van het probleem die vaak worden onderbouwd met bewijs. *Warrants* verantwoorden de noodzaak om actie te ondernemen en *conclusions* omschrijven wat voor actie dat zou moeten zijn.

Ook *grounds* bestaan doorgaans weer uit drie elementen: 1) een typerend voorbeeld, dat een beschrijving vormt van de omstandigheid en dat speciaal gekozen is om de ernst van de situatie te onderstrepen; 2) een naam voor het probleem, vaak een iets schokkendere benaming dan de droge benaming voor het probleem; 3) een statistisch gegeven dat de omvang van de situatie weergeeft (Best, 2008: 32.) Bij de IRT-affaire zou dit bijvoorbeeld het aantal containers met drugs kunnen zijn die het IRT doorliet in de hoop de grote drugsbazen te kunnen arresteren.

De voornoemde retorische formule is een snelle, effectieve wijze om een claim op te bouwen. Vaak bevatten claims echter nog *additional grounds*, afkomstig uit de retorische traditie (Best, 2008: 34.) Een aantal standaard retorische 'recepten' is succesvol gebleken en wordt vaak gebruikt. Vijf voorbeelden hiervan zijn: 1) *Worsening situation (verergerende situatie)*: het komt vaak voor dat claims waarschuwen dat de situatie erger zal worden. Zo kan bij de IRT-affaire gedacht worden aan de angst dat politie en het OM straks niet alleen drugscriminelen, maar ook onschuldige burgers zomaar zal gaan afluisteren of bespioneren. Vaak gebruikte termen bij de retorische formule *worsening situation* zijn: -golf of epidemie. Met deze woorden kan een claimsmaker effectief het idee neerzetten van een situatie die zal blijven voortduren; 2) *Familiar type of problem (het probleem neerzetten als een vertrouwd type probleem)*. Door de situatie onder te brengen onder een bepaalde noemer, zoals misdaad of overheidsspionage, of machtsmisbruik, weet het publiek automatisch meteen hoe ze erover moet denken; 3) *Kind of people affected (categorieën noemen van mensen die door de situatie worden getroffen.)* Veelvoorkomende categorieën hierbij zijn slachtoffers (*victims*) en boeven (*villains*). In het geval de IRT-affaire zou deze classificering de traditionele rollen weleens kunnen omdraaien door politie en OM neer te zetten als de boeven en drugscriminelen als de slachtoffers van oneigenlijk gebruik van bepaalde opsporingsbevoegdheden; 4) *Range of people affected (het scala aan mogelijke slachtoffers)* de *grounds* van claims stellen of suggereren vaak dat er een breed scala aan mensen het 'slachtoffer' is van de beschreven situatie. Door dit zo te stellen, wordt het ondernemen van actie gezien als in het voordeel van iedereen en dus erg belangrijk en algemeen relevant; 5) *Challenge to older interpretations (bestaande interpretaties bekritisieren)* claims kunnen bestaande of alternatieve interpretaties van een bepaalde situatie aanvechten. Deze algemeen heersende of alternatieve interpretaties kunnen door claims bijvoorbeeld worden gelabeld als 'mythes', die ontkracht dienen te worden (Best, 2008: 36.)

De genoemde retorische succesformules kunnen door claimsmakers direct worden toegepast op een bepaalde situatie, om zo snel een hopelijk succesvolle claim te kunnen construeren. Maar er zijn meer retorische middelen, die uiteenvallen in drie categorieën: ethos, pathos en logos. In de volgende paragraaf worden deze drie soorten retorische middelen toegelicht.

3.6 Retorische middelen: Ethos, logos, pathos

De vorm van een claim kan een grote impact hebben op de mate van succes, of zoals Braet (2007: 11) het formuleert: 'De overtuigingskracht of effectiviteit van een betoog hangt af van de keuze die de spreker of schrijver heeft gemaakt uit de beschikbare retorische middelen'.

Retorische middelen zijn er in allerlei soorten. Aristoteles verdeelde deze overtuigingsmiddelen onder in drie categorieën: logos, ethos en pathos. Logos is overtuigen door een beroep te doen op de rede of het intellect (Demirdöğen, 2010: 192.) Een claimsmaker die gebruik wil maken van logos zal er dus voor moeten zorgen dat zijn redenering aansluit bij de rationele verwerkingspatronen- en capaciteit van zijn publiek. Aristoteles moedigde het gebruik van enthymemen aan: redeneringen waarbij de algemeen aanvaarde premisse, op grond waarvan de expliciet genoemde premisse door het publiek aanvaard zou moeten worden, verzwegen is (Demirdöğen, 2010: 192.) Doordat het publiek geacht wordt het eens te zijn met de verzwegen premisse, is de kans groot dat dit ook zal gelden voor de expliciete (minor) premisse.

Als overtuigingsmiddel sorteert logos volgens Aristoteles doorgaans echter niet het grootste effect; ethos maakt meer indruk. (Braet, 2007: 50.) Bij een beroep op ethos wordt het publiek niet zozeer overtuigd door *wat* er wordt gezegd, als wel door *wie* het zegt. Om een sterk ethos te creëren ten overstaan van zijn publiek, dient een spreker zijn best te doen om *deskundig, eerlijk* en *welgezind* over te komen. Een beroep op ethos kan betekenen dat een claimsmaker probeert een zo betrouwbaar en eerlijk mogelijke indruk te maken, maar ook bijvoorbeeld dat deze de nadruk legt op (met het publiek) gedeelde waarde-oordelen of idealen (Braet, 2007: 52.)

Het derde door Aristoteles onderscheiden overtuigingsmiddel is pathos: overtuigen door bepaalde emoties op te wekken. Dit kan een spreker zowel doen met behulp van de inhoud als door het hanteren van een bepaalde stijl (Braet, 2007: 55.) Een claimsmaker kan bijvoorbeeld gebruikmaken van een beroep op pathos door een *fear appeal* in een claim te verwerken. Zo kan hij de ernst van de situatie nadat het interregionaal rechteercheteam plotseling werd opgeheven, onderstrepen door te stellen dat dit talloze levens van infiltrerende agenten in gevaar bracht. Deze claim werd overigens daadwerkelijk gemaakt in het Algemeen Dagblad op 22 januari 1994. Naast angst, kan een claimsmaker ook allerlei andere emoties, zoals woede, verdriet of enthousiasme, trachten op te wekken om zijn publiek te overtuigen.

3.7 Stijlfiguren

Aan de drie retorische middelen van Aristoteles kunnen de functies van allerlei stijlfiguren worden verbonden. Stijlfiguren kunnen vijf soorten taalgebruiksfuncties hebben: expressief, sociaal, diverterend, appellerend en informatief of referentieel. Expressieve stijlfiguren zijn weer onder te verdelen in twee soorten: ethos-tentoonspredende figuren en emotie-uitdrukkende figuren. Ethos-tentoonspredende figuren benadrukken het gezag van een spreker of schrijver. Hierbij kunnen zij ingaan op drie door Aristoteles in zijn 'Ars Rhetorica' genoemde factoren: wijsheid, eerlijkheid en betrokkenheid. Deze drie factoren zijn de bouwstenen voor het gezag van de spreker of schrijver. Goede voorbeelden van ethos-tentoonspredende figuren zijn de sententie – een gestileerde wijsheid

– en de retorische vraag. Met deze figuren kan een claimsmaker niet alleen zijn wijsheid, eerlijkheid en betrokkenheid tonen, maar ook een met zijn publiek gedeeld waarde-oordeel weergeven. (Braet, 2007: 124.)

Emotie-uitdrukken figuren geven uitdrukking aan een krachtige emotie, die zowel positief (blijdschap, enthousiasme) als negatief (verontwaardiging, woede) van aard kan zijn. Voorbeelden van figuren die een emotie-uitdrukken functie kunnen hebben, zijn de exclamatie – emotionele uitroep –, de hyperbool of overdrijving, en de climax.

Een stijffiguur met een sociale functie is gericht op het onderhouden van een sociale band tussen spreker of schrijver en het publiek. Een voorbeeld hiervan is het 'inclusief we', door Braet (2007: 111) omschreven als 'het gebruik van "we" in de betekenis van "ik", spreker/schrijver plus "u/jullie", het publiek. Door een 'wij'-idee tot stand te brengen, kan een claimsmaker proberen het publiek aan zijn kant te krijgen of te houden. Sterker nog: door de nadruk te leggen op de vermeende band tussen hem en het publiek kan een claimsmaker het doen voorkomen alsof het publiek sowieso zal instemmen met het door hem geuite standpunt (Braet, 2007: 126.)

Een diverterende stijffiguur heeft als voornaamste functie het vermaken van het publiek. Dit type figuren werkt vooral door een tekst aantrekkelijker te maken en zo het publiek een positief gevoel te bezorgen.

Stijffiguren hoeven het publiek overigens niet per se te vermaken om te kunnen bijdragen aan de effectiviteit van een claim; ze kunnen ook een rol van belang spelen door de aandacht van het publiek te vangen. Het publiek wordt dagelijks overspoeld met berichten en moet dus kiezen aan welke berichten het aandacht wil besteden.

Retorische figuren zijn 'slim gevonden afwijkingen van verwachtingen'. (Hoeken, Hornikx en Hustinx, 2009: 191.) Deze afwijkingen, waaronder bijvoorbeeld woordspeling of alliteratie in de kop van een krantenbericht, trekken de aandacht van het publiek. Zo kunnen stijffiguren een belangrijke bijdrage leveren aan wat er op de publieke agenda terechtkomt.

Door een appellerende stijffiguur te gebruiken kan een claimsmaker een beroep doen op het publiek. Dit betekent dat hij probeert het publiek op een bepaalde manier te raken. Vaak wil een spreker of schrijver ook bereiken dat het publiek overgaat tot een bepaalde actie. (Braet, 2007: 132.)

Voorbeelden van stijffiguren die een appellerende functie kunnen hebben, zijn de aanspreking met u en vraagfiguren zoals de quaestie, waarbij één of meer, vaak retorische vragen besproken of beantwoord worden (Braet, 2007: 114.)

Informatieve of referentiële figuren verwijzen naar een zaak of geven hier informatie over. Deze informatie is echter niet objectief, maar subjectief van aard. Bovendien wil een spreker of schrijver met een informatieve of referentiële figuur ook een bepaalde emotie opwekken bij het publiek, het publiek raken. Vooral de evidentie en de amplificatie kunnen goed worden ingezet als een informatieve of referentiële figuur. De evidentie is een ooggetuigenverslag van een specifieke gebeurtenis en de amplificatie is een stijltechniek waarbij een bepaalde persoon of zaak wordt voorgesteld als groter, beter of juist slechter dan deze werkelijk is (Braet, 2007: 106.)

Dat stijlfiguren een positief effect kunnen hebben op de overtuigingskracht van een boodschap, is door een aantal auteurs vastgesteld. Zo vonden Tom en Eves (2012) dat advertenties met retorische figuren werden beter onthouden en waren overtuigender dan advertenties zonder retorische figuren. Sopory en Dillard (2002) voerden een meta-analyse uit naar de invloed van de metafoor op de overtuigingskracht van een bepaalde boodschap. Metaforen bleken het overtuigingsproces op een positieve wijze te beïnvloeden, waarbij metaforen die goed aansloten bij de voorkennis van het publiek het meest succesvol bleken. Van Enschot, Hoeken en Van Mulken (2005) onderzochten waardering voor woordspelingen en slagzinnen. Daarbij bleek dat slagzinnen mét woordspelingen hoger gewaardeerd werden dan hun wederhelften zonder woordspelingen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat subjectiviteit en de perceptie van de proefpersonen een grotere rol speelden dan de werkelijke situatie; proefpersonen uit het onderzoek meenden soms woordspelingen te herkennen die het in werkelijkheid niet waren en vice versa. Ten onrechte herkende woordspelingen kregen meer waardering dan ten onrecht niet-herkende woordspelingen.

In theorie zouden alle soorten stijlfiguren en alle taalgebruiksfuncties kunnen voorkomen in de corpora. Welke stijlfiguren er daadwerkelijk in voorkomen en welke functie zij waarschijnlijk dienen, zal worden onderzocht.

Naast vaste retorische formules, een beroep op waarden en stijlfiguren, kunnen claimmakers bij het construeren van een claim ook gebruikmaken van stock issues. De volgende paragraaf behandelt het stock issues model, waarvan deze issues kunnen worden afgeleid.

3.8 Het stock issues model

Stock issues zijn gegeneraliseerde vormen van de meest essentiële vragen die aan bod komen bij elke beleidsdiscussie. Ze zijn vergelijkbaar met de statusleer van Hermagoras in het opzicht dat ze de belangrijkste punten schetsen die komen kijken bij een discussie over een beleidsvoorstel. Daarnaast kunnen stock issues helpen om je bewust te worden van wat belangrijk is om te onderzoeken aan de specifieke beleidskwestie (Vancil, 1993: 61.)

Er bestaat een verscheidenheid aan stock issues modellen. De verschillen tussen deze modellen zijn het resultaat van een verschillende benadering bij de toepassing van dezelfde basisprincipes (Vancil, 1993: 62.)

Het model van Vancil bestaat uit vier *principal stock issues* en twee ondergeschikte stock issues. De laatste issues zijn ondergeschikt omdat ze afhankelijk zijn van de manier waarop de specifieke beleidsdiscussie zich ontwikkelt. Veel auteurs richten zich voornamelijk op de vier *principal stock issues*:

- 1) Is er een probleem dat ernstig genoeg is om actie te rechtvaardigen? (*Motive*)
- 2) Is het huidige beleid verantwoordelijk voor het probleem?/ Is het niet in staat om het probleem op te lossen? (*Obstacle*)

- 3) Zal het voorgestelde beleid het probleem oplossen? (*Cure*)
- 4) Wegen de voordelen van het voorgestelde beleid op tegen de kosten of nadelen ervan? (*Cost*)

Ter vergelijking, Braet (2007, 30) noemt vier bijna identieke bewijslastpunten:

- 1) Er is een serieus probleem (tegenstander: er is geen serieus probleem)
- 2) Dit probleem is inherent aan het huidige beleid (tegenstander: dit probleem is niet inherent aan het huidige beleid)
- 3) De voorgestelde oplossing is uitvoerbaar (tegenstander: de voorgestelde oplossing is ofwel niet uitvoerbaar ofwel niet doeltreffend)
- 4) De voordelen van de voorgestelde oplossing wegen op tegen de nadelen (tegenstander: de voorgestelde oplossing heeft doorslaggevende nadelen)

De structuur van deze zogenaamde *standaardgeschilpunten* of *vaste (discussie)punten* (Braet, 2007: 29) bij een beleidsdiscussie komt grotendeels overeen met de bewijslastpunten in een strafzaak. Deze punten zijn tevens de onderdelen waarop een discussie over beleid wordt beoordeeld (Braet, 2007: 31.) Het kan dus zeer nuttig zijn voor een claimsmaker om de standaardgeschilpunten of stock issues te laten terugkomen in zijn claim.

Er zal onderzocht worden of de claimsmakers die tijdens de onderzoeksperiode actief waren dit hebben gedaan en wat hiervan mogelijk de gevolgen zijn geweest.

4 Methode

Bij het in deze scriptie beschreven onderzoek is gebruik gemaakt van een case study en twee bijbehorende corpora, waaruit claims zijn geselecteerd. In dit hoofdstuk worden de daarbij gehanteerde methoden uiteengezet. Paragraaf 4.1 licht de keuze voor de twee corpora toe, paragraaf 4.2 de selectie en analysemethode van de claims, paragraaf 4.3 de onderscheiden gradaties van succes en paragraaf 4.4 de evaluatie van de retorische kwaliteit van de claims.

4.1 Criteria voor selectie corpora

Bij het onderzoek werden twee corpora betrokken: een mediacorpus en een politiek corpus. Hiervoor is gekozen omdat de manier waarop de politieke agenda en de media agenda elkaar mogelijk hebben beïnvloed een belangrijk punt van onderzoek vormde. Er is onder andere gekeken naar hoe claims uit het mediadiscours een rol spelen in het politieke domein.

De nieuwsberichten voor het mediacorpus zijn geselecteerd op bron, periode en onderwerp. De geselecteerde berichten moesten afkomstig zijn uit landelijke dagbladen en specifiek gaan over het interregionaal researchteam.

De keuze voor landelijke dagbladen werd om drie redenen gemaakt. Ten eerste werden deze kranten gekozen omdat die destijds nog één van de voornaamste nieuwsbronnen waren – immers, internet was destijds nog niet zo wijdverbreid en toegankelijk als tegenwoordig. In de jaren negentig waren internetnieuwsites nog slechts afgeleiden van de gedrukte krant, die vol stonden met *shovelware* – berichtjes die rechtstreeks waren overgenomen uit de gedrukte versie. Pas na 2000 ontstond er echte internetjournalistiek (Bardoel en Wijfjes, 2015: 21.) De eerste nieuwssite in Nederland, die van NRC Handelsblad, werd in 1995 in het leven geroepen.

In de tweede plaats is gekozen voor landelijke kranten omdat de affaire hierin – in de vorm van het persbericht uit 1993- voor het eerst werd aangekaart. Een derde reden om voor krantenberichten te kiezen, is omdat de claims hier duidelijk (want letterlijk) in zijn te lezen waardoor minder snel verwarring zal ontstaan.

Er is specifiek voor de bovengenoemde dagbladen – NRC Handelsblad, Trouw, Het Parool en Algemeen Dagblad – gekozen omdat deze destijds de grootste waren en dus het grootste bereik en de meeste agendasettingkracht moeten hebben gehad. Ook hebben deze dagbladen veel geschreven over en onderzoek gedaan naar het IRT in de periode waarin het evolueerde van agendapunt tot schandaal; NRC Handelsblad wijdde zelfs een compleet webdossier aan de IRT-affaire. Er was ook een meer praktische reden waarom werd gekozen voor de bovengenoemde vier dagbladen en dat is dat deze een goed toegankelijk archief hebben van krantenberichten uit de periode tussen 7

december 1993 en 7 april 1994. Het online archief van De Volkskrant begint helaas pas na de onderzoeksperiode en kon voor dit onderzoek dus niet geraadpleegd worden.

De onderzochte artikelen dateren uit de periode van 7 december 1993 tot en met 7 april 1994. Voor deze periode is gekozen, omdat in deze maanden de IRT-affaire promoveerde van agendapunt tot schandaal; immers, wanneer een bepaald agendapunt voldoende aanleiding vormt tot het instellen van een parlementaire enquête, dan kan dit als een schandaal worden beschouwd.

Daarnaast mochten de berichten niet slechts bestaan uit een kale opsomming van feiten, er moesten één of meerdere claims in kunnen voorkomen. Dit vanwege het karakter van claims, dat per definitie niet louter feitelijk is

Tot slot diende het onderwerp van het krantenbericht ofwel rechtstreeks ofwel indirect betrekking te hebben op het IRT. Er moesten immers claims in voorkomen die over het IRT gingen of een hiermee verbonden persoon, waarbij in het bericht expliciet de link gelegd diende te worden met het IRT.

Het mediacorpus werd verkregen met behulp van het zoekstelsel Lexis Nexis. Daarbij werd de zoekterm "IRT" gebruikt. De Kamervraag, de ministerbrieven en de moties werden verzameld via Staten Generaal Digitaal, waarbij de zoekterm wederom "IRT" was. Het corpus omvat zeventien krantenberichten, waarvan zeven afkomstig uit Het Parool, vier uit NRC Handelsblad, vier uit het Algemeen Dagblad en twee uit Trouw.

Het politieke corpus bestaat uit één Kamervraag van de leden Lankhorst en Brouwer, twee ministerbrieven (25 maart en 6 april 1994) en twee moties (de motie-Kohnstamm en de motie-Dijkstal). Dit corpus werd samengesteld met behulp van de online zoekmachine van *Staten Generaal Digitaal*, waarbij, na het instellen van de periode 1993-1994 wederom de zoekterm "IRT" werd gebruikt. Het politieke corpus is bescheidener van omvang dan het mediacorpus, niet alleen omdat het uit één bepaalde bron afkomstig is, maar ook doordat de IRT-affaire pas later in de politieke stukken zou opduiken; in het mediadiscours gebeurde dit maanden eerder. De vraag hoe claims uit het mediadomein een rol kunnen spelen in het politieke domein en vice versa, is één van de onderzochte deelvragen waarop het antwoord in de conclusie en discussie zal worden besproken.

4.2 Claimanalyse methode

Uit het corpus van krantenberichten en Kamerstukken zullen alleen de volwaardige claims worden geselecteerd. Om te worden gekwalificeerd als "volwaardig" en relevant moet een claim voldoen aan de volgende vier voorwaarden.

Voorwaarde 1) Een claim mag geen vaststaand feit zijn

Volgens de Cambridge Dictionary is een claim *a statement that something is true or is a fact, although other people might not believe it*. Een claim is dus geen vaststaand feit, maar is gekleurd. Het is een bewering, die berust op een mening. Dit betekent dat onomstotelijk vaststaande feiten ('gras is groen')

per definitie niet voor selectie in aanmerking komen. Deze voorwaarde is een noodzakelijke voorwaarde omdat het geen hout zou snijden om te proberen iemand te overtuigen van een onomstotelijk vaststaand feit en het vaststellen van een dergelijk feit dus onmogelijk gezien kan worden als een overtuigingspoging. Op zich is deze voorwaarde echter niet voldoende, dus het is een noodzakelijke voorwaarde.

Voorwaarde 2) Een claim mag niet louter twijfel inhouden

De claims die voor het doel van dit onderzoek relevant zijn mogen niet louter twijfel inhouden, omdat een dergelijke claim niet sterk genoeg kan worden geacht om als overtuigingspoging te worden beschouwd. Er hoeft weliswaar geen consensus te bestaan over de waarachtigheid van een claim en deze hoeft niet zo zeker als maar kan te worden gepresenteerd, maar een claim moet een duidelijke standpunt inhouden dat iets een waarheid is of als feit kan worden beschouwd. Dit is een noodzakelijke, maar niet een voldoende voorwaarde, want het feit dat een *statement* niet louter uit twijfel bestaat, maakt dit nog niet tot een volwaardige claim.

Voorwaarde 3) Een claim moet zijn onderbouwd

In navolging van Best (2008) wordt een claim in dit onderzoek gezien als zijnde opgebouwd uit drie basisingrediënten: een *ground*, een *warrant* en een *conclusion*. Grounds zijn standpunten over de aard van het probleem die vaak worden onderbouwd met bewijs. Warrants verantwoorden de noodzaak om actie te ondernemen, en conclusions omschrijven wat voor actie gewenst is. Warrants, die de reden(en) aangeven waarom er iets ondernomen moet worden en die een beroep doen op waarden, kunnen voor zich spreken en dus overbodig zijn. Zo behoeft het bijvoorbeeld geen verdere toelichting waarom het onwenselijk is als een kind wordt mishandeld of als agenten kunnen worden omgekocht door criminelen. Deze omstandigheden zijn immers in strijd met algemeen aanvaarde waarden als veiligheid en de zorg voor kinderen.

Om die reden hoefde een claim niet per se een warrant te bevatten. Het onderdeel ground vormt echter wel een noodzakelijke voorwaarde, dit dient in de tekst aanwezig te zijn.

Dat een claim ten minste één ground moet bevatten, kan gezien worden als een voldoende voorwaarde. Het feit dat een claim onderbouwd wordt, betekent namelijk automatisch dat de claimsmaker ervan uitgaat dat deze claim niet zomaar voor waarheid wordt aangenomen (en dus subjectief is) en ook dat de claimsmaker overtuigd is van de waarheid van zijn claim. Aan de eerste twee voorwaarden is met deze voorwaarde dus ook al impliciet voldaan.

Voorwaarde 4) Een claim moet ofwel rechtstreeks betrekking hebben op het onderwerp van de case study, ofwel er moet expliciet een link mee gelegd worden

Om relevant te worden geacht, moet een claim ofwel letterlijk betrekking hebben op het onderwerp van deze case study of één van de betrokken personen, ofwel er moet expliciet in de tekst eromheen een link worden gelegd met het onderwerp. Dit is van belang om te voorkomen dat irrelevante claims bij het onderzoek worden betrokken. Deze voorwaarde is een noodzakelijke voorwaarde, waaraan een claim wél moet voldoen, maar die op zichzelf niet afdoende is.

De geselecteerde claims zullen worden geanalyseerd naar voorbeeld van Best (2008) en volgens de eenvoudige versie van het Toulminmodel (2003.) De ground en eventueel warrant en conclusion van elke claim zullen worden geïdentificeerd, zoals in het voorbeeld hieronder:

Het IRT is opgeheven vanwege het uit de hand lopen van een op zichzelf geoorloofde opsporingsmethode (minister Hirsch Ballin en minister Van Thijn)

Ground: de spanning is hoog opgelopen door een conflict over het inzetten van een criminele informant

Warrant: de top van de Amsterdamse politie vreesde die informant niet in de hand te kunnen houden

Nadat alle volwaardige claims zijn geanalyseerd zoals in het voorbeeld hierboven (zie Bijlage A: Analyse claims), zullen de claims in een matrix worden geplaatst (zie Bijlage H: Claimmatrix.) In deze matrix zullen de claims worden uitgezet tegen enerzijds de claimmakers en anderzijds de data van verschijnen

Ook zal er een matrix worden gemaakt waarin alle claims onder elkaar worden gezet met de datum, claimmaker en bron ernaast (zie Bijlage I: Overzichtsmatrix.)

4.3 Gradaties van succes

In dit onderzoek worden vijf gradaties van succes onderscheiden. Deze gradaties hangen nauw samen met de drie basisvoorwaarden voor overtuigende communicatie: aandacht, begrip en aanvaarding (Braet, 2007: 17.)

Aandacht is de eerste basisvoorwaarde; om overtuigend te kunnen zijn, is het noodzakelijk om de aandacht van je publiek te trekken en ook vast te houden. Vervolgens is het van groot belang dat je boodschap door het publiek wordt begrepen, want een boodschap die niet wordt begrepen, kan ook niet worden geaccepteerd. De derde basisvoorwaarde voor overtuiging is aanvaarding van de boodschap. Het publiek zal een ongeloofwaardige boodschap, of één die het niet kan bevatten, naast zich neerleggen en er niet door overtuigd raken (Braet, 2007: 17.)

De laagste gradatie van succes onderscheiden in dit onderzoek is 'niet herhaald'. Claims die niet worden herhaald zijn er niet in geslaagd om de benodigde aandacht en/of begrip te krijgen van het publiek om te worden aanvaard.

De tweede gradatie van succes is 'neutrale claimherhaling'. Dit betekent dat een claim wordt herhaald zonder dat degene die deze herhaalde, er een duidelijk standpunt tegenover inneemt. Een claim die op neutrale wijze wordt herhaald, heeft de aandacht en het begrip van in elk geval één persoon weten te krijgen.

De derde gradatie is '*counter claims*' oftewel tegenclaims. Een *counter claim* geeft uitdrukking aan een negatief standpunt ten opzichte van de originele claim. Het feit dat een claim wordt tegengesproken,

geeft aan dat deze erin geslaagd is aan in elk geval twee van de drie voorwaarden voor succes te voldoen: aandacht en begrip. Bovendien is deze claim belangrijk genoeg bevonden om er publiekelijk een tegengesteld standpunt over in te nemen.

De vierde gradatie van succes is 'claimherhaling met instemming'. Dit wil zeggen dat een claim is herhaald, waarbij degene die de claimherhaling uitte, heeft ingestemd met de inhoud van de originele claim. Een claim die met instemming wordt herhaald heeft dus aan alle drie de voorwaarden voor succes – aandacht, begrip en aanvaarding – weten te voldoen.

De vijfde gradatie van succes, ten slotte, is 'claimherhaling met werkelijke gevolgen'. Wordt de inhoud van een claim daadwerkelijk waarheid of is deze later algemeen als waarheid erkend, dan kan een claim als zeer succesvol worden beschouwd. Zo werd de claim '*Een parlementair onderzoek is wenselijk*' waarheid toen een aantal maanden later werd besloten tot het instellen van een parlementaire enquête. Ook de claim '*De korpsleiding en de hoofdofficier moeten als getuigen worden opgeroepen om opheldering te geven*' zou realiteit worden, toen tijdens die parlementaire enquête de korpsleiding van het IRT en hoofdofficier Vrakking werden gehoord.

4.4 Retorische analyse

Om beter te kunnen begrijpen waarom bepaalde claims mogelijk succesvoller zijn geworden dan andere, zal de retorische kwaliteit van alle claims worden beoordeeld. Dit zal worden gedaan door te kijken naar een aantal kenmerken die claims kunnen typeren, zoals het gebruik van een vaste retorische formule, het doen van een beroep op een bepaalde in de samenleving heersende waarde, het gebruiken van een stock issue of het inzetten van een stijfiguur.

Eerst zal worden bekeken of een claimmaker zijn claim heeft vormgegeven volgens een vaste retorische formule, zoals bijvoorbeeld '*Worsening situation*' of '*Kind of people affected*' (Best, 2008: 34/35), of dat deze een beroep doet op een bepaalde waarde, zoals eerlijkheid of duidelijkheid.

Vervolgens zal worden nagegaan of een claim een bepaald stock issue (Vancil, 1992) of standaardgeschilpunt behandelt, zoals de ernst van het probleem of een voorstel voor nieuw beleid. Tot slot zullen alle stijfiguren en hun vermoedelijke functie worden geanalyseerd.

5 Resultaten

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden, zal ik eerst de vijf deelvragen beantwoorden. Maar voordat ik dat doe, zal ik de opbouw van de claimmatrix bespreken en de inzichten die eruit kunnen worden afgeleid over het evolutieproces en de agendasettende functie van de claims.

5.1 De claimmatrix

Uit de claimmatrix, opgenomen in Bijlage H: Claimmatrix, komt een aantal gegevens naar voren, zowel over de claims als over de claimmakers die ze uitten en de bronnen waarin de claims werden gepubliceerd.

In de matrix staat de evolutie van de claims centraal. Om deze evolutie duidelijk naar voren te laten komen, zijn de data in de eerste kolom weergegeven en zijn de claims in de rij van de betreffende claimmaker geplaatst. Op die manier wordt het verloop van de claims door de tijd heen in één oogopslag zichtbaar. Zo is bijvoorbeeld in de matrix te zien welke claimmakers op welke dagen actief waren, hoeveel claims zij uitten en op welke dagen er veel claims naar voren werden gebracht en op welke niet. Ook wordt duidelijk wanneer een bepaalde claim terugkwam of wanneer een claim in het geheel niet is herhaald.

Door middel van kleurmarkeringen is de inhoud van de claims en de relatie ertussen inzichtelijker gemaakt. Claims met een overeenkomende inhoud hebben daarbij dezelfde kleur gekregen, terwijl zogenaamde “tegenclaims” een kleur kregen die ten opzichte van de eerste aan de andere kant van de kleurencirkel staat of sterk contrasteert.

Deelvraag 1) Wie waren de claimmakers en hoe vaak uitten zij claims?

5.2 De claimmakers

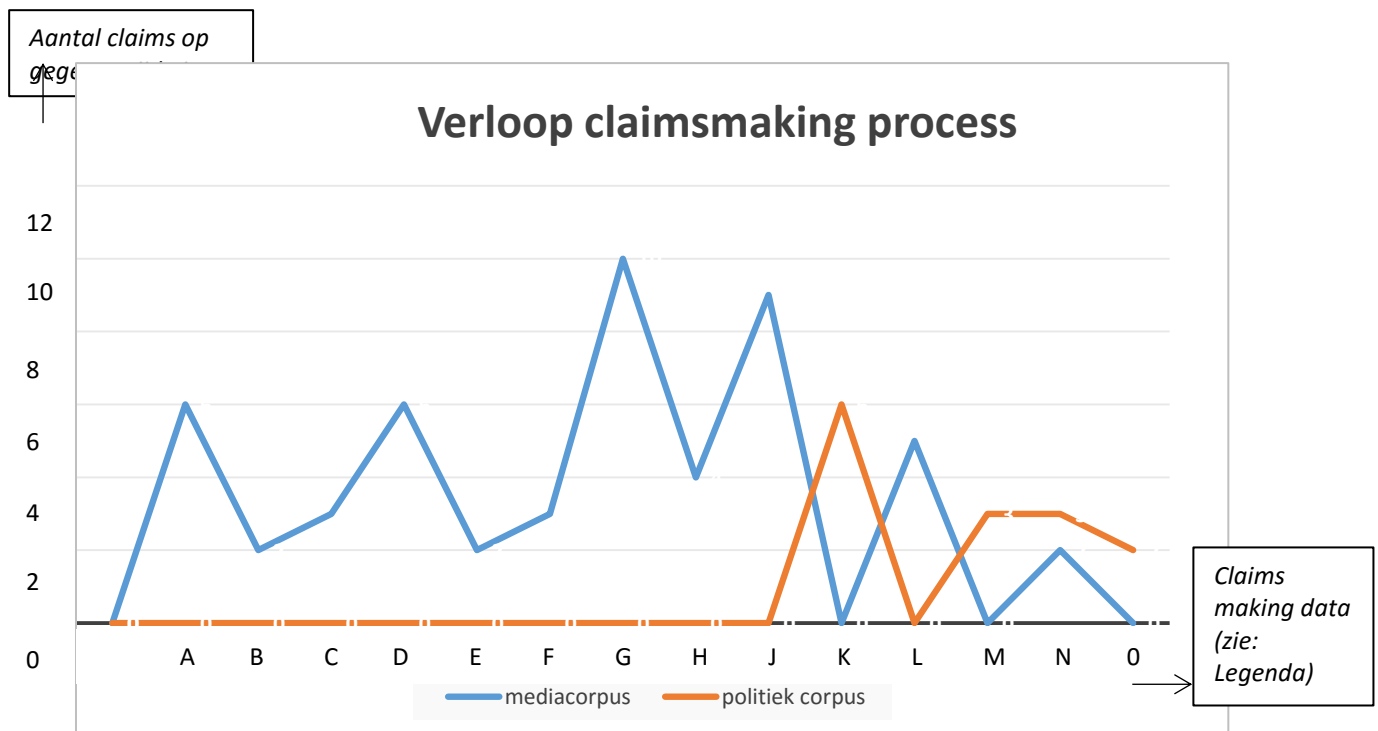
In de periode tussen de opheffing van het interregionaal researchteam Noord-Holland/Utrecht op 7 december 1993 en de motie-Dijkstal op 7 april 1994, maakten in totaal dertig claimmakers volwaardige claims over het interregionaal researchteam Noord Holland/Utrecht (zie Bijlage B: Aantal claims per datum.) Hierbij dient te worden opgemerkt dat wanneer claimmakers dit in een duo of in groepsverband deden, zoals bijvoorbeeld het geval was bij ministerbrieven en Kamervragen, deze groep of dit duo als één claimmaker in de matrix is opgenomen. Dit omdat deze claimmakers vaak in verschillende groepsverbanden maar nooit alleen optraden.

Een aantal claimmakers, onder wie hoofdofficier van Justitie Vrakking, hoofdcommissaris Nordholt, minister van Justitie Hirsch Ballin en minister van Binnenlandse Zaken Van Thijn, bracht met enige regelmaat claims naar voren in de geselecteerde dagbladen en parlementaire stukken. Echter, de

meeste claimmakers, zoals Journalist Jan van der Ven en de advocaten in twee grote xtc-zaken, uitten slechts incidenteel op één of twee data een volwaardige claim.

Deelvraag 2) Hoe was de verdeling van claims over de onderzoeksperiode?

Op veertien data tussen 7 december 1993 en 7 april 1994 werden in het corpus claims gemaakt (zie Bijlage B: Aantal claims per datum.) De claimmakers die op het grootste aantal tijdstippen (t=3) van zich lieten horen, zijn Het Algemeen Dagblad, Het Parool, Hoofdofficier van Justitie Vrakking en Minister Hirsch Ballin. Allemaal brachten zij op drie data claims naar voren over het IRT. De claimmaker met het grootste totaal aan claims is Minister Hirsch Ballin. Hij uitte zeven volwaardige claims verdeeld over drie dagen. Dit is wellicht niet zo verbazingwekkend, gezien het feit dat de minister van Justitie nauw betrokken was bij het IRT, veel verantwoording diende af te leggen en regelmatig onder vuur kwam te liggen tijdens de ontwikkeling van de affaire.

Figuur 5. Verloop van het claimsmaking process

Legenda: A – 9 dec 1993; B – 10 dec 1993; C – 11 dec 1993; D – 22 jan 1994; E – 24 jan 1994; F – 25 jan 1994; G – 26 jan 1994; H – 27 jan 1994; J – 24 mrt 1994; K – 25 mrt 1994; L – 31 mrt 1994; M – 5 apr 1994; N – 6 apr 1994; O – 7 apr 1994

In de onderstaande tabel (figuur 6) is te zien hoeveel en welke claims gemaakt werden op 9 en 10 december 1993, vlak na het persbericht over de opheffing van het IRT.

Datum	Claims	Claimsmakers	Bron
9 december 1993	De korpsleiding en de hoofdofficier moeten als getuigen worden opgeroepen om opheldering te geven	Advocaten in de xtc-zaak	Algemeen Dagblad
	Ondanks gebrek aan een aanleiding om aan de integriteit van het IRT te twijfelen, is een getuigenverhoor toch gewenst	Het gerechtshof	Algemeen Dagblad
	Het is niet noodzakelijk om burgemeester Van Thijn en procureur-generaal mr R. graaf van Randwijck te horen	Het gerechtshof	Algemeen Dagblad
	De ontbinding van het interregionale rechercheteam heeft in politiekringen niet tot verbazing geleid omdat er al langere tijd interne problemen waren	Algemeen Dagblad	Algemeen Dagblad
	Er was al een aanleiding om het team te ontbinden	Mr. R. graaf van Randwijck	Algemeen Dagblad
	De bekendmaking van het onder verantwoordelijkheid van het politiekorps Amsterdam plaatsen van het IRT is zonder voorafgaand overleg met de andere korpsen gedaan	Korpsleiding Utrecht	Algemeen Dagblad
10 december 1993	Het was niet zo dat de leden van het IRT op eigen houtje verkennen waar ze hun grenzen moeten leggen	Hoofdcommissaris Nordholt	Het Parool
	De afgekeurde opsporingstechniek die het IRT heeft gebruikt in een niet nader genoemde strafzaak, is niet kenmerkend voor de werkwijze van het IRT	Hoofdofficier van justitie Vrakking	Het Parool

Figuur 6. Claims op de eerste twee data

Er werden in totaal zesenzestig volwaardige claims gemaakt, hetgeen overeenkomt met een gemiddelde van 4,71 claims per datum. De langste periode waarin geen volwaardige claims werden geuit, vond plaats tussen 11 december 1993 en 22 januari 1994 en duurde eenenveertig dagen. “Piekdatta” waren 26 januari 1994 (10 claims) en 24 maart 1994 (9 claims.) “Dal-data” waren 10 december 1993, 24 januari 1994 en 7 april 1994 (allen 2 claims). Deze pieken en dalen in het claimsmaking proces zijn weergegeven in de onderstaande tabel (figuur 7.)

Datum	Aantal claims
9 december 1993	6
10 december 1993	2
11 december 1993	3
22 januari 1994	6
24 januari 1994	2
25 januari 1994	3
26 januari 1994	10
27 januari 1994	4
24 maart 1994	9
25 maart 1994	6
31 maart 1994	5
5 april 1994	3
6 april 1994	5
7 april 1994	2

Figuur 7. Aantal claims per datum

Legenda: turkoois – dal-data; geel – piekdatta

5.3 Herhaling en tegenclaims

Van de in totaal zesenzestig claims die uit het corpus werden geselecteerd, stuitte er twaalf op tegenclaims. Het aantal tegenclaims lag, met een totaal van vier, aanzienlijk lager dan het aantal claims waarop zij een tegenreactie vormden. Op één originele claim volgden vaak meerdere tegenclaims met een min of meer overeenkomende inhoud.

Claimherhalingen bleken vaker voor te komen; twintig claims waren herhalingen van een originele claim (zie Bijlage C: Claimherhaling.) Tien originele claims werden herhaald, waarbij achttien keer claimherhaling met instemming optrad en twee keer neutrale claimherhaling. In totaal werden twaalf claims herhaald, omdat de laatste herhalingen ook weer gezien kunnen worden als herhalingen van een eerdere claimherhaling.

Sommige claims werden bijna letterlijk herhaald, terwijl andere opgevolgd werden door claims met ongeveer dezelfde inhoud maar niet in exact dezelfde bewoordingen.

Zo werd de claim ‘naar de affaire moet een parlementaire enquête worden ingesteld’ van voorzitter P. Kruisinga van de Algemeen Christelijke Politiebond (ACP), op 26 januari 1994 verschenen in Het Parool vanuit een inhoudelijk perspectief overgenomen. Oppositiepartijen VVD en D66 kozen daarbij echter voor een ietwat andere, meer uitgebreide en genuanceerde formulering toen zij op 31 maart

1994 stelden: 'er moet een parlementaire enquête komen naar de opsporingsmethoden van politie en justitie bij de strijd tegen de georganiseerde misdaad'. Desondanks bleef de strekking van de oorspronkelijke claim van voorzitter Kruisinga behouden.

De vaakst herhaalde claim was 'hier is corruptie in het spel', op 22 januari 1994 in het Algemeen Dagblad geuit door een IRT-rechercheur.

Claims die met instemming zijn herhaald door andere claimmakers kunnen worden beschouwd als een graad succesvoller dan claims die zijn tegengesproken en claims die neutraal zijn herhaald. Met instemming herhaalde claims zijn er immers niet alleen in geslaagd om de aandacht van het publiek en andere claimmakers te trekken en begrepen te worden, maar zijn ook aanvaard door tenminste één andere claimmaker – namelijk degene die een claim met overeenkomende inhoud heeft geuit. Met andere woorden: claims die met instemming zijn herhaald, beschikten over voldoende overtuigingskracht om in elk geval één ander persoon te overtuigen.

5.4 Werkelijke gevolgen

Er zijn ook claims die daadwerkelijk tot algemene aanvaarding en/of maatschappelijke of politieke actie kunnen hebben geleid of bijgedragen. Van de zesenzestig geselecteerde claims uit het corpus behoren er elf tot deze categorie. De onderstaande claims hadden gevolgen voor de werkelijkheid en/of werden door een onafhankelijke onderzoekscommissie 'waar' bevonden. Zo werd er daadwerkelijk een parlementaire enquête ingesteld (5, 6 en 7), werden Hoofdcommissaris Nordholt en Hoofdofficier van Justitie Vrakking gehoord door het gerechtshof (3 en 4) en oordeelde de Commissie-Kalsbeek dat de door het IRT gehanteerde Delta-methode onverantwoord was, wat niet te rijmen is met 'zorgvuldig' (8.)

Claims die werkelijke gevolgen hadden

- 1. Het eind vorig jaar opgeheven IRT had wel degelijk plannen voor de invoer van grote hoeveelheden hard drugs om hiermee te infiltreren in een misdaadorganisatie*
- 2. Het is aannemelijk dat het om een geval van infiltratie of pseudo-koop gaat*
- 3. De korpsleiding en de hoofdofficier moeten als getuigen worden opgeroepen om opheldering te geven*
- 4. Ondanks gebrek aan een aanleiding om aan de integriteit van het IRT te twijfelen, is een getuigenverhoor toch gewenst*
- 5. Naar de affaire moet een parlementaire enquête worden ingesteld*
- 6. Er moet een parlementaire enquête komen naar de opsporingsmethoden van politie en justitie bij de strijd tegen de georganiseerde misdaad*
- 7. Een parlementair onderzoek is wenselijk*
- 8. De conclusie uit het rapport-Wierenga dat de werkmethode van het IRT 'zorgvuldig en niet onrechtmatig was' is onjuist*

9. *De korpsleiding heeft nagelaten direct na de overname op passende wijze te voorzien in de teamleiding*

10. *Dit korps heeft de overname van het IRT niet voorbereid en niet zorggedragen voor een adequate overname van het IRT en de lopende onderzoeken*

11. *Hier is corruptie in het spel*

Deze claims kunnen allemaal als succesvol worden beschouwd en hebben allen als kenmerk dat ze één of meerdere malen werden herhaald. Een deel van deze claims (3, 4, 8, 11) werd ook tegengesproken. Daarnaast komt in deze claims drie keer de retorische formule 'Familiar type of problem' voor (1, 2 en 11), drie keer een beroep op de waarde duidelijkheid, één keer op de waarde orde en één keer op de waarde oprechtheid. Verder kwamen het probleemgeschildpunt (Motive stock issue, n=6) en het beleidsvoorstelgeschildpunt (n=3) voor, en verscheidene stijlmiddelen voor, waaronder de vaste uitdrukking, chiasme en amplificatie.

Deelvraag 3) Welke authentieke claims kunnen worden gezien als meest succesvol?

Er werden twaalf claims herhaald, twaalf leidden tot tegenclaims en twaalf hebben vermoedelijk bijgedragen aan of geleid tot algemene aanvaarding en/of maatschappelijke of politieke gevolgen. Tussen de drie categorieën bestaat overlap. In totaal waren er binnen het succesvolle 'corpus' vierentwintig authentieke claims. Deze succesvolle claims stelden bepaalde normovertredingen, zoals corruptie en infiltratie, aan de kaak, wat uiteindelijk leidde tot een parlementaire enquête. Veel succesvolle claims blijken te corresponderen met de voorwaarden voor het concept 'mediated scandal' zoals gesteld door Thompson (2000: 13/14.) Dit is goed terug te zien in de zes meest succesvolle claims. De claim 'Hier is corruptie in het spel' heeft bijvoorbeeld betrekking op het kenmerk dat bij een schandaal sprake is van een normovertreding. Corruptie is een normovertreding, want politie en justitie dienen niet omkoopbaar te zijn. Door de bovenstaande claim te uiten, draagt de claimsmaker (een IRT-rechercheur) bij aan het aannemelijk maken dat de IRT-affaire in aanmerking komt voor het predikaat 'schandaal'. Hetzelfde geldt voor de claim 'Het is aannemelijk dat het om een geval van infiltratie of pseudo-koop gaat'. Ook infiltratie en pseudo-koop zijn te beschouwen als normovertredingen.

De claim 'Naar de affaire moet een parlementaire enquête worden ingesteld' correspondeert met het door Thompson genoemde kenmerk dat bij een schandaal altijd een element van geheimhouding betrokken is. De claimsmaker die bovenstaande claim maakte, doet een impliciet verzoek om dat geheim of die geheimen aan het licht te krijgen.

Een ander kenmerk van een schandaal, volgens Thompson, is dat er direct-betrokkenen zijn die hun afkeuring publiekelijk tot uitdrukking brengen. Dit is precies wat de commissie-Wierenga deed, toen die op 25 maart 1994 stelde: 'De korpsleiding heeft nagelaten direct na de overname op passende wijze te voorzien in de teamleiding'.

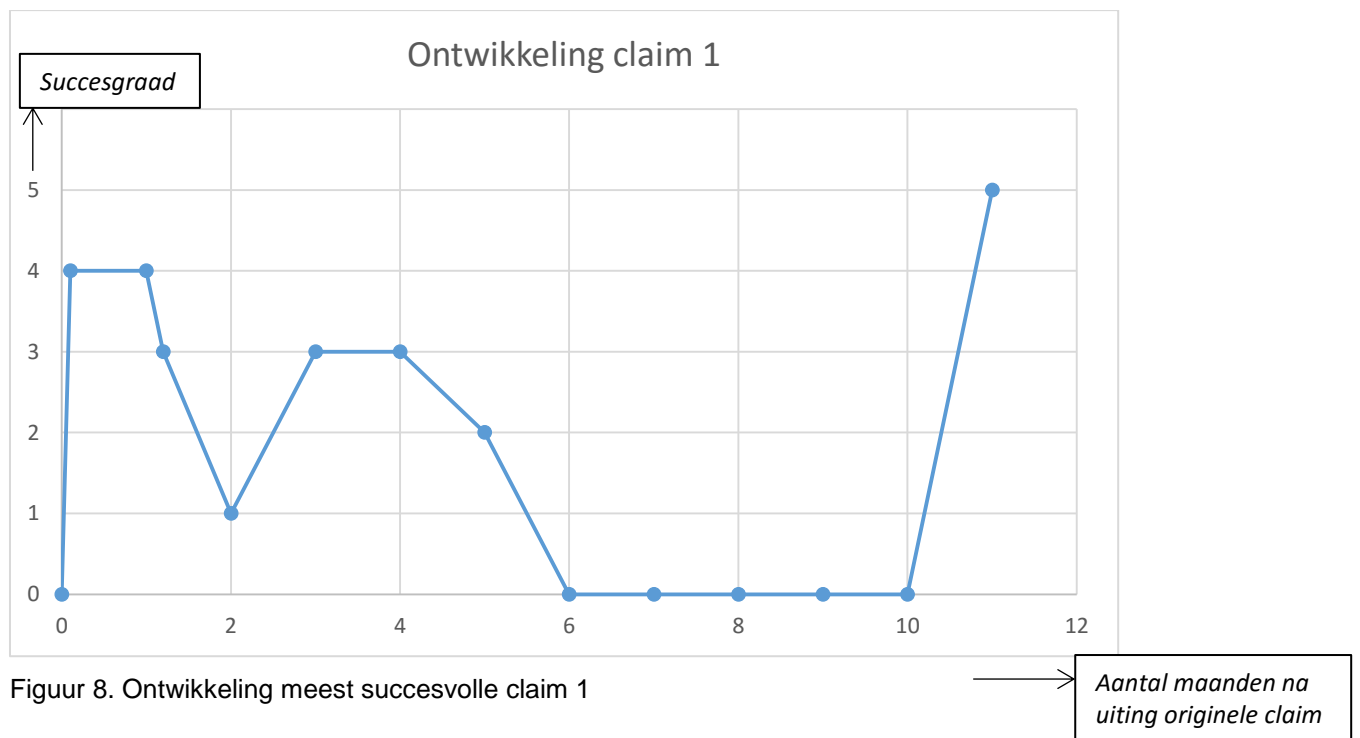
5.5 De meest succesvolle claims

Het kwam in het onderzoek regelmatig voor dat een claim zowel herhaald als tegengesproken werd of dat een herhaalde claim ook effect zou kunnen hebben gehad op de realiteit. De claims die als meest succesvol kunnen worden beschouwd, zijn degene die voorkomen in minstens twee van de categorieën 'neutrale claimherhaling', 'claimherhaling met instemming', 'counter claims' en werkelijke gevolgen' voorkomen. Dit betekent dat deze claims voldoen aan minstens twee van de drie basisvoorwaarden voor overtuigende communicatie (aandacht, begrip en aanvaarding.)

De zes meest succesvolle claims

1. *De afgekeurde opsporingstechniek die het IRT heeft gebruikt in een niet nader genoemde strafzaak, is niet kenmerkend voor de werkwijze van het IRT*
2. *De korpsleiding en de hoofdofficier moeten als getuigen worden opgeroepen om opheldering te geven*
3. *Hier is corruptie in het spel*
4. *De korpsleiding heeft nagelaten direct na de overname op passende wijze te voorzien in de teamleiding*
5. *Het is aannemelijk dat het om een geval van infiltratie of pseudo-koop gaat*
6. *Naar de affaire moet een parlementaire enquête worden ingesteld*

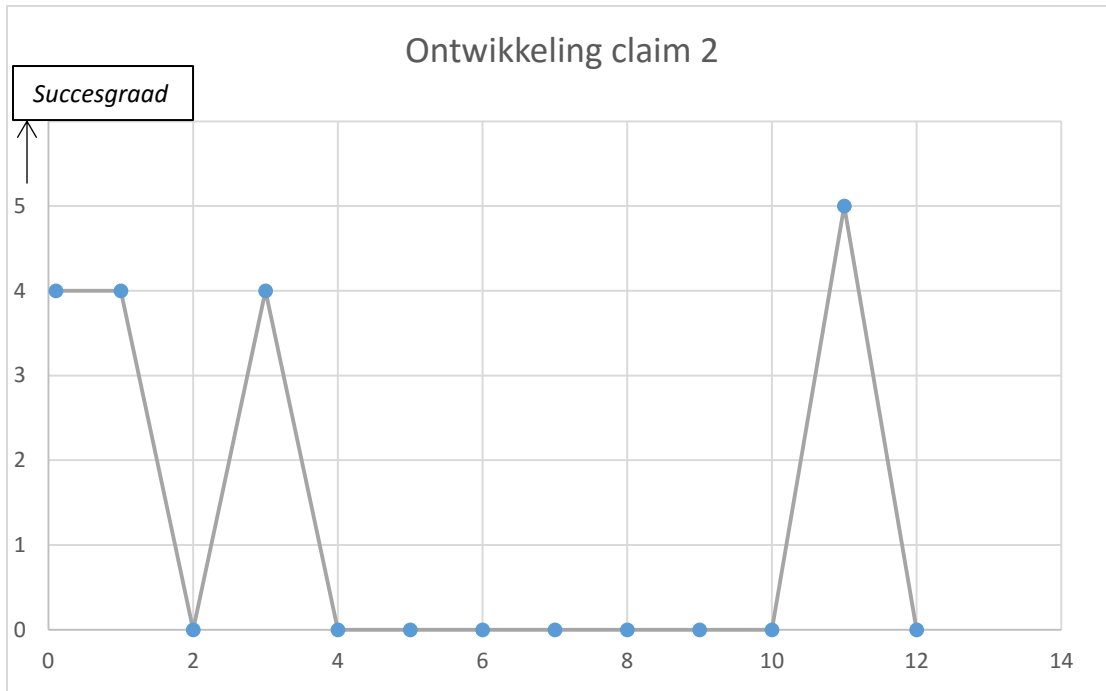
Van deze claims zijn er twee (2 en 3) die werden herhaald, tegengesproken én werkelijke gevolgen hadden. Drie (4, 5 en 6) vallen onder de categorieën 'claimherhaling met instemming' en 'werkelijke gevolgen.' Eén claim (1) werd zowel met instemming herhaald als tegengesproken.

Figuur 8. Ontwikkeling meest succesvolle claim 1

Legenda (verticaal): 1 – Niet herhaald; 2 – Neutrale claimherhaling; 3 – Counter claim; 4 – Claimherhaling met instemming; 5 – Werkelijke gevolgen

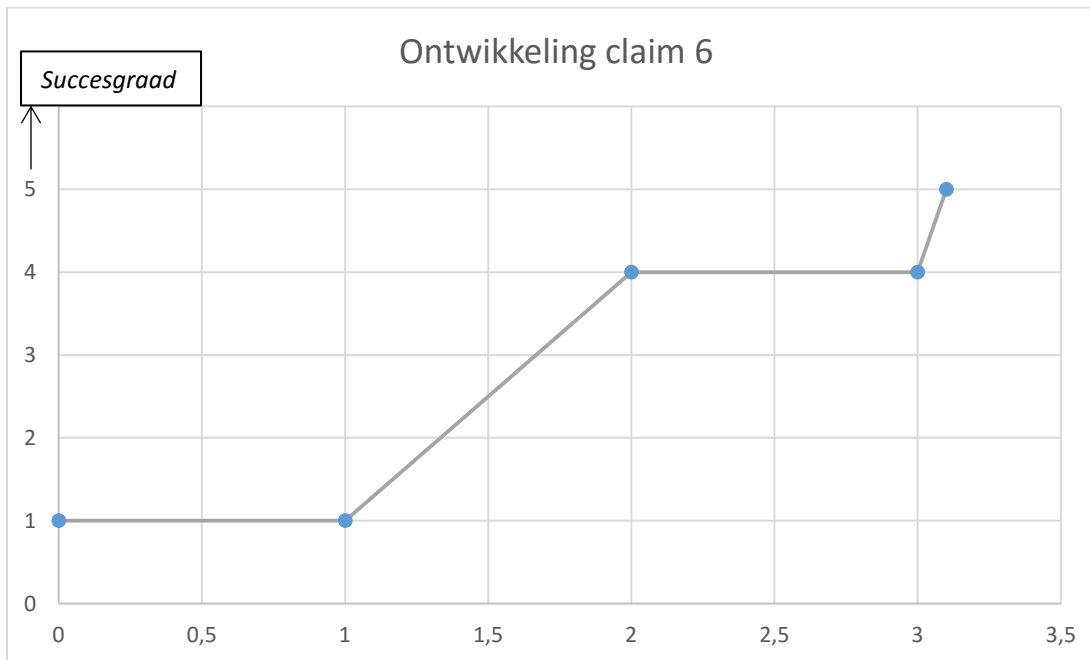

Figuur 9. Ontwikkeling meest succesvolle claim 2

→ Aantal maanden na uiting originele claim

Legenda (verticaal): 1 – Niet herhaald; 2 – Neutrale claimherhaling; 3 – Counter claim; 4 – Claimherhaling met instemming; 5 – Werkelijke gevolgen

Figuur 10. Ontwikkeling meest succesvolle claim 3

→ Aantal maanden na uiting originele claim

Legenda (verticaal): 1 – Niet herhaald; 2 – Neutrale claimherhaling; 3 – Counter claim; 4 – Claimherhaling met instemming; 5 – Werkelijke gevolgen

Een belangrijk kenmerk van succesvolle claims, zoals af te leiden uit de figuren 8, 9 en 10, is dat ze niet 'verdwijnen'. Een originele claim wordt weer tot leven gebracht doordat deze (in andere bewoordingen) wordt herhaald of tegengesproken door een andere claimsmaker. Opvallend daarbij is dat alleen claims die leidden tot claimherhaling of counter claims uiteindelijk ook de hoogste graad van succes, 'Werkelijke gevolgen', bereikten.

De tabel hieronder (figuur 11) geeft weer hoe de zes meest succesvolle claims zich hebben ontwikkeld tussen het moment waarop het persbericht over de opheffing van het IRT verscheen en de motie-Dijkstal. Net als het claimsmaking proces, verloopt ook het evolutieproces van de meest succesvolle claims vaak via een grillig patroon (zie figuur 9, 10 en 11.) Daarnaast is het mogelijk dat een claim langere tijd geen aandacht krijgt in het media- en/of het politieke discours, maar uiteindelijk wel degelijk de hoogste graad van succes (werkelijke gevolgen) bereikt, zoals te zien in figuur 9.

Claim	Niet herhaald	Neutrale claimherhaling	Counter claim	Claimherhaling met instemming	Werkelijke gevolgen
<i>1.De afgekeurde opsporingstechniek die het IRT heeft gebruikt in een niet nader genoemde strafzaak, is niet kenmerkend voor de werkwijze van het IRT (10 dec 93, hoofdofficier van justitie Vrakking in Het Parool)</i>			-27 januari 1994 (Minister Hirsch Ballin en minister Van Thijn in Het Parool) -25 maart 1994 door de Commissie-Wierenga in Ministerbrief 23593 -6 april 1994 door Minister Hirsch Ballin en minister Van Thijn in Ministerbrief Hirsch Ballin en Van Thijn)	-11 december 1993, (hoofdcommissaris Nordholt in Algemeen Dagblad) - 22 januari 1994 (hoofdofficier van Justitie Vrakking in Algemeen Dagblad)	
<i>2.De korpsleiding en de hoofdofficier moeten als getuigen</i>				-9 december 1993 (het gerechtshof in Algemeen Dagblad) -26 januari 1994 (advocaten in	De korpsleiding en de hoofdofficier zijn inderdaad als getuigen gehoord

worden opgeroepen om opheldering te geven (9 december 1993, door advocaten in de xtc-zaak in Algemeen Dagblad)				twee grote drugszaken in Trouw)	
3.Hier is corruptie in het spel (22 januari 1994, IRT-rechercheur in Algemeen Dagblad)		-26 januari 1994 (door Minister Hirsch Ballin in Trouw, NRC Handelsblad, Het Parool)	-24 januari 1994 (Het Parool)	-24 januari 1994 (Utrechtse hoofdcommissaris Wiarda in Het Parool)	Dat er sprake was van corruptie is door onderzoekscommissies bevestigd
4.De korpsleiding heeft nagelaten direct na de overname op passende wijze te voorzien in de teamleiding (25 maart 1994, Commissie-Wierenga in Ministerbrief 23593				-25 maart 1994 (Minister-President Lubbers in antwoord op Ministerbrief 23593)	Door de onderzoekscommissies is beaamd dat de overname niet op zorgvuldige wijze heeft plaatsgevonden
5.Het is aannemelijk dat het om een geval van infiltratie of pseudo-koop gaat (11 dec				-31 maart 1994 (Het Parool en De Volkskrant in NRC Handelsblad)	Door de onderzoekscommissies is inderdaad beaamd dat er sprake was van infiltratie en pseudo-koop

1993, Algemeen Dagblad)					
6. Naar de affaire moet een parlementaire enquête worden ingesteld (26 jan 1994, P. Kruisinga (ACP) en NPB-voorzitter Van Duijn in Het Parool				-31 maart 1994 (oppositiepartijen VVD en D66 in NRC Handelsblad) -7 april 1994, door Kamerleden Dijkstal, Kohnstamm, Brouwer in de Motie-Dijkstal	Parlementaire enquête is ingesteld

Figuur 11. Tabel ontwikkeling zes meest succesvolle claims

5.6 Retorische kwaliteit

Naast de argumentatieve inhoud van de claims en de identificatie van de ondersteunende ground(s) en eventueel warrant(s), werden bij het onderzoek ook de retorische kenmerken en hun vermoedelijke functies benoemd. De analyse van deze retorische kenmerken is te vinden in Bijlage D: Retorische analyse.

4) Wordt er in de succesvolle en niet-succesvolle claims gebruik gemaakt van stijlmiddelen, stock issues, retorische formules en/of een beroep gedaan op een bepaalde waarde?

In de claims waren een aantal retorische formules te herkennen. Zo wordt in de claim “Minister Hirsch Ballin is attent gemaakt op de corruptie bij de Amsterdamse politie” het probleem rond het IRT gecategoriseerd als een corruptiekwestie. Relatief gezien werden deze formules vaker gebruikt bij de succesvolle claims dan bij hun niet-succesvolle tegenhangers. Onder de succesvolle claims kwam de retorische formule ‘Familiar type of problem’ het vaakst voor, gevolgd door ‘Worsening situation’. Binnen de niet-succesvolle claims werd de retorische formule ‘Worsening situation’ het vaakst ingezet.

Zo wordt in de claim ‘Dit lekken tast de geloofwaardigheid van de bij de IRT-affaire betrokken bewindslieden en ambtenaren verder aan’ gebruik gemaakt van de ‘Worsening situation’-formule door te stellen dat de geloofwaardigheid van de betrokkenen steeds meer in gevaar komt.

In een groot deel van de claims was verder een stock issue (standaardgeschilpunt) te herkennen. Bij de claim “De politie van Amsterdam is 'zodanig corrupt' dat ook de top van het Amsterdamse korps ermee is geïnfecteerd” is bijvoorbeeld gebruik gemaakt van het Motive-stock issue (probleemgeschilpunt) waarbij aangegeven wordt dat er sprake is van een ernstig probleem (‘zodanig corrupt’, ‘zelfs de top’.)

Opvallend daarbij is dat bij zowel de succesvolle claims als hun niet-succesvolle tegenhangers het Motive-stock issue (probleemgeschilpunt) het vaakst werd behandeld.

Daarnaast werd in de zesenzestig claims uit het corpus een beroep gedaan op verscheidene waarden, waaronder “oprechtheid”, “duidelijkheid”, “verantwoordelijkheid”, “veiligheid” en “eenheid/solidariteit.” Zo appelleert de claim “De plotselinge ontbinding van het IRT zou grote gevaren met zich hebben meegebracht voor mensen die aan de zaak werkten en plotseling de steun van het IRT moesten ontberen” aan de morele waarde “veiligheid”.

Binnen de succesvolle claims werd het vaakst een beroep gedaan op “oprechtheid” en “duidelijkheid” als belangrijke morele waarden. Bij de niet-succesvolle claims werden de waarden “eenheid/solidariteit” en “verantwoordelijkheid” het meest ingezet.

Verscheidene retorische stijffiguren bleken voor te komen in het corpus, waaronder de litotes (‘Van het verhaal dat de Amsterdamse recherche door en door corrupt zou zijn en dat ook de leiding van het korps inmiddels zou zijn aangetast, blijft **niet veel** over’), en het eufemisme (‘Minister Hirsch Ballin is **attent gemaakt op** de corruptie bij de Amsterdamse politie’) vaak voor.

Dit zijn gedachtefiguren, die vallen onder stijffiguren in engere zin, wat inhoudt dat deze figuren zijn gebaseerd op hun inhoud (inhoudelijk) en niet-overdrachtelijk zijn (Braet, 2007: 101.) “Niet-overdrachtelijk” wil zeggen dat er geen (extra) betekenis wordt overgedragen.

Er kwamen daarnaast ook metaforen en metonymia’s voor; dit zijn voorbeelden van beeldspraak, waarbij wél sprake is van een overdrachtelijke functie.

In de vierentwintig authentieke succesvolle claims waren verscheidene retorische figuren te herkennen. De vier meest voorkomende waren de vaste uitdrukking (“Het was niet zo dat de leden van het IRT **op eigen houtje** verkennen waar ze hun grenzen moeten leggen”, n=6), de litotes (n=4), de metonymia (**de top** van het Amsterdamse korps, n=3) en gekleurd of geladen taalgebruik (“De korpsleiding heeft **nagelaten** direct na de overname op passende wijze te voorzien in de teamleiding, n=3). Verder kwamen het eufemisme, de alliteratie en de amplificatie allen twee keer voor en de vergelijking, de hyperbool, de paradox, de antithese, het fear appeal, de anticipatie en het chiasme allen één keer. In totaal waren er dertig stijffiguren onder de zesentwintig succesvolle claims. Bij drie claims waren stijffiguren afwezig.

De stijffiguren die werden toegepast in de succesvolle claims hadden veelal een expressieve of referentiële functie. Dit betekent dat ze op een krachtige wijze uitdrukking helpen geven aan emoties of subjectieve informatie toevoegen aan de claim om deze overtuigender te maken.

Onder de niet-succesvolle claims waren de vier meest voorkomende retorische figuren de vaste uitdrukking (n=6), de hyperbool (n=4), de litotes (n=3) en het epitheton (“De werkwijze van het IRT was sterk gericht op het geheel ontmantelen van misdaadondernemingen, niet op **kortstondige succesjes**”, n=3). Daarnaast kwamen de stijlfiguren metonymia, beeldspraak, personificatie (“**De parlementaire enquête moet** zich niet toespitsen op de achtergronden van de opheffing van het IRT”), gekleurd of geladen taalgebruik, ironie en tautologie allen twee keer voor. Drieslag (of trikolon: “De door het IRT toegepaste werkmethode is **op een weloverwogen en zorgvuldige wijze en niet onrechtmatig** toegepast), eufemisme, fear appeal, allusie, vergelijking, metafoor en alliteratie (“**De misdaadbestrijding mislukt** in de praktijk op vele fronten”) elk één keer. In totaal waren er onder de tweeënveertig niet-succesvolle claims zevenendertig stijlfiguren. Dit komt overeen met een gemiddelde van 0,88 stijlfiguren per claim. Bij tien claims ontbraken stijlfiguren.

De onder de niet-succesvolle claims toegepaste stijlfiguren hadden bijna altijd een expressieve functie en geven dus uitdrukking aan emoties in de hoop deze over te brengen op het publiek en andere claimmakers en zo de claim effectiever te maken. Helaas blijkt dit in deze specifieke gevallen dus niet de gewenste of niet voldoende invloed te hebben gehad op het succes van de bewuste claims.

Deelvraag 5) Lijken de media-agenda en de politieke agenda elkaar te beïnvloeden?

5.7 Politiek en media

De stukken uit het politieke corpus (zie Bijlage G: Politiek corpus) verschenen op 25 maart, 5, 6 en 7 april. Op twee berichten uit het mediacorpus (zie Bijlage F: Mediacorpus) na, één in NRC Handelsblad van 31 maart 1994 en één in Trouw van 6 april 1994, werden alle stukken uit het politieke corpus later gepubliceerd dan die uit het mediacorpus. Het is dus niet onlogisch dat veel politieke claims refereren aan eerder geuite mediaclaims.

Vijf van de veertien claims afkomstig uit Kamerstukken kunnen gezien worden als reacties op claims die eerder verschenen in landelijke dagbladen (zie Bijlage E: Vergelijking corpora.) Alle vijf zijn het herhalingen van in totaal vier claims uit het mediadiscours. Zo kan de claim “*De omstreden werkmethode was niet de reden van de ontbinding van het IRT*”, op 6 april in een ministerbrief geuit door minister Hirsch Ballin en minister Van Thijn, worden beschouwd als een ietwat anders geformuleerde herhaling met instemming van de claims van mr. Van Randwijck van 9 december 1993 (“*Er was al een aanleiding om het team te ontbinden*”) en hoofdofficier van Justitie Vrakking van 24 maart 1994 (“*De werkmethode was helemaal niet de ware aanleiding*”). En de claim “*Een parlementair onderzoek is wenselijk*” uit de motie-Dijkstal als een herhaling met instemming van de claims “*Er moet een parlementaire enquête komen naar de opsporingsmethoden van politie en justitie bij de strijd tegen de georganiseerde misdaad*” (NRC, 31 maart 1994) en “*Naar de affaire moet een parlementaire enquête worden ingesteld*” (Het Parool, 26 januari 1994.)

Daarnaast is het opvallend te noemen dat de twee onderwerpen uit het mediadiscours die terugkomen in het politieke discours beide duidelijk politiek van aard zijn. Zo valt het eerste onderwerp, de omstreden werkmethode van het IRT, onder de verantwoordelijkheid van minister van Justitie Hirsch Ballin, en is het instellen van een parlementaire enquête een zaak waarover de politiek moet beslissen.

6 Conclusie

Journalisten hebben doorgaans een beperkt aantal woorden voor hun stuk en een beperkte hoeveelheid tijd om het te schrijven. Als ze bijvoorbeeld verslag uitbrengen van een complexe politieke gebeurtenis of kwestie, zullen journalisten deze kwestie dus snel moeten ontrafelen om er duidelijk over te kunnen schrijven. Waar kunnen ze dan het best op letten? En hoe kunnen journalisten zelf effectieve claims construeren over een politieke kwestie? Met het in deze scriptie gepresenteerde onderzoek wil de auteur bijdragen aan het antwoord op dit soort vragen.

De vier deelvragen leveren de volgende inzichten op als antwoord op de hoofdvraag naar hoe succesvolle en niet-succesvolle claims in het mediadiscours en het politieke discours over de IRT-affaire hebben bijgedragen aan het evolutieproces van de affaire tot schandaal.

6.1 Claims als meeteenheid

Een belangrijk eerste inzicht van dit onderzoek is dat claims een goede meeteenheid zijn om je als journalist op te focussen. Claims winnen en verliezen aan kracht, en het aantal claims op een bepaald tijdstip en de inhoud van die claims zijn een goede maatstaf voor hoe een politieke affaire zich ontwikkelt. Ook geven claims een helder inzicht in hoe er door verschillende partijen over de betreffende politieke kwestie wordt gedacht.

6.2 Kenmerken van succesvolle en niet-succesvolle claims

Een belangrijk kenmerk van succesvolle claims, dat naar voren is gekomen uit het onderzoek, is dat ze niet 'verdwijnen'. Een originele claim wordt weer tot leven gebracht doordat deze (in andere bewoordingen) wordt herhaald of tegengesproken door een andere claimsmaker. Opvallend daarbij is dat alleen claims die leidden tot claimherhaling of counter claims uiteindelijk ook de hoogste graad van succes, 'Werkelijke gevolgen', bereikten. Om uiteindelijk maximaal succesvol te kunnen zijn in de agendasettende functie, zal een journalist dus eerst moeten proberen om zijn of haar claim herhaald of tegengesproken te krijgen.

Helaas voor journalisten en andere claimsmakers lijkt er niet één succesformule te bestaan voor het construeren van een effectieve claim, maar bepaalde retorische middelen, zoals een beroep op de waarden 'oprechtheid' en 'duidelijkheid', de retorische formule 'Familiar type of problem' en de metonymia of gekleurd of geladen taalgebruik, lijken de overtuigingskracht wel positief te beïnvloeden.

6.3 Kenmerken van niet-succesvolle claims

Niet-succesvolle claims, daarentegen, hebben als voornaamste kenmerk dat ze 'verdwijnen'. Ze worden niet herhaald of tegengesproken en hebben uiteindelijk ook geen werkelijke gevolgen. In

tegenstelling tot hun succesvolle tegenhangers, verschijnen niet-succesvolle claims dus slechts één keer – de originele claim- om daarna niet meer terug te keren in het claimsmaking process.

Wat de retorische kwaliteit betreft, werd bij de niet-succesvolle claims het vaakst een beroep gedaan op de waarden 'eenheid/solidariteit' en 'verantwoordelijkheid'. Ook werden de onder de succesvolle claims niet zo vaak gebruikte stijlfiguren 'hyperbool' en 'epitheton' meerdere keren ingezet.

6.4 Golfpatroon

De claimmatrix (zie Bijlage H: Claimmatrix) liet zien dat het claimsmaking process verliep volgens een golfpatroon, waarbij op sommige data veel claims werden gemaakt en op andere weinig of geen. Ook het evolutieproces van de meest succesvolle claims bleek vaak via een grillig patroon te verlopen.

Tevens bleek het mogelijk dat een claim lange tijd geen aandacht krijgt in het media- en/of het politieke discours, maar uiteindelijk wel degelijk de hoogste graad van succes (werkelijke gevolgen) bereikt.

Voor journalisten betekent dit dat grillige ontwikkelingspatroon dat hun claims niet direct 'wegzakken' uit het publieke- en mediageheugen. Dit leidt tot de conclusie dat het de moeite loont om geduld te hebben tot een claim weer gaat 'leven' of om de claim opnieuw, eventueel in herformuleerde vorm, te uiten en zo terug te brengen in het claimsmaking process.

6.5 Bijdrage aan de ontwikkeling tot schandaal

Succesvolle claims kunnen bijdragen aan het ontwikkelingsproces tot schandaal door aannemelijk te maken dat de situatie voldoet aan de kenmerken van een schandaal. Deze invloed kan ook van het mediadiscours via het politieke discours verlopen. Acht van de veertien claims uit het politieke discours kunnen worden gezien als reacties op claims die eerder verschenen in het mediadiscours. Het is dus de moeite waard voor journalisten om te proberen aan te sturen op politiek-gerelateerde issues in hun claims, om zo te proberen het evolutieproces van een affaire tot schandaal te beïnvloeden.

7 Discussie

In de loop der jaren is er vanuit de geesteswetenschappen een aanzienlijke belangstelling geweest voor het fenomeen “schandaal”. Onderzoekers als Markovits en Silverstein (1988), Thompson (2000) en Prenzler en Sarre (2008) hebben vanuit allerlei disciplines (sociologie, politicologie, criminologie) getracht meer grip te krijgen op het begrip “schandaal” en alle factoren die bijdragen aan de totstandkoming ervan.

Een onderdeel waar onderzoekers tot nu toe nog weinig aandacht aan hebben besteed, is het evolutieproces van claims over een zich ontwikkelend schandaal. Best (2008) bespreekt dit proces weliswaar wél in relatie tot sociale problemen, maar niet in relatie tot schandalen. Met dit onderzoek hoopt de auteur een bijdrage te leveren aan de kennis over de evolutie van claims in de media en Kamerstukken over een schandaal. Daartoe is een specifieke casus uitgekozen, die hiervoor door de brede bekendheid en impact op de hedendaagse opsporing door politie en justitie zeer geschikt is: de IRT-affaire.

7.1 Onderzoeksopzet

In dit onderzoek is gebruikgemaakt van twee corpora: een mediacorpus en een politiek corpus. Hiervoor is gekozen omdat de invloed van het media- op de politieke discours een belangrijk punt van onderzoek was. Uit de twee corpora zijn de volwaardige claims geselecteerd. Om te worden gekwalificeerd als “volwaardig” moest een claim in elk geval één ground bevatten.

Deze claims zijn argumentatief geanalyseerd volgens de methode van Best (2008) in ground, warrant en conclusion. Vervolgens is er per claim bekeken of er gebruikgemaakt werd van een retorische formule, een stock issue, een beroep op een bepaalde waarde of één of meerdere stijlfiguren. Bij de stijlfiguren werd ook de vermoedelijke functie (sociaal, expressief, referentieel) benoemd.

Om overzicht te creëren zijn de claims in een matrix geplaatst, waarin kleurmarkeringen de relaties tussen de claims aangeven.

Daarnaast zijn het mediacorpus en het politieke corpus naast elkaar gelegd om te bepalen of claims uit de twee discoursen elkaar beïnvloeden.

7.2 Belangrijkste uitkomsten

Claims zijn een goede meeteenheid om complexe politieke kwesties te analyseren, omdat ze inzicht bieden in de verschillende visies op de kwestie en in de manier waarop deze zich ontwikkelt.

Dertig claimsmakers maakten gedurende de onderzochte periode verdeeld over veertien data volwaardige claims over de case study: het plotseling opgeheven IRT. Er was sprake van een 'golfpatroon' met 'piekdata', waarop veel claims gemaakt werden, en 'dal-data', waarop weinig of geen claims werden geuit.

Vierentwintig claims waren succesvol en hebben vermoedelijk bijgedragen aan de ontwikkeling van de IRT-affaire tot schandaal. Een belangrijk kenmerk van succesvolle claims is dat ze niet 'verdwijnen'. Ze blijven levend doordat ze worden herhaald of tegengesproken door een andere claimsmaker of claimsmakers.

Overeenkomstig de theorie van Best (2008) is er door de claimsmakers gebruikgemaakt van vaste retorische formules en een beroep op morele waarden. De morele waarden 'duidelijkheid en oprechtheid' en de retorische formule 'Familiar type of problem' kwamen onder de succesvolle claims het meest voor, wat zou kunnen betekenen dat deze waarden effectiever zijn om in te zetten dan andere waarden. Ook de onder succesvolle claims veelvoorkomende stijlmiddelen metonymia en gekleurd of geladen taalgebruik kunnen mogelijk de effectiviteit van claims over een zich ontwikkelend schandaal vergroten.

Acht van de veertien claims afkomstig uit Kamerstukken kunnen worden beschouwd als reacties op claims die eerder verschenen in landelijke dagbladen. Deze bevinding staat in contrast met de conclusie van Kleinnijenhuis en Rietberg (1995) dat de politieke agenda niet wordt bepaald door de media-agenda.

7.3 Implicaties voor journalisten

Het gegeven dat de retorische formule 'Familiar type of problem' en een beroep op de waarden 'duidelijkheid' en 'oprechtheid' onder de succesvolle claims het meest voorkwamen, zou voor journalisten kunnen betekenen dat het een goede keuze is om deze formule en deze waarden in te zetten in claims over een politieke kwestie.

Uit de resultaten van de stijlanalyse lijkt een positief effect naar voren te komen van het gebruik van stijlfiguren. Voor journalisten en andere claimsmakers zou dit betekenen dat ze er goed aan doen hun claims te 'verpakken' in stijlfiguren in plaats van af te zien van het gebruik van retorische middelen.

Echter, gezien de kwalitatieve aard van dit onderzoek en het gebrek aan statistische (Chi-kwadraat) toetsen, is een mogelijk positief effect van het gebruik van stijlfiguren niet met zekerheid vast te stellen. Om deze relatie te onderzoeken zou een meer diepgravend onderzoek, waarbij bijvoorbeeld ook andere media en diepte-interviews worden betrokken, noodzakelijk zijn.

Wat de onderlinge invloed tussen het media- en het politieke discours betreft, kunnen journalisten bewust proberen om in te spelen op wat politici vermoedelijk de belangrijkste issues vinden, zoals de verantwoordelijkheid van een betrokken politicus, corruptie of de wenselijkheid van een

parlementaire enquête. Door zich te richten op deze issues, maken journalisten een goede kans om succesvol te zijn in de agendasettende functie voor de politieke agenda.

7.4 Sterke en zwakke punten van het onderzoek

Dit onderzoek bezit, door het gebruik van een claimmatrix, de kracht om het complexe evolutieproces van claims in de media en Kamerstukken inzichtelijk te maken. Het gebruik van kleur om de relaties tussen verschillende claims aan te geven, draagt hieraan bij.

Een andere manier waarop dit onderzoek een bijdrage levert aan de kennis over dit onderzoeksveld is door het tweeledige corpus, dat bestaat uit enerzijds krantenberichten uit landelijke dagbladen en anderzijds Kamerstukken waaronder Kamervragen, ministerbrieven en moties. Dit levert een breder, completer beeld van welke claims geuit werden en van de wisselwerking tussen de media en de politiek.

Ook biedt dit onderzoek niet alleen inzicht in het ontwikkelingsproces en de retorische 'opmaak' van claims over de IRT-affaire van 7 december 1993 tot en met 7 april 1994, maar ook over de betrokken claimsmakers. Dit levert een inzicht op in wie er het meest actief was als claimsmaker en wanneer claimsmakers over het algemeen minder en wanneer zij meer actief waren in het uiten van claims. Zo worden niet alleen de claims zelf, maar ook het claimsmaking proces onder de loep genomen.

Naast het onderzoek naar een mogelijke succesformule voor claims, is het interessant om de analysemethode van Joel Best toe te passen niet alleen op een schandaal in plaats van op een social problem, maar ook op een Nederlands corpus.

Het onderzoek kent daarentegen ook een aantal minder sterke punten. Zo was er zowel bij de selectie van het corpus en de volwaardige claims als bij de retorische analyse slechts één codeur betrokken. Een tweede codeur zou hebben bijgedragen aan de intersubjectieve waarde en betrouwbaarheid van het onderzoek. Ook zou het wellicht tot meer inzichten hebben kunnen leiden.

Hoewel dit een subjectief onderzoek is, is wel geprobeerd het zo transparant mogelijk te maken door het opnemen van een operationalisatie en het toevoegen van bijlagen.

Een andere beperking van dit onderzoek, is dat het alleen gericht is op bepaalde vormen van media (namelijk dagbladen en dan alleen landelijke dagbladen) en zich niet uitstrekt tot andere uitingen zoals tv-journaals of interviews. Als gevolg daarvan blijft een deel van de claims uit de onderzochte periode buiten beschouwing.

7.5 Slotconclusie

Claims zijn een geschikte meeteenheid voor journalisten om ingewikkelde politieke kwesties te analyseren. Al met al lijkt er niet één retorische succesformule voor claims te bestaan, die journalisten en andere claimsmakers gegarandeerd overtuigingskracht zou kunnen bezorgen. Echter, verschillende retorische middelen, waaronder stijffiguren, retorische formules en een beroep op de

waarden 'duidelijkheid en 'oprechtheid', kunnen vermoedelijk wél effectief zijn voor journalisten die succesvol willen zijn in de agendasettende functie. En in tegenstelling tot eerdere bevindingen van Kleinnijenhuis en Rietberg (1995) lijkt de media-agenda wel degelijk invloed te hebben op de politieke agenda.

Literatuurlijst

Best, J. (2008). *Social Problems*. New York: W.W. Norton & Company

Blumer, H. (1971). Social problems as collective behavior. *In: Social Problems, 8 (3)*, 298-306

Braet, T. (2007). *Retorische kritiek: Overtuigingskracht van Cicero tot Balkenende*. Amsterdam: SDU Uitgevers

Brants, K. (2008). Risico's, schandalen en publiciteit: de nieuwswaardigheid van een falende overheid. *In: PROCES 2008 (2)*, 47-53

Coleman, R. , McCombs, M.E, Shaw, D.L. en Weaver, D. (2009). Agenda setting. *In: Wahl-Jorgensen en Hanitzsch (Red.), The Handbook of Journalism Studies (pp 147-160)*. New York: Routledge

Demirdögen, U.D. (2010). The Roots of Research in (Political) Persuasion: Ethos, Pathos and Logos and the Yale Studies. *In: International Journal of Social Inquiry, 3 (1)*, 189-201

Dillard, J.P. en Sopory, P. (2002). The persuasive effects of metaphor: A meta-analysis. *In: Human Communication Research, 28 (3)*, 382-419

Enquêtecommissie opsporingen (1996). *Inzake opsporing* (Den Haag)

Eves, A. en Tom, G. (1999). The use of rhetorical devices in advertising. *In: Journal of Advertising Research, July/August, p. 39-43*

Golan, G. (2006). Inter-media agenda setting and global news coverage: assessing the influence of the New York Times on three network television evening news programs. *In: Journalism Studies, 7 (2)*, 323-333

Haenen, M. en Meeus, T.J. (1996). *Het IRT-moeras: grote ego's en hun vuile oorlog*. Amsterdam: Uitgeverij Balans

Hoeken, H., Hornikx, J. en Hustinx, L. (2009). *Overtuigende teksten: onderzoek en ontwerp*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Kleinnijenhuis, J. & Rietberg, E.M. (1995). Parties, media, the public and the economy: Patterns of societal agenda-setting. *In: European journal of political research: official journal of the European Consortium for Political Research*, 28(1), 95-118

Kouwenhoven, A. (2015). Politie raakt gevoelige informatie jihadproces kwijt op internet. Geraadpleegd op 6 januari 2016, van <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/09/10/politie-raakt-cruciale-informatie-jihadproces-kwijt-op-internet>

Markovits, A.S. en Silverstein, M. (1988). *The Politics of Scandal: Power and Process in Liberal Democracies*. Boulder: Lynne Rienner Publishers

McCombs, M. en Shaw, D. (1972). The agenda-setting function of mass media. *In: Public Opinion Quarterly*, 36 (2), 176-187

McCombs, M.E. & Shaw, D.L. (1993). The Evolution of Agenda-Setting Research: Twenty five years in the marketplace of ideas (Symposium) *In: Journal of Communication*, 43 (2), 58-67

Middelburg, B. en Van Es, K. (1996). *Operatie Delta. Hoe de drugsmaffia het IRT opblies*. Amsterdam: Veen

Prenzler, T. en Sarre, R. (1998). Protective Security in Australia: Scandal, Media Images and Reform. *In: Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 3 (2), 23-37

Thompson, J.B. (2000). *Political Scandal: Power and visibility in the media age*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd

Toulmin, S.E. (2003). *The uses of argument*. Cambridge: Cambridge University Press

Van Enschoot, R. en Karreman J. (Red). (2013). *Tekstanalyse: Methoden en Toepassingen*. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV

Van Enschoot, R., Hoeken, H. en Van Mulken, M. (2005). Puns, relevance and appreciation in advertisements. *In: Journal of Pragmatics*, 37, 707-721

Van Thijn, E. (1994). *Retour Den Haag, dagboek van een minister*. Amsterdam: Uitgeverij Van Gennep

Vancil, D.E. (1992). *Rhetoric and Argumentation*. Boston: Allyn & Bacon

Afbeeldingenlijst

Titel afbeelding	Paginanummer
Figuur 1. Ed van Thijn Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Ed_van_Thijn	13
Figuur 2. Hans Vrakking Bron: http://www.telegraaf.nl/binnenland/24884151/Vrakking_moet_met_bewijs_komen____.html	14
Figuur 3. Eric Nordholt Bron: http://www.fotoarchief.nl/fotografie-voor-galaboekje-cure-for-cancer/	14
Figuur 4. Agendasettingtheorie Bron: https://www.utwente.nl/cw/theorieenoverzicht/Theory%20Clusters/Mass%20Media/Agenda-Setting_Theory/	18
Figuur 5. Verloop van het claimsmaking process	34
Figuur 6. Claims op de eerste twee data	35
Figuur 7. Aantal claims per datum	36
Figuur 8. Ontwikkeling meest succesvolle claim 1	39
Figuur 9. Ontwikkeling meest succesvolle claim 2	40
Figuur 10. Ontwikkeling meest succesvolle claim 3	40
Figuur 11. Tabel ontwikkeling zes meest succesvolle claims	41 t/m 43

Bijlage A. Analyse claims

1. Analyse claims ‘Oppositie vraagt Kamer om enquête politiemethoden’

NRC Handelsblad, 31 maart 1994

- 1) Er moet een parlementaire enquête komen naar de opsporingsmethoden van politie en justitie bij de strijd tegen de georganiseerde misdaad (oppositiepartijen VVD en D66)

Ground 1: Het eind vorig jaar opgeheven IRT had wel degelijk plannen voor de invoer van grote hoeveelheden hard drugs om hiermee te infiltreren in een misdaadorganisatie

Ground 2: De conclusie uit het rapport-Wierenga dat de werkmethode van het IRT ‘zorgvuldig en niet onrechtmatig was’ is onjuist (woordvoerders regeringspartijen CDA en PVDA)

- 2) De conclusie uit het rapport-Wierenga dat de werkmethode van het IRT ‘zorgvuldig en niet onrechtmatig was’ is onjuist (woordvoerders regeringspartijen CDA en PVDA)

Ground 1: Het IRT was ‘druk doende’ via een ‘criminele informant’ cocaïne naar Nederland te halen (Het Parool, De Volkskrant)

Ground 2: De perspublicaties over de opsporingsmethoden zijn een bevestiging hiervan (PvdA, CDA)

Ground 3: Het komt steeds vaker voor dat politie en justitie zich bedienen van opsporingsmethoden die ‘niet door de beugel kunnen’ (D66-woordvoerder Kohnstamm)

- 3) Het eind vorig jaar opgeheven IRT had wel degelijk plannen voor de invoer van grote hoeveelheden hard drugs om hiermee te infiltreren in een misdaadorganisatie (Het Parool, De Volkskrant)

Ground 1: Het IRT was ‘druk doende’ via een ‘criminele informant’ cocaïne naar Nederland te halen (Het Parool, De Volkskrant)

Ground 2: In een vertrouwelijke brief van de Amsterdamse procureur-generaal Van Randwijck aan minister van Justitie Hirsch Ballin maakt Van Randwijck er melding van dat deze plannen in een vergevorderd stadium waren (De Volkskrant)

- 4) De parlementaire enquête moet zich niet toespitsen op de achtergronden van de opheffing van het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/ Utrecht (Kamerleden J. Kohnstamm (D66) en H. Dijkstal (VVD))

Ground 1: De krantenberichten in De Volkskrant en Het Parool zijn pogingen die vanuit Amsterdam worden ondernomen om de discussie over het IRT zich te laten toespitsen op de mogelijk omstreden methoden van het team (D66-woordvoerder Kohnstamm)

Ground 2: De omstreden werkmethode van het IRT is slechts een onderdeel van de uiterst gebrekkige samenwerking tussen verschillende politiekorpsen en het OM bij de bestrijding van de georganiseerde misdaad (D66-woordvoerder Kohnstamm)

5) De krantenberichten in De Volkskrant en Het Parool zijn pogingen die vanuit Amsterdam worden ondernomen om de discussie over het IRT zich te laten toespitsen op de mogelijk omstreden methoden van het team (D66-woordvoerder Kohnstamm)

Ground: De omstreden werkmethode van het IRT is slechts een onderdeel van de uiterst gebrekkige samenwerking tussen verschillende politiekorpsen en het OM bij de bestrijding van de georganiseerde misdaad (D66-woordvoerder Kohnstamm)

Retorische analyse

- 1) Geen stijlfiguren, geen pathos- of ethostechnieken
- 2) Geen stijlfiguren, geen pathos-of ethostechnieken
- 3) Hyperbool ('grote hoeveelheden')
- 4) Geen stijlfiguren, geen pathos-of ethostechnieken
- 5) Personificatie ('vanuit Amsterdam'). In plaats van het politiekorps Amsterdam te noemen, is ervoor gekozen om Amsterdam de menselijke eigenschap toe te kennen van het ondernemen van pogingen.

2. Analyse claims 'Oppositie eist meer gegevens IRT-zaak'

Het Parool, 27 januari 1994

- 1) Er bestaat geen direct verband tussen corruptie bij de Amsterdamse politie en het opheffen van het IRT (minister Hirsch Ballin en minister Van Thijn)

Ground: de reden voor de opheffing was het uit de hand lopen van een op zichzelf geoorloofde opsporingsmethode

- 2) Het IRT is opgeheven vanwege het uit de hand lopen van een op zichzelf geoorloofde opsporingsmethode (minister Hirsch Ballin en minister Van Thijn)

Ground: de spanning is hoog opgelopen door een conflict over het inzetten van een criminele informant

Warrant: de top van de Amsterdamse politie vreesde die informant niet in de hand te kunnen houden

Retorische analyse

- 1) Geen stijlfiguren, geen pathos- of ethostechnieken
- 2) Geen stijlfiguren, geen pathos- of ethostechnieken

3. Analyse claims 'Hirsch Ballin had eerder moeten ingrijpen'

Het Parool, 27 januari 1994

- 1) Het al lang sluimerende meningsverschil over de werkwijze van het IRT had veel eerder hoog op de ministers agenda moeten staan (Journalist Jan van der Ven)

Ground 1: De anders zo krachtadig optredende minister hulde zich dagen achtereen in stilzwijgen en bleek niet in staat de commissarissen Nordholt en Wiarda tot de orde te roepen (JvdV)

Warrant: Door het zwijgen van Hirsch Ballin groeide het diepgravende conflict tussen de zwaargewichten Nordholt en Wiarda uit tot een ware mediaslag waarin de beschuldigingen over en weer vlogen (JvdV)

Ground 2: De schade die is aangericht door zijn niet tijdig ingrijpen, valt nauwelijks meer te herstellen (JvdV)

Warrant: Daarvoor is de vertrouwensbreuk tussen Nordholt en Wiarda te groot gebleken (JvdV)

Ground 3: Nu moet Hirsch Ballin ook de schade voor zichzelf zo beperkt mogelijk zien te houden (JvdV)

Warrant: De minister wil de geschiedenis ingaan als kampioen criminaliteitsbestrijder (JvdV)

Ground 4: Het tweezijdige beeld dat nu wordt geschetst – wel of geen corruptie bij de Amsterdamse politie – had voorkomen kunnen worden door een tijdig ingrijpen (JvdV)

- 2) De brief van Hirsch Ballin en Van Thijn aan de Tweede Kamer biedt onvoldoende houvast om de schade te kunnen beperken (JvdV)

Ground: De brief is voor tweeërlei uitleg vatbaar (JvdV)

Warrant: Met dit tweezijdige beeld komen de ministers terug op hun eerste waterdichte stelling dat er geen sprake is geweest van corruptie bij het Amsterdamse korps (JvdV)

Retorische analyse

- 1) 'Al lang sluimerende' en 'veel eerder' -> amplificatie, hyperbool
- 2) 'Hoog op de ministers agenda' -> spreekwoord

Pathostechniek: verontwaardiging opwekken door het benadrukken van de al lang sluimerende aard van het meningsverschil

- 3) 'Houvast' -> beeldspraak

4. Analyse claims 'Minister bevestigt melding Wiarda corruptie politie'

Trouw, 26 januari 1994

- 1) Minister Hirsch Ballin is attent gemaakt op de corruptie bij de Amsterdamse politie

Ground: Wiarda heeft met de minister gesproken over de corruptie

- 2) Een aantal hoofdrolspelers in het IRT-drama, onder wie in elk geval politiefchef Wiarda, moet als getuige worden verhoord over de ware reden van de opheffing van het IRT

Ground: De rel over mogelijke corruptie kan gevolgen hebben voor twee grote drugszaken die momenteel in Amsterdam en Utrecht onder de rechter zijn

Retorische analyse

- 1) Geen stijlfiguren (of misschien eufemisme: attent gemaakt op versus ingelicht over 'Attent gemaakt op' klinkt luchtiger)
- 2) Metafoor: 'hoofdrolspelers in het IRT-drama' -> de betrokkenen bij de affaire worden vergeleken met acteurs in een drama

Ethostechniek: door te spreken over 'de ware reden van de opheffing van het IRT' schildert de spreker de tegenpartij af als leugenachtig en onbetrouwbaar, omdat deze de werkelijke reden schijnbaar niet wil vrijgeven

5. Analyse claims 'Wiarda wees wel op corruptie in politiekorps Amsterdam'

NRC Handelsblad, 26 januari 1994

- 1) Wiarda heeft tegenover Hirsch Ballin gesteld dat bij de Amsterdamse recherche zelfs de top is geïnfecteerd door corruptie (NRC Handelsblad)

Ground: er is sprake van een stramien waarbij corrupte rechercheurs te veel weten van hun bazen (NRC Handelsblad/minister Hirsch Ballin)

- 2) Het gesprek tussen Wiarda en Hirsch Ballin over corruptie bij het Amsterdamse korps had niet het karakter van het melden van dit en dat geval (minister Hirsch Ballin)

Ground: De meldingen en berichten over corruptie die aanleiding gaven tot onderzoek had het openbaar ministerie al onder handen (minister Hirsch Ballin)

- 3) Wiarda heeft de top van het Amsterdamse politiekorps niet beschuldigd van corruptie (Burgemeester van Opstelten, Utrecht)

Ground: Er is gesproken over een dreiging en niet over een beschuldiging (Burgemeester van Opstelten, Utrecht)

- 4) De Amsterdamse gemeenteraad staat als één man achter hoofdcommissaris Nordholt (NRC Handelsblad)

Ground 1: Geen van de partijen zag reden te twifelen aan de integriteit van de hoofdcommissaris of de rechetop (NRC Handelsblad, raadslid G. ter Horst, PvdA)

Ground 2: De leden van de commissie waren zonder uitzondering verontwaardigd over de visie van de Utrechtse hoofdcommissaris Wiarda op de ontbinding van het IRT

Retorische analyse

- 1) 'Geïnfecteerd': beeldspraak, corruptie wordt vergeleken met een ziekte waarmee je geïnfecteerd kunt raken
- 2) Litotes? 'Had niet het karakter van...' , wellicht als reactie op aantijgingen van tegenstanders dat het gesprek wél een dergelijk karakter had
- 3) Geen stijlfiguren, geen pathos- of ethostechnieken
- 4) Beeldspraak: 'Als één man'-> symboliseert de eenheid van de Amsterdamse gemeenteraad wat deze zaak betreft

6. Analyse claims 'Beschuldigingen zijn inmiddels flink afgezwakt'

Het Parool, 24 januari 1994

- 1) De politie van Amsterdam is 'zodanig corrupt' dat ook de top van het Amsterdamse korps er mee is geïnfecteerd (Utrechtse hoofdcommissaris Wiarda volgens NRC)

Ground: Utrecht, maar ook Haarlem, Zaanstad en Alkmaar wensen zelfs geen zogeheten CID-informatie (vertrouwelijke informatie van de Criminele Inlichtingendiensten) meer met Amsterdam uit te wisselen (Utrechtse hoofdcommissaris Wiarda volgens NRC)

Warrant: via de hoofdstad lekt die toch maar onmiddellijk uit naar de onderwereld (Utrechtse hoofdcommissaris Wiarda volgens NRC)

- 2) Van het verhaal dat de Amsterdamse recherche door en door corrupt zou zijn en dat ook de leiding van het korps inmiddels zou zijn aangetast, blijft niet veel over

Ground 1: 'Door mij zijn geen beschuldigingen met betrekking tot corruptie naar welk korps dan ook geuit' (Utrechtse hoofdcommissaris Wiarda)

Ground 2: In tegenstelling tot de berichten in de pers bestond en bestaat er bij de overige korpschefs in Noord-Holland en Utrecht de bereidheid om samen te werken met de politie Amsterdam-Amstelland en ook met dat korps CID-informatie uit te wisselen (hoofdcommissarissen van o.a. Haarlem, Zaanstad en Alkmaar)

Ground 3: Ook Van Duijn heeft inmiddels moeten toegeven dat hij geen concrete gevallen van corruptie kent (Het Parool)

Retorische analyse

1) Geïnfecteerd: corruptie wordt voorgesteld als een soort virus, waarmee je kunt worden geïnfecteerd

Fear appeal: slippery slope/hyperbool- 'via de hoofdstad lekt die toch maar onmiddellijk uit naar de onderwereld

2) Hyperbool/overdrijving: 'door en door corrupt'

3) Eufemisme: 'dat hij geen concrete gevallen van corruptie kent'

7. Analyse claims 'Nordholt in getuigenbank: Ook hoofdofficier Vrakking gehoord in xtc-zaak'

Algemeen Dagblad, 9 december 1993

1) De korpsleiding en de hoofdofficier moeten als getuigen worden opgeroepen om opheldering te geven (advocaten in de xtc-zaak)

Ground: Door de ontbinding van het IRT is de integriteit van het onderzoek in de xtc-zaak in het geding (advocaten in de xtc-zaak)

2) Ondanks gebrek aan een aanleiding om aan de integriteit van het IRT te twijfelen, is een getuigenverhoor toch gewenst (het gerechtshof)

Ground: In deze zaak, die grote publieke belangstelling geniet, moet volstrekt duidelijk zijn dat zich geen onregelmatigheden hebben voorgedaan (voorzitter mr. J. Willems)

3) Het is niet noodzakelijk om burgemeester Van Thijn en procureur-generaal mr R. graaf van Randwijck te horen (het gerechtshof)

Ground: Zij zijn niet van alle werkzaamheden van het IRT op de hoogte (het gerechtshof)

- 4) De ontbinding van het interregionale researchteam, dat eind 1989 werd opgericht om de zware georganiseerde criminaliteit aan te pakken, heeft in politiekringen niet tot verbazing geleid (omdat er al langere tijd interne problemen waren) (AD)

Ground 1: Het team stak veel tijd en geld in onderzoeken stak zonder dat daar veel resultaat tegenover zou staan (AD)

Ground 2: Bovendien bleek sprake te zijn van een onderlinge competentiestrijd tussen de Utrechtse en Amsterdamse korpsleiding (AD)

- 5) De bekendmaking van het onder verantwoordelijkheid van het politiekorps Amsterdam plaatsen van het IRT is zonder voorafgaand overleg met de andere korpsen gedaan (korpsleiding Utrecht)

Ground: De aankondiging is strijdig met wat eind vorige maand nog in een onderling overleg over het IRT was afgesproken (korpsleiding Utrecht)

- 6) Er was al een aanleiding om het team te ontbinden (mr. R. graaf van Randwijck)

Ground: De politie gaat over in regio's en de aanpak van de grootschalige georganiseerde criminaliteit zal daarom ook veranderen (mr. R. graaf van Randwijck)

Retorische analyse

- 1) Spreekwoord: 'in het geding'
- 2) Eufemisme: 'onregelmatigheden' in plaats van een negatievere term zoals 'gesjoemel' of 'kwalijkheden'
- 3) Geen stijlfiguren
- 4) Litotes: 'heeft (...) niet tot verbazing geleid'
Eufemisme: 'interne problemen' in plaats van 'onderlinge ruzie'
- 5) Geen stijlfiguren
- 6) Geen stijlfiguren

8. Analyse claims 'Verwondering over lekken in anti-misdaadteam'

Algemeen Dagblad, 22 januari 1994

- 1) Hier is corruptie in het spel (een IRT-rechercheur)

Ground: Dit is de zoveelste keer dat op een cruciaal moment een belangrijk onderzoek wordt afgeblazen (een IRT-rechercheur)

- 2) Ik bestrijd dat de politie in de top banden heeft met de misdaad (hoofdofficier van justitie Vrakking)

Ground: Dat zou kunnen betekenen dat de georganiseerde misdaad invloed zou kunnen uitoefenen op mij als hoofdofficier of op Nordholt (hoofdofficier van justitie Vrakking)

Warrant: Daar is absoluut geen sprake van (hoofdofficier van justitie Vrakking)

- 3) Het vermoeden van "een mol" in de top van de Amsterdamse recherche kwam niet zomaar uit de lucht vallen (AD)

Ground: Slechts vijf of zes mensen binnen het anti-misdaadteam kenden alle gegevens van de lopende onderzoeken en wisten welke werkwijze werd gehanteerd (AD)

- 4) Tussen de Amsterdamse en Utrechtse rechercheurs boterde het van meet af aan niet (AD)

Ground 1: Het onderling wantrouwen en de na-ijver was zeer groot (AD)

Ground 2: De Amsterdammers voelden zich oppermachtig, rechercheurs uit andere delen van Noord-Holland en Utrecht werden geringschattend als 'bopo' (boerenpolitie) aangeduid (AD)

- 5) De werkwijze van het IRT was sterk gericht op het geheel ontmantelen van misdaadondernemingen, niet op kortstondige succesjes (AD)

Ground 1: Het misdaadimperium van de vermoorde onderwereldkoning Klaas Bruinsma werd in kaart gebracht - maar niet opgerold (AD)

Ground 2: De XTC-bende van Ton van D. - waarin honderden miljoenen guldens omgingen - werd slechts gedeeltelijk ontmanteld (AD)

- 6) De plotselinge ontbinding van het IRT zou grote gevaren met zich hebben meegebracht voor mensen die aan de zaak werkten en plotseling de steun van het IRT moesten ontberen (AD)

Ground: Politie mensen en hun gezinnen zijn met de dood bedreigd

Retorische analyse

- 1) 'In het spel': gezegde/spreekwoord
- 2) Geen stijlfiguren
- 3) Beeldspraak/spreekwoord: 'kwam niet zomaar uit de lucht vallen'
Spottende ondertoon
- 4) Spreekwoord: 'het boterde niet'
- 5) 'Oppermachtig', 'geringschattend': woorden met negatieve, spottende bijklank
- 6) *Fear appeal* (pathos-techniek): 'met de dood bedreigd'. Het noemen van de gezinnen maakt het extra angstaanjagend

9. Analyse claims 'Nordholt en Vrakking zwijgen; Ex-leider researcheteam schept duidelijkheid'

Algemeen Dagblad, 11 december 1993

- 1) Het is aannemelijk dat het om een geval van infiltratie of pseudo-koop gaat (bij de omstreden methode van het IRT, *mijn toevoeging*) (AD)

Ground 1: Hoofdcommissaris Nordholt liet weten dat het "geen technisch middel" betrof (AD)

Ground 2: Nordholt voegde toe dat het prijsgeven van de methode "personen" in gevaar zouden kunnen brengen (AD)

- 2) De manier waarop Nordholt en Vrakking als getuigen werden behandeld is niet goed (mr. J. Boone, advocaat in de xtc-zaak)

Ground 1: "Sinds wanneer mag een getuige zelf uitmaken of hij wel of niet wil antwoorden?" (mr. J. Boone)

Ground 2: Er zijn zaken waarin door de politie fouten waren gemaakt, die hadden geleid tot vrijspraak of niet ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie (mr. J. Boone)

Warrant: Dat deze zaak tot ontbinding van het team heeft geleid, geeft aan dat het om een ernstige ontsporing moet gaan (mr. J. Boone)

- 3) De integriteit van het IRT is absoluut niet in het geding (Nordholt)

Ground: Alles wat er destijds was gedaan is in overleg gebeurd met de betrokken officieren van justitie (A. Lith, voormalig leider IRT)

Retorische analyse

- 1) Understatement: 'aannemelijk'
- 2) Retorische vraag: 'sinds wanneer mag een getuige zelf uitmaken of hij wel of niet wil antwoorden?'
- 3) 'Niet in het geding': litotes

10. Analyse claims 'Onderzoek naar corruptie bij politie'

Het Parool, 26 januari 1994

- 1) Wiarda zou tegen NRC Handelsblad hebben verklaard dat de Amsterdamse recherche zo corrupt is, dat zelfs de top er mee is geïnfecteerd (Het Parool)

Ground: Haarlem, Alkmaar, Zaanstad en Utrecht zouden zelfs niet meer bereid zijn met Amsterdam samen te werken (Het Parool)

- 2) Nordholt heeft mensenlevens in gevaar gebracht door het IRT op te heffen (NPB-voorzitter Van Duijn)

Ground: Bij zo'n plotselinge opheffing valt de dekking weg (NPB-voorzitter Van Duijn)

- 3) Naar de affaire moet een parlementaire enquête worden ingesteld (Voorzitter P. Krusinga van de Algemeen Christelijke Politiebond (ACP) en NPB-voorzitter Van Duijn)

Ground: Er is in Amsterdam sprake van corruptie (NPB-voorzitter Van Duijn)

Subground: “Zo heb ik gehoord over een huiszoeking waarbij duidelijk bleek dat de betrokkenen op de komst van de politie hadden gerekend” (Voorzitter P. Krusinga van de Algemeen Christelijke Politiebond (ACP))

- 4) Wat in de onderwereld wel veel onrust zaait zijn al die verhalen over de opheffing van het IRT en alle mogelijke onderzoeken die er lopen (Hoofdofficier Vrakking)

Ground: Men wordt wantrouwig tegenover elkaar, en dat kan grote gevolgen hebben

Subground: Afgelopen weekeinde bijvoorbeeld moest bij een aantal informanten van justitie 'de vinger aan de pols worden gehouden'

Retorische analyse

- 1) Versterking, 'geïnfecteerd'
- 2) *Fear appeal*: 'heeft mensenlevens in gevaar gebracht'
- 3) Woordkeuze: 'affaire' -> onderstreept de ernst van de situatie
- 4) 'De onderwereld' -> vergelijking met de Griekse onderwereld/hel van Hades, lichte overdrijving
'Onrust zaaien' -> beeldspraak, gezegde
'De vinger aan de pols worden gehouden' -> beeldspraak, gezegde

11. Analyse claims 'Raadsleden willen uitleg van Nordholt Nuchtere reacties op aantijgingen'

Het Parool, 24 januari 1994

- 1) De onderste steen moet wel snel boven komen (Loco-burgemeester F. de Grave (VVD))

Ground: Ik ben na de publikaties wel verontrust (Loco-burgemeester F. de Grave (VVD))

- 2) Ik ga er voorshands vanuit dat de Amsterdamse politie, van hoog tot laag, integer is (Loco-burgemeester F. de Grave (VVD))

Ground: Vrijdag heb ik een gesprek gehad met hoofdcommissaris Nordholt. Het ging onder meer over de opheffing van het IRT, maar op geen enkele wijze is gesproken over corruptie (Loco-burgemeester F. de Grave (VVD))

- 3) Het is goed dat er een onderzoek komt (L. Platvoet, fractievoorzitter van GroenLinks)

Ground 1: Je moet nooit 'nooit' zeggen (L. Platvoet, fractievoorzitter van GroenLinks)

Ground 2: Nordholt heeft vele malen op een bijzondere wijze de publiciteit gezocht, en als je te lang je kop boven het maaiveld uitsteekt, komen er tegenkrachten.' (L. Platvoet, fractievoorzitter van GroenLinks)

4) Er moet een onderzoek komen (B. Robbers, fractievoorzitter van D66)

Ground: anders blijven er allerlei geruchten rondzingen (B. Robbers, fractievoorzitter van D66)

5) De minister moet zo snel mogelijk ingrijpen (Victor Bruins Slot, fractievoorzitter van het CDA)

Ground: Dit is een vorm van broedertwist die escaleert (Victor Bruins Slot, fractievoorzitter van het CDA)

Warrant: Dit zijn proporties die schadelijk zijn voor het functioneren van de politie (Victor Bruins Slot, fractievoorzitter van het CDA)

6) Nordholt, Vrakking, hoofdcommissaris J. Wiarda van Utrecht en de twee betrokken journalisten van NRC Handelsblad moeten onder ede worden gehoord (Advocaat mr P. Doedens)

Ground 1: Er moet worden uitgezocht of de beweerde beschuldigingen over corruptie juist zijn (Advocaat mr P. Doedens)

Warrant: Het inmiddels ontbonden IRT heeft de XTC-bende destijds opgerold (Advocaat mr P. Doedens)

Ground 2: Er moet duidelijkheid komen over of er iets anders aan de hand is en of dit te maken heeft met de xtc-zaak

Ground 3: Vorige week werd bekend dat het IRT in een hasjzaak een vals proces-verbaal heeft opgemaakt

Ground 4: Ook bleek toen dat het team op ruime schaal gesprekken van niet-verdachte burgers via draagbare telefoons heeft afgeluisterd.

Retorische analyse

1) 'De onderste steen moet boven komen' -> beeldspraak, gezegde

'Verontrust' -> woordkeuze, eufemisme

2) 'Van hoog tot laag' -> gezegde

'Op geen enkele wijze' -> versterking

3) 'Je moet nooit nooit zeggen' -> gezegde/uitdrukking

'Kop boven het maaiveld uitsteken' -> gezegde, ook spottend

'Tegenkrachten' -> eufemisme voor gelazer

4) 'Rondzingen' -> beeldspraak

5) 'Broedertwist' -> uitdrukking

'Properties die schadelijk zijn voor het functioneren van de politie': omzichtige en zeer formele omschrijving van de situatie, eufemisme

6) 'Iets anders aan de hand' -> suggestie, eufemisme

'Niet-verdachte burgers' soort pleonasme, want het woord burger heeft al de eigenschap onschuldig in zich

'Op ruime schaal' -> versterking

12. Analyse claims 'Voorzitter politiebond over ontbinding IRT; 'Een wonder dat niemand is omgekomen''

NRC Handelsblad, 24 januari 1994

1) Nordholt heeft mensenlevens op het spel gezet door het IRT plotseling op te heffen (voorzitter politiebond)

Ground 1: Het team had vooruitgeschoven posten, rechercheurs die zich voor een lopend onderzoek hadden verstrengeld in misdaadorganisaties

Warrant: Voor die mensen was geen terugtocht mogelijk gemaakt, die hadden geen enkele kans hun positie in dat circuit af te bouwen

Ground 2: Zelfs de andere korpschefs waren niet op de hoogte!

Ground 3: Hij is voldoende politieman om te weten welke risico's hij liep

Ground 4: Hij maakte zich er te gemakkelijk vanaf

Subground: Rechercheurs die zware opdrachten verrichten moet je niet als een baaltje meel behandelen. Dat is gebeurd

2) Er is een verband tussen corruptie en de ontbinding van het IRT

Ground 1: er zijn het laatste jaar talrijke zaken stuk gelopen zodra het IRT in Amsterdam onderzoek deed

Subground: Diverse ex-IRT-medewerkers vertellen mij dat zo overtuigend dat ik ze geloof

Ground 2: Het gaat niet om incidenten

Subground 1: Wiarda heeft tegenover Hirsch Ballin gesproken van een stramien

Subground 2: Zo is mijn beeld ook

3) Er moet een parlementair onderzoek komen

Ground 1: Ik zie niet graag gebeuren dat achteraf wordt gezegd dat de rijksrecherche verantwoordelijk is voor de omvang en diepgang van het onderzoek

Warrant: Omdat er dan te gemakkelijk het beeld ontstaat van rechercheurs die elkaar afdekken

Ground 2: Bovendien heeft het parlement meer bevoegdheden

Ground 3: En het is beter controleerbaar

Retorische analyse

- 1) 'Mensenlevens op het spel gezet' -> fear appeal

'Verstrengeld in misdaadorganisaties' -> beeldspraak, die duidelijk maakt hoe diep de agenten in deze organisaties verwickeld waren geraakt, waarmee ook het gevaar daarvan wordt onderstreept

'Zelfs de andere korpschefs waren niet op de hoogte!' -> exclamatie, drukt verbazing uit en ook hoe ernstig dit is volgens de spreker

'Als een baaltje meel' -> beeldspraak, onderstreept hoe slecht de rechercheurs werden behandeld

- 2) 'Talrijke zaken' -> hyperbool

'Een stramien' -> hyperbool

- 3) 'Ik zie niet graag gebeuren dat..' -> understatement, dit zou de voorzitter van de politiebond vreselijk vinden

13. Analyse claims 'Tweede onderzoek naar corruptie: Initiatief van Hirsch Ballin en Van Thijn'

Algemeen Dagblad, 25 januari 1994

- 1) Alle korpschefs, korpsbeheerders en hoofdofficieren van justitie staan unaniem achter de noodzaak van een onafhankelijk onderzoek naar de gang van zaken rond de ontbinding van het IRT (mr R. van Randwijck)

Ground: De hele vergadering stemde in met dit voornemen tot een onafhankelijk onderzoek onder verantwoordelijkheid van de bewindslieden (mr R. van Randwijck)

- 2) Het voorlopig, tijdelijk samenwerkingsverband is in afwachting van een definitief samenwerkingsverband

Ground: want daarvoor willen we wachten op het onderzoek van de bewindslieden

Warrant: Daarin worden immers aanbevelingen gedaan

- 3) De IRT-affaire is een buitengewoon onverkwikkelijke zaak

Ground: Het is natuurlijk buitengewoon ongelukkig dat twee korpschefs rollebollend over straat gaan

Retorische analyse

- 1) Gebruik van de term 'unaniem' (woordkeuze) -> benadrukt de eenheid van de korpschefs, korpsbeheerders en hoofdofficieren
- 2) 'Voorlopig, tijdelijk' -> tautologie, benadrukt het tijdelijke karakter van een dergelijk samenwerkingsverband

- 3) 'Buitengewoon onverkwikkelijk' -> versterking (...)

Rollebollend -> spottende ondertoon, onderstreept het kinderachtige karakter van het gedrag van de twee korpschefs

14. Analyse claims 'Afgekeurde methode IRT was incident'

Het Parool, 10 december 1993

- 1) De afgekeurde opsporingstechniek die het IRT Noord-Holland/Utrecht heeft gebruikt in een niet nader genoemde strafzaak, is niet kenmerkend voor de werkwijze van het IRT (hoofdofficier van justitie Vrakking)

Ground: 'Het was een incidenteel geval.' (hoofdofficier van justitie Vrakking)

- 2) Het was niet zo dat de leden van het IRT op eigen houtje verkennen waar ze hun grenzen moeten leggen (hoofdcommissaris Nordholt)

Ground: Als dat het geval was geweest, had ik niet kunnen zeggen dat de integriteit van het IRT niet in het geding is (hoofdcommissaris Nordholt)

Retorische analyse

- 1) 'Niet kenmerkend': voorzichtige uitdrukking, eufemisme? (niet uitgesloten dat het wel vaker is voorgekomen?)

'Incidenteel geval': formele woordkeuze, Vrakking distantieert zich als het ware van het geval

- 2) 'Op eigen houtje': gezegde, speelse, tikje spottende verwoording

'Als dat het geval was geweest, had ik niet kunnen zeggen dat de integriteit van het IRT niet in het geding is'-> drogredenering, soort cirkelredenering

15. Analyse claims 'Imago van misdaadbestrijder Hirsch Ballin is aangetast'

NRC Handelsblad, 24 maart 1994

- 1) Het openbaar ministerie (OM) in het ressort Amsterdam heeft een dubieuze rol gespeeld bij het opheffen van de politiesamenwerking tussen Utrecht en Noord-Holland (NRC)

Ground: Dat blijkt uit het vanmorgen gepresenteerde rapport van de commissie-Wierenga (NRC)

- 2) De misdaadbestrijding mislukt in de praktijk op vele fronten (NRC)

Ground: Dat wordt duidelijk uit een reeks krantenpublicaties van de afgelopen maanden (NRC)

- 3) Geen van de hoofdrolspelers zal het rapport-Wierenga (twee dikke delen) na lezing opgewekt kunnen dichtslaan (NRC)

Ground: Ook minister Van Thijn van binnenlandse zaken kan de nodige kritiek verwachten (NRC)

Subground: Van Thijn liet in feite alles over aan hoofdcommissaris Nordholt, die op zijn beurt in de IRT-zaak vertrouwde op het werk van zijn hoofd van de afdeling justitiële bedrijfsvoering, commissaris Van Riessen (NRC, Commissie-Wierenga)

- 4) Wat er in het persbericht staat, dat het politieteam al twee jaar een werkmethode toepaste waarvoor justitie geen verantwoording wilde dragen, is een onjuist bestanddeel (hoofdofficier van justitie Vrakking)

Ground: In werkelijkheid ging het om het 'runnen' (begeleiden) van een informant waarmee pas 11 maanden werd gewerkt (hoofdofficier van justitie Vrakking)

- 5) De werkmethode was helemaal niet de ware aanleiding (hoofdofficier van justitie Vrakking)

Ground: Amsterdam, en vooral Vrakking en Nordholt, wilde hoe dan ook niet langer samenwerken met andere korpsen. (hoofdofficier van justitie Vrakking)

- 6) Het ontbinden van het politieteam gebeurde niet in goed overleg met de betrokken ministers (hoofdofficier van justitie Vrakking)

Ground: Afgesproken was met de bewindslieden dat de top van de Amsterdamse politie en het OM zouden bekijken hoe het IRT-team zou kunnen worden gereorganiseerd (hoofdofficier van justitie Vrakking)

Retorische analyse

- 1) 'Dubieuze rol' -> eufemisme, licht spottend
- 2) 'Op vele fronten' -> versterking/hyperbool(?)
- 3) 'Het rapport na lezing opgewekt kunnen dichtslaan' -> beeldspraak
- 4) 'Runnen' -> politiejargon, wellicht om professioneel over te komen, maar schept ook enige afstand met het publiek
- 5) 'Helemaal niet' -> versterking
- 6) 'Gebeurde helemaal niet in goed overleg..' tegenover 'afgesproken was met de bewindslieden dat...' -> anithese, afspraak wordt tegenover werkelijkheid geplaatst waarmee deze een tegenstelling vormt

16. Analyse claims 'Ernst was altijd al een snelle leerling'

Het Parool, 24 maart 1994

- 1) Hirsch Ballin is een vakman, een gedreven werker en een briljant analyticus (Het Parool – Eric van Gruijhuysen)

Ground: Het zijn omschrijvingen die algemeen door zijn medewerkers worden gedeeld (Het Parool – Eric van Gruijhuysen)

- 2) Natuurlijk is Hirsch Ballin ziek (Het Parool – Eric van Gruijhuysen)

Ground 1: Het plichtsbef van de minister kent immers geen grenzen (Het Parool – Eric van Gruijhuysen)

Ground 2: Volgens zijn staf zou hij vanuit zijn huis niet eens meer is staat zijn te faxen (Het Parool – Eric van Gruijhuysen)

Warrant: En Ernst doet niets liever dan faxen (Het Parool – Eric van Gruijhuysen)

- 3) Ernst Hirsch Ballin staat voor een voor hem onwerkelijke situatie (Het Parool – Eric van Gruijhuysen)

Ground 1: voor het eerst in zijn carrière komt hij met tegenslag waarbij hij niet in de positie verkeert zelf greep te houden op de situatie (Het Parool – Eric van Gruijhuysen)

Subground: Hirsch Ballin is sinds vanmorgen overgeleverd aan de vrije krachten van het politieke spel (Het Parool – Eric van Gruijhuysen)

Retorische analyse

- 1) 'Gedreven werker, briljant analyticus' -> versterkingen, hyperbool(?)

- 2) '**Natuurlijk** is Hirsch Ballin ziek' -> spottende ondertoon

'Het plichtsbef van de minister **kent geen grenzen**'-> overdrijving (hyperbool) waardoor de zin een spottende, humoristische klank krijgt

'En Ernst **doet niets liever dan faxen**' -> absurdistische, humoristische ondertoon

door het onwaarschijnlijke en tegelijk aandoenlijke van de inhoud van de zin

- 3) 'De vrije krachten van het politieke spel' -> beeldspraak

17. Analyse claims 'Morgen kan Kamer de kloof met de kiezers verkleinen'

Trouw, 6 april 1994

- 1) Het IRT-debat vormt het middel om de kloof met de kiezers te verkleinen (Trouw- Rob Oudkerk)

Ground: Daarbij gaat het om, direct en indirect, communiceren met de burger over een belangrijke zaak die ons allemaal aangaat en bezighoudt: criminaliteitsbestrijding (Trouw- Rob Oudkerk)

- 2) Een open gedachtewisseling wordt tijdens het debat onmogelijk (vele politieke commentatoren)

Ground: De zaak is intern al afgedicht (vele politieke commentatoren)

Retorische analyse

- 1) 'Kloof met de kiezers' : beeldspraak, metafoor voor de afstand tussen politiek en kiezers
gebruik van inclusief 'ons' : benadrukt band tussen auteur en publiek
- 2) 'Intern afgedicht' : beeldspraak

18. Analyse claims Kamervragen 418

Van de leden Lankhorst en Brouwer over de inhoud van geheime verslagen inzake het IRT (ingezonden 5 april 1994)

- 1) Het zou niet mogelijk moeten zijn dat president Lubbers de inhoud van geheime verslagen inzake het IRT vanwege de vertrouwelijkheid weigert aan de leden van de Kamer te verstrekken (Kamerleden Lankhorst en Brouwer van GroenLinks)

Ground: De inhoud is blijkens perspublicaties wel bij journalisten bekend (Kamerleden Lankhorst en Brouwer van GroenLinks)

(Letterlijk: Hoe is het mogelijk dat de inhoud van geheime verslagen inzake het IRT, die u vanwege de vertrouwelijkheid weigert aan de leden van de Kamer te verstrekken, blijkens perspublicaties wel bij journalisten bekend is)

- 2) Dit lekken tast de geloofwaardigheid van de bij de IRT-affaire betrokken bewindslieden en ambtenaren verder aan (Kamerleden Lankhorst en Brouwer van GroenLinks)

Ground: Sommigen hebben er na het rapport van de commissie-Wierenga uiteraard belang bij de schuldvraag bij anderen neer te leggen (Kamerleden Lankhorst en Brouwer van GroenLinks)

(Letterlijk: Beseft u dat dit lekken de geloofwaardigheid van de bij de IRT-affaire betrokken bewindslieden en ambtenaren verder aantast, aangezien sommigen er na het rapport van de commissie-Wierenga uiteraard belang bij de schuldvraag bij anderen neer te leggen)

Antwoord van minister-president Lubbers (ingezonden 5 april 1994)

- 3) De overheid kan niet eerder door haar als zeer geheim gerubriceerde stukken alsnog openbaar maken (minister-president Lubbers namens het Kabinet, de Bijzondere Onderzoekscommissie IRT)

Ground: Gelet op de belangen van de rechtshandhaving en de noodzaak dat de overheid haar aan een informant gegeven woord gestand doet (minister-president Lubbers namens het Kabinet, de Bijzondere Onderzoekscommissie IRT)

Retorische analyse

- 1) Geen stijffiguren, 'weigert' heeft wel een soort opstandige ondertoon
- 2) Lichte spot: 'blijkens perspublicaties'
- 3) Geen stijffiguren, geen ondertoon

19. Analyse claims Brief van de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken en de Minister-President, Minister van Algemene Zaken (23593)

25 maart 1994

- 1) Dit korps heeft de overname van het IRT niet voorbereid en niet zorggedragen voor een adequate overname van het IRT en de lopende onderzoeken (Minister-President Lubbers, commissie-Wierenga)

Ground: Er vond wel een overgang plaats, maar geen overdracht van lopende onderzoeken (Minister-President Lubbers, commissie-Wierenga)

- 2) De korpsleiding heeft nagelaten direct na de overname op passende wijze te voorzien in de teamleiding (Commissie-Wierenga)

Ground: Het functioneren van het IRT is ernstig belemmerd en er was grote onrust onder de medewerkers van het IRT (Commissie-Wierenga)

- 3) De door het IRT toegepaste werkmethode is op een weloverwogen en zorgvuldige wijze en niet onrechtmatig toegepast (Commissie-Wierenga)

Ground: De toepassing viel binnen het kader van de door het OM vastgestelde richtlijnen

- 4) De omstreden werkmethode kan in redelijkheid niet worden beschouwd als de oorzaak van de ontbinding van het IRT

Ground: Aanwijzingen dat het besluit tot ontbinding verband houdt met de dreiging dat het IRT in zijn functioneren te dicht bij corruptie zou zijn gekomen, zijn er niet

- 5) De ontbinding van het team vindt zijn grond in twee oorzaken

Ground 1: Het voornemen van de leiding van de Amsterdamse recherche om het team op te heffen dan wel onderdeel te laten zijn van de eigen centrale recherche

Ground 2: Het gegeven dat de hoofdofficier van justitie tot het oordeel was gekomen dat het IRT slechts moeilijkheden veroorzaakte

Warrant: Hij wilde dan ook op 18 november 1993 stoppen met het IRT

6) De betrokkenen kunnen in hun functie blijven

Ground: Hun functie had en heeft op veel meer betrekking dan op het IRT

Retorische analyse

1) Geen stijffiguren

2) 'Nagelaten' : kwalijker dan het meer neutrale 'heeft niet voorzien'

3) Trikolon: op een weloverwogen **en** zorgvuldige wijze **en** niet onrechtmatig

4) **In redelijkheid:** laat het voorkomen alsof een redelijke mens de opsporingsmethode toch echt niet kan zien als de oorzaak van de ontbinding

5) 'Slechts moeilijkheden' -> hyperbool, het is moeilijk voor te stellen dat een politieteam geen enkele positieve invloed heeft gehad

20. Analyse claims Brief van de ministers van Binnenlandse zaken en van Justitie (23593)

6 april 1994

1) Opheffing van het team lag niet in de rede

Ground: vaststaat dat ook andere onderzoeken in voorbereiding waren

2) De omstreden werkmethode was niet de reden voor de ontbinding van het IRT

Ground: Indien na zorgvuldig onderzoek en na afweging van alle relevante omstandigheden zou zijn besloten dat met de werkmethode moest worden gestopt, zou het voor de hand hebben gelegen om met het onderzoek te stoppen en de methode voorzichtig af te bouwen

3) De betrokken officieren van justitie hebben verantwoord tot het besluit kunnen komen om de methodiek toe te passen

Ground: Gezien de doelstelling van het onderzoek en de omstandigheid dat het onderzoek de opsporingsinstanties voor bijzondere problemen plaatste

Retorische analyse

- 1) 'Lag niet in de rede' -> vage, ambigue formulering
- 2) Geen stijlfiguren of pathos/ethos-technieken
- 3) Geen stijlfiguren of pathos/ethos-technieken

21. Analyse claims Motie-Kohnstamm

Ingediend op 7 april 1994

- 1) Het gevoerde beleid is af te keuren (Kohnstamm, Dijkstal, Brouwer)

Ground 1: de effectiviteit van de besluitvorming over en de controle op het IRT bij politie, openbaar bestuur en OM is ernstig tekort geschoten (Kohnstamm, Dijkstal, Brouwer)

Ground 2: Het OM is als bevoegd gezag ernstig tekort geschoten in het leiding geven aan het IRT (Kohnstamm, Dijkstal, Brouwer)

Warrant: Zulks heeft schade berokkend aan lopend justitieel onderzoek en geleid tot vergroting van risico's voor bij het IRT betrokken personen (Kohnstamm, Dijkstal, Brouwer)

Ground 3: Het aanzien van en het vertrouwen in politie en justitie bij de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit is ernstige schade toegebracht (Kohnstamm, Dijkstal, Brouwer)

Retorische analyse

- 1) 'Is af te keuren' -> tikje eufemistische formulering

'Ernstig tekort geschoten'

'Ernstige schade berokkend'-> versterkingen

22. Analyse claims Motie-Dijkstal

Voorgesteld op 7 april 1994

- 1) Een parlementair onderzoek is wenselijk (Dijkstal, Kohnstamm, Brouwer)

Ground 1: Binnen een democratische rechtsstaat is effectieve controle op de rechtmatigheid van de door justitie en politie gehanteerde opsporingsmethoden noodzakelijk (Dijkstal, Kohnstamm, Brouwer)

Ground 2: En daartoe dienen heldere toetsingskaders te bestaan (Dijkstal, Kohnstamm, Brouwer)

Retorische analyse

1) Geen stijffiguren of pathos-of ethostechnieken

Bijlage B. Aantal claims per datum

9 dec '93	6 claims
10 dec '93	2 claims
11 dec '93	3 claims
22 jan '94	6 claims
24 jan '94	2 claims
25 jan '94	3 claims
26 jan '94	10 claims
27 jan '94	4 claims
24 mrt '94	9 claims
25 mrt '94	6 claims
31 mrt '94	5 claims
5 april '94	3 claims
6 april '94	5 claims
7 april '94	2 claims

Totaal aantal claims: 66

Totaal aantal data: 14

Piekdata: 26 januari en 24 maart 1994 met 10 respectievelijk 9 claims

Daldata: 10 december 1993, 24 januari 1994 en 7 april 1994 met 2 claims

Gemiddeld aantal claims per datum: $66/14=4,71$

Langste periode zonder claims: 41 dagen (tussen 11 dec en 22 jan)

Bijlage C. Claimherhaling

- De korpsleiding en de hoofdofficier moeten als getuigen worden opgeroepen om opheldering te geven

2 keer claimherhaling met instemming

- Er was al een aanleiding om het team te ontbinden

3 keer claimherhaling met instemming

- Het was niet zo dat de leden van het IRT op eigen houtje verkennen waar ze hun grenzen moeten leggen

3 keer claimherhaling met instemming

- Het is aannemelijk dat het om een geval van infiltratie of pseudo-koop gaat

1 keer claimherhaling met instemming

- Hier is corruptie in het spel

2 keer claimherhaling met instemming

2 keer neutrale claimherhaling

- De plotselinge ontbinding van het IRT zou grote gevaren met zich hebben meegebracht voor mensen die aan de zaak werkten en plotseling de steun van het IRT moesten ontberen

1 keer claimherhaling met instemming

- Van het verhaal dat de Amsterdamse recherche door en door corrupt zou zijn en dat ook de leiding van het korps inmiddels zou zijn aangetast, blijft niet veel over

1 keer claimherhaling met instemming

- Naar de affaire moet een parlementaire enquête worden ingesteld

2 keer claimherhaling met instemming

- Het IRT is opgeheven vanwege het uit de hand lopen van een op zichzelf geoorloofde opsporingsmethode

2 keer claimherhaling met instemming

- De korpsleiding heeft nagelaten direct na de overname op passende wijze te voorzien in de teamleiding

1 keer claimherhaling met instemming

10 originele claims werden herhaald, waarbij 18 keer claimherhaling met instemming optrad en 2 keer neutrale claimherhaling. In totaal werden twaalf claims herhaald, omdat de laatste herhalingen ook weer gezien kunnen worden als herhalingen van een eerdere claimherhaling

20 claims waren herhalingen van een originele claim

2 keer neutrale claimherhaling

18 keer claimherhaling met instemming

Bijlage D. Retorische analyse

Succesvolle claims

1. De korpsleiding en de hoofdofficier moeten als getuigen worden opgeroepen om opheldering te geven

WAARDE: duidelijkheid

Geschilpunt: probleem

2. Ondanks gebrek aan een aanleiding om aan de integriteit van het IRT te twijfelen, is een getuigenverhoor toch gewenst = **paradox, functie: referentieel**

WAARDE: duidelijkheid

3. Er was al een aanleiding om het team te ontbinden

4. Het was niet zo dat de leden van het IRT op eigen houtje verkennen waar ze hun grenzen moeten leggen = **vaste uitdrukking, functie: diverterend**

Geschilpunt tegenstander: (geen) probleem

Retorische formule: Familiar type of problem

5. De afgekeurde opsporingstechniek die het IRT heeft gebruikt in een niet nader genoemde strafzaak, is niet kenmerkend voor de werkwijze van het IRT

= **antithese, functie: informatief/referentieel**

litotes functie: informatief/referentieel

Geschilpunt tegenstander: (geen) inherentie

6. Het is aannemelijk dat het om een geval van infiltratie of pseudo-koop gaat

= **vaste uitdrukking, functie: sociaal**

Geschilpunt: probleem

Retorische formule: Familiar type of problem

7. Hier is corruptie in het spel = **vaste uitdrukking, functie: sociaal**

WAARDE: oprechtheid

Geschilpunt: probleem

Retorische formule: Familiar type of problem

8. De plotselinge ontbinding van het IRT zou grote gevaren met zich hebben meegebracht voor mensen die aan de zaak werkten en plotseling de steun van het IRT moesten ontberen =

amplificatie, functie: referentieel

modern fear appeal, functie: expressief

alliteratie, functie: diverterend

WAARDE: veiligheid

Geschilpunt: inherentie

Retorische formule: Kind of people affected

9. Van het verhaal dat de Amsterdamse recherche door en door corrupt zou zijn en dat ook de leiding van het korps inmiddels zou zijn aangetast, blijft niet veel over = **vaste uitdrukking, functie: sociaal**

**geladen/gekleurd taalgebruik -> het verhaal heeft iets fictiefs en ongeloofwaardigs in zich,
functie: expressief**

litotes (ironisch bedoeld), functie: expressief

Geschilpunt tegenstander: (Geen) probleem

10. Naar de affaire moet een parlementaire enquête worden ingesteld = **de affaire -> geladen taalgebruik (ipv bijv 'de omstandigheden rondom het IRT')**, functie: expressief

Geschilpunt: beleidsvoorstel

11. Het IRT is opgeheven vanwege het uit de hand lopen van een op zichzelf geoorloofde opsporingsmethode = **vaste uitdrukking, functie: sociaal**

12. De korpsleiding heeft nagelaten direct na de overname op passende wijze te voorzien in de teamleiding = **amplificatie, functie: referentieel**

gekleurd taalgebruik, functie: expressief

WAARDE: orde

Geschilpunt: probleem

13. Het eind vorig jaar opgeheven IRT had wel degelijk plannen voor de invoer van grote hoeveelheden hard drugs om hiermee te infiltreren in een misdaadorganisatie = **anticipatie, functie: referentieel**

hyperbool, functie: expressief

alliteratie, functie: diverterend

Geschilpunt: Probleem

Retorische formule: Familiar type of problem

14. Er moet een parlementaire enquête komen naar de opsporingsmethoden van politie en justitie bij de strijd tegen de georganiseerde misdaad

WAARDE: duidelijkheid

Geschilpunt: beleidsvoorstel

15. Een parlementair onderzoek is wenselijk

Geschilpunt: beleidsvoorstel

16. De conclusie uit het rapport-Wierenga dat de werkmethode van het IRT 'zorgvuldig en niet onrechtmatig was' is onjuist = **litotes, functie: referentieel**

Geschilpunt: probleem

17. Dit korps heeft de overname van het IRT niet voorbereid en niet zorggedragen voor een adequate overname van het IRT en de lopende onderzoeken = **chiasme, functie: expressief**

WAARDE: orde

Geschilpunt: probleem

18. De politie van Amsterdam is 'zodanig corrupt' dat ook de top van het Amsterdamse korps ermee is geïnfecteerd = **metonymia, functie: expressief**

WAARDE: oprechtheid

Geschilpunt: probleem

Retorische formule: Worsening situation

19. Minister Hirsch Ballin is attent gemaakt op de corruptie bij de Amsterdamse politie = **eufemisme**,
functie: expressief

WAARDE: oprechtheid

Geschilpunt: probleem

Retorische formule: Familiar type of problem

20. Wiarda heeft tegenover Hirsch Ballin gesteld dat bij de Amsterdamse recherche zelfs de top is geïnfecteerd door corruptie = **de top is metonymia**, **functie: expressief**

WAARDE: oprechtheid

Geschilpunt: probleem

Retorische formule: Worsening situation

21. Wiarda zou tegen NRC Handelsblad hebben verklaard dat de Amsterdamse recherche zo corrupt is, dat zelfs de top ermee is geïnfecteerd = **de top is metonymia**, **functie: expressief**

WAARDE: oprechtheid

Geschilpunt: probleem

Retorische formule: Worsening situation

22. Een aantal hoofdrolspelers in het IRT-drama, onder wie in elk geval politiechef Wiarda, moet als getuige worden verhoord over de ware reden van de opheffing van het IRT = **hoofdrolspelers -> vergelijking betrokkenen met acteurs in een film**, **functie: expressief**

WAARDE: duidelijkheid

Geschilpunt: beleidsvoorstel

23. De integriteit van het IRT is absoluut niet in het geding = **vaste uitdrukking**, **functie: sociaal litotes**, **functie: expressief**

WAARDE: integriteit

Geschilpunt tegenstander: (geen) probleem

24. Ik bestrijd dat de politie in de top banden heeft met de misdaad = **in de top is metonymia**, **functie: expressief**

vaste uitdrukking, **functie: sociaal**

Geschilpunt tegenstander: (geen) probleem

6 vaste uitdrukkingen

1 vergelijking

4 litotes

3 metonymia's (zelfde)

1 eufemisme

2 alliteraties

1 paradox

1 antithese

1 hyperbool

1 fear appeal

2 amplificaties

1 anticipatie

3 keer gekleurd of geladen taalgebruik

1 chiasme

Totaal: 29 stijlfiguren bij 26 succesvolle claims

3 claims zonder stijlfiguren

Functies retorische kenmerken: 14 keer expressief
7 keer referentieel
3 keer diverterend
6 keer sociaal

WAARDEN (13 in totaal): 4 keer duidelijkheid
5 keer oprechtheid
2 keer orde
1 keer veiligheid
1 keer integriteit

Geschilpunten (21 in totaal): 7 keer probleem
4 keer geen probleem
4 keer ernst en omvang van het probleem (=15 keer
probleem als geschilpunt)
4 keer beleidsvoorstel
1 keer inherentie
1 keer geen inherentie (=2 keer inherentie als geschilpunt)

Retorische formules (9 in totaal): 5 keer Familiar type of problem
1 keer Kind of people affected
3 keer Worsening situation

Niet-succesvolle claims

25. De ontbinding van het interregionale researchteam heeft in politiekringen niet tot verbazing geleid omdat er al langere tijd interne problemen waren

Geschilpunt: probleem

26. De bekendmaking van het onder verantwoordelijkheid van het politiekorps Amsterdam plaatsen van het IRT is zonder voorafgaand overleg met de andere korpsen gedaan

WAARDE: eenheid, goede communicatie

Geschilpunt: probleem

27. De manier waarop Nordholt en Vrakking als getuigen werden behandeld is af te keuren

WAARDE: gelijkheid

Geschilpunt: probleem

28. Tussen de Amsterdamse en Utrechtse rechercheurs boterde het van meet af aan niet = **vaste uitdrukking, functie: sociaal**

Geschilpunt: probleem

29. De werkwijze van het IRT was sterk gericht op het geheel ontmantelen van misdaadondernemingen, niet op kortstondige succesjes = **amplificatie, functie: referentieel epitheton, functie: expressief**

WAARDE: vasthoudendheid

30. Het vermoeden van "een mol" in de top van de Amsterdamse recherche kwam niet zomaar uit de lucht vallen=**metonymia, functie: expressief**

metafoor, functie: expressief

vaste uitdrukking (uit de lucht komen vallen): sociaal

31. Alle korpschefs, korpsbeheerders en hoofdofficieren van justitie staan unaniem achter de noodzaak van een onafhankelijk onderzoek naar de gang van zaken rond de ontbinding van het IRT = **tautologie, functie: expressief**

WAARDE: saamhorigheid, eenheid

Geschilpunt: beleidsvoorstel

32. Het voorlopig, tijdelijk samenwerkingsverband is in afwachting van een definitief samenwerkingsverband = **tautologie, functie: expressief**

WAARDE: houdbaarheid, consistentie

Geschilpunt: beleidsvoorstel

33. De IRT-affaire is een buitengewoon onverkwikkelijke zaak = **hyperbool, functie: expressief**

Geschilpunt: probleem

34. Het gesprek tussen Wiarda en Hirsch Ballin over corruptie bij het Amsterdamse korps had niet het karakter van het melden van dit en dat geval = **litotes, functie: referentieel**

35. De Amsterdamse gemeenteraad staat als één man achter hoofdcommissaris Nordholt = **vergelijking, functie: expressief**

WAARDE: saamhorigheid, eenheid

36. Wat in de onderwereld wel veel onrust zaait zijn al die verhalen over de opheffing van het IRT en alle mogelijke onderzoeken die er lopen = **allusie, functie: referentieel**

gekleurd taalgebruik, functie: expressief

Retorische formule: Worsening situation

Geschilpunt: inherentie

37. Er bestaat geen direct verband tussen corruptie bij de Amsterdamse politie en het opheffen van het IRT

Geschilpunt tegenstander: inherentie

Retorische formule: Challenge to older interpretations

38. Het al lang sluimerende meningsverschil over de werkwijze van het IRT had veel eerder hoog op de ministers agenda moeten staan = **vaste uitdrukking, functie: sociaal**

WAARDE: verantwoordelijkheid

Geschilpunt: probleem

39. De brief van Hirsch Ballin en Van Thijn aan de Tweede Kamer biedt onvoldoende houvast om de schade te kunnen beperken

Geschilpunt: probleem

40. Het OM in het ressort Amsterdam heeft een dubieuze rol gespeeld bij het opheffen van de politiesamenwerking tussen Utrecht en Noord-Holland

Geschilpunt: inherentie

41. De misdaadbestrijding mislukt in de praktijk op vele fronten = **alliteratie 'misdadbestrijding mislukt', functie: diverterend epitheton, functie: expressief**

Geschilpunt: probleem

42. Geen van de hoofdrolspelers zal het rapport-Wierenga (twee dikke delen) na lezing opgewekt kunnen dichtslaan = **beeldspraak, functie: expressief**

Geschilpunt: probleem

43. Wat er in het persbericht staat over dat het politieteam al twee jaar een werkmethoediek toepaste waarvoor justitie geen verantwoording wilde dragen, is een onjuist bestanddeel = **litotes, functie: expressief**

WAARDE: integriteit

Geschilpunt tegenstander: (geen) probleem

44. Het ontbinden van het politieteam gebeurde niet in goed overleg met de betrokken ministers = **vaste uitdrukking, functie: sociaal litotes, functie: expressief**

WAARDE: transparantie, eenheid

Geschilpunt: probleem

45. Hirsch Ballin is een vakman, een gedreven werker en een briljant analyticus = **hyperbool, functie: expressief**

46. Natuurlijk is Hirsch Ballin ziek = **ironie, functie: expressief**

WAARDE: verantwoordelijkheid

47. Ernst Hirsch Ballin staat voor een voor hem onwerkelijke situatie = **ironie, functie: expressief**

Geschilpunt: probleem

48. De ontbinding van het team vindt zijn grond in twee oorzaken = **vaste uitdrukking, functie: expressief**

49. De parlementaire enquête moet zich niet toespitsen op de achtergronden van de opheffing van het IRT = **personificatie, functie: expressief**

50. De krantenberichten in De Volkskrant en Het Parool zijn pogingen die vanuit Amsterdam worden ondernomen om de discussie over het IT zich te laten toespitsen op de mogelijk omstreden methoden van het team = **personificatie, functie: referentieel**

51. Het zou niet mogelijk moeten zijn dat president Lubbers de inhoud van geheime verslagen inzake het IRT vanwege de vertrouwelijkheid weigert aan de leden van de Kamer te verstrekken =

gekleurd/geladen taalgebruik, functie: expressief

WAARDE: openheid

52. Het IRT-debat vormt het middel om de kloof met de kiezers te verkleinen = **beeldspraak functie:**

expressief

WAARDE: eenheid, verbondenheid

Geschilpunt: beleidsvoorstel

53. De overheid kan niet eerder door haar als zeer geheim gerubriceerde stukken alsnog openbaar maken WAARDE: woord houden, consistentie

54. Een open gedachtewisseling wordt tijdens het debat onmogelijk = **vaste uitdrukking, functie:**

expressief

WAARDE: openheid

Geschilpunt: probleem

55. Opheffing van het team lag niet in de rede = **vaste uitdrukking, functie: expressief**

56. Het gevoerde beleid is af te keuren = **eufemisme, functie: expressief**

Geschilpunt: probleem

57. De betrokken officieren van justitie hebben verantwoord tot het besluit kunnen komen om de methodiek toe te passen

WAARDE: verantwoordelijkheid

Geschilpunt tegenstander: (geen) probleem

58. Dit lekken tast de geloofwaardigheid van de bij de IRT-affaire betrokken bewindslieden en ambtenaren verder aan

WAARDE: geloofwaardigheid

Geschilpunt: probleem

Retorische formule: Worsening situation

59. De door het IRT toegepaste werkmethode is op een weloverwogen en zorgvuldige wijze en niet onrechtmatig toegepast = **drieslag (trikolon), functie: expressief**

WAARDE: zorgvuldigheid

Geschilpunt tegenstander: (geen) probleem

60. De omstreden werkmethode kan in redelijkheid niet worden beschouwd als de oorzaak van de ontbinding van het IRT = **amplificatie, functie: referentieel**

Geschilpunt tegenstander: (geen) inherentie

61. De werkmethode was helemaal niet de ware aanleiding = **hyperbool, functie: expressief**

Geschilpunt tegenstander: (geen) inherentie

62. Nordholt heeft mensenlevens in gevaar gebracht door het IRT op te heffen = **fear appeal, functie: expressief**

hyperbool, functie: expressief

WAARDE: veiligheid

Geschilpunt: probleem

Retorische formule: Kind of people affected

63. Wiarda heeft de top van het Amsterdamse politiekorps niet beschuldigd van corruptie =
metonymia functie: expressief

WAARDE: duidelijkheid

Geschilpunt tegenstander: (geen) probleem

64. Het is niet noodzakelijk om burgemeester Van Thijn en procureur-generaal mr R. graaf van Randwijck te horen = **litotes, functie: expressief**

65. De betrokkenen kunnen in hun functie blijven

66. De omstreden werkmethode was niet de reden voor de ontbinding van het IRT = **epitheton, functie: expressief**

Geschilpunt tegenstander: (geen) inherentie

37 stijlfiguren bij 42 niet-succesvolle claims

10 claims zonder stijlfiguren

7 vaste uitdrukkingen

4 hyperbolen

3 keer litotes

2 metonymia's

2 keer beeldspraak? -> nog even Braet op nalezen

2 amplificaties

2 keer personificatie

2 keer gekleurd/geladen taalgebruik

2 keer ironie

2 tautologieën

3 epitheta

1 drieslag (trikolon)

1 eufemisme

1 fear appeal

1 allusie

1 vergelijking

1 alliteratie

1 metafoor

Functie stijlfiguren:

4 keer sociaal

28 keer expressief

5 keer referentieel

WAARDEN (19 in totaal):

5 keer eenheid/solidariteit

3 keer verantwoordelijkheid

2 keer houdbaarheid/consistentie

2 keer openheid

1 keer gelijkheid

1 keer vasthoudendheid

1 keer duidelijkheid

1 keer veiligheid

1 keer zorgvuldigheid

1 keer geloofwaardigheid

1 keer integriteit

Geschilpunten (28 in totaal):

8 keer probleem

4 keer geen probleem

**7 keer ernst en omvang van het probleem (=19 keer
probleem als geschilpunt)**

3 keer geen inherentie

3 keer inherentie (=6 keer inherentie als geschilpunt)

3 keer beleidsvoorstel

Retorische formules (4 in totaal):

1 keer Kind of people affected

2 keer Worsening situation

1 keer Challenge to older interpretations

Bijlage E. Vergelijking corpora

Politiek corpus:

14 claims

Mediacorpus:

52 claims

Claims uit mediacorpus, waarop claims uit politiek corpus hebben gereageerd

'Het IRT is opgeheven vanwege het uit de hand lopen van een op zichzelf geoorloofde opsporingsmethode' - Minister Hirsch Ballin en minister Van Thijn (Het Parool, 27 jan 1994)
De werkmethode was helemaal niet de ware aanleiding- Hoofdofficier van justitie Vrakking (NRC Handelsblad, 24 maart 1994)

'Er moet een parlementaire enquête komen naar de opsporingsmethoden van politie en justitie bij de strijd tegen de georganiseerde misdaad' - oppositiepartijen VVD en D66 (NRC Handelsblad, 31 maart 1994)

'Naar de affaire moet een parlementaire enquête worden ingesteld' - Voorzitter P. Krusinga van de Algemeen Christelijke Politiebond (ACP) en NPB-voorzitter Van Duijn (Het Parool, 26 jan 1994)

Claims in politiek corpus, die als reacties kunnen worden gezien op claims uit mediacorpus

'De door het IRT toegepaste werkmethode is op een weloverwogen en zorgvuldige wijze en niet onrechtmatig toegepast' - Commissie-Wierenga (Ministerbrief 23593, 25 mrt 1994)

'De omstreden werkmethode kan in redelijkheid niet worden beschouwd als de oorzaak van de ontbinding van het IRT' - Commissie-Wierenga (Ministerbrief 23593, 25 mrt 1994)

'De omstreden werkmethode was niet de reden voor de ontbinding van het IRT' - Minister Hirsch Ballin en minister Van Thijn (Ministerbrief Hirsch Ballin en Van Thijn, 6 april 1994)

'De betrokken officieren van justitie hebben verantwoord tot het besluit kunnen komen om de methode toe te passen' - Minister Hirsch Ballin en minister Van Thijn (Ministerbrief Hirsch Ballin en Van Thijn, 6 april 1994)

'Een parlementair onderzoek is wenselijk' - Kamerleden Dijkstal, Kohnstamm, Brouwer (Motie-Dijkstal, 7 april 1994)

Onderwerpen: de omstreden werkmethode (deels onder verantwoordelijkheid van minister van Justitie Hirsch Ballin) en parlementaire enquête (een besluit dat in handen van de politiek ligt.)

Herhalingen: alle 5 kunnen worden gezien als herhalingen van claims uit het mediadiscours

Bijlage F. Mediacorpus

NRC

March 31, 1994

Oppositie vraagt Kamer om enquête politiemethoden

BYLINE: DOOR EEN ONZER REDACTEUREN

SECTION: Pg. 1

LENGTH: 864 words

DEN HAAG, 31 MAART. **Er moet een parlementaire enquête komen** naar de opsporingsmethoden van politie en justitie bij de strijd tegen de georganiseerde misdaad.

De oppositiepartijen VVD en D66 dienen hiertoe een motie in tijdens het Kamerdebat over de **IRT**-affaire dat vermoedelijk volgende week donderdag wordt gehouden. De enquête moet zich volgens de Kamerleden J. Kohnstamm (D66) en H. Dijkstal (VVD) niet toespitsen op de achtergronden van de opheffing van het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/ Utrecht (**IRT**). De beide Kamerleden reageren hiermee op berichten, gisteren in het Amsterdamse avondblad Het Parool en vanmorgen in de **Volkscrant, dat het eind vorig jaar opgeheven IRT wel degelijk plannen had voor de invoer van grote hoeveelheden hard drugs om hiermee te infiltreren in een misdaadorganisatie**. De commissie-Wierenga heeft de achtergronden van deze actie beschreven in een geheim deel van het vorige week verschenen rapport over de ontbinding van het **IRT**. Bij de presentatie van het rapport heeft Wierenga gezegd dat de **werkmethode 'zorgvuldig en niet onrechtmatig'** was. De woordvoerders van de regeringspartijen CDA en PvdA zien in de perspublicaties over de opsporingsmethoden van vandaag en gisteren een bevestiging van hun mening dat de conclusie in dit onderdeel van het rapport-Wierenga niet juist was.

D66-woordvoerder Kohnstamm, voorzitter van de vaste Kamercommissie voor de politie, interpreteert de **kranteberichten als pogingen die vanuit Amsterdam worden ondernomen om de discussie over het IRT zich te laten toespitsen op de mogelijk omstreden methoden van het team**. Uit het onderzoek van de commissie-Wierenga is volgens Kohnstamm gebleken dat **de omstreden werkmethode van het IRT slechts een onderdeel is van de uiterst gebrekkige samenwerking tussen verschillende politiekorpsen en het openbaar ministerie** bij de bestrijding van de georganiseerde misdaad.

Volgens Kohnstamm **komt het steeds vaker voor dat politie en justitie zich bedienen van opsporingsmethoden die 'niet door de beugel kunnen'**. Het Kamerlid verwijst daarbij onder meer naar de omstreden werkmethode van het IRT en naar de zogenoemde **'inkijkoperaties' van politiemensen**. Vorige week werd bekend dat de politie regelmatig inbraken pleegt bij verdachten van ernstige misdrijven om te kijken of een huiszoeking nuttige informatie kan opleveren.

Pag.3: Bloemen voor opheffen politieteam

Het Parool berichtte gisteravond dat **het IRT 'druk doende' was via een 'criminele informant' cocaine naar Nederland te halen**. De krant baseert zich op verslagen van IRT-vergaderingen **waarin deze strategie werd besproken**. De **Volkscrant** verwees vanmorgen naar een vertrouwelijke brief van de Amsterdamse procureur-generaal R. van Randwijck aan minister van justitie Hirsch Ballin waarin Van Randwijck er melding van maakt dat deze **plannen van de IRT 'in een vergevorderd stadium'** waren.

In een reactie op deze berichten stelde commissievoorzitter Wierenga vanmorgen dat hij vasthoudt aan de conclusies in zijn rapport en de mondelinge toelichting die hij hierop vorige week heeft verschaft.

De Amsterdamse rechercheurs die deel uitmaakten van het opgeheven team hebben begin deze week bij de Amsterdamse commissaris J. van Riessen alsnog hun instemming betoond met de opheffing van dit team. 'Een tiental Amsterdamse rechercheurs is begin deze week met een bloemetje bij Van Riessen geweest en hebben hem een brief gegeven. Over de inhoud van die brief kan ik geen mededelingen doen', aldus de woordvoerder van de Amsterdamse politie, K. Wilting. 'De brief heeft hem enorm geroerd.'

Volgens het Tweede-Kamerlid Kohnstamm van D66 **moet het debat over de IRT-zaak volgende week eindigen met een opdracht aan de Tweede Kamer om een groep mensen aan het werk te zetten die het instellen van de parlementaire enquetecommissie voorbereidt**. Leden van de op 3 mei nieuw te kiezen Tweede Kamer zullen de enquête moeten uitvoeren, aldus het Kamerlid.

CDA-woordvoerder Van der Heijden zegt dat de berichtgeving over de omstreden werkmethode van het IRT hem 'niet verrast'. 'Ik ben niet in het bezit van de geheime stukken, maar ik meen zeker te weten dat het gaat om **zeer essentiële hoeveelheden cocaine die absoluut niet meer goed te praten waren**. Het verbaasde mij dat de commissie-Wierenga er zo gematigd over oordeelde.' Volgens Van der Heijden betekent dit niet dat het rapport 'in de prullenbak moet worden gegooid, want het legt goed bloot wat er allemaal is misgegaan bij de organisatie en de samenwerking rondom het IRT'.

Volgens Kamerlid Stoffelen van de PvdA geven de berichten 'een zeer gedetailleerde bevestiging van ons oordeel dat de werkmethode onjuist was'. Het geeft volgens Stoffelen ook 'evident' aan dat de minister van justitie 'terecht heeft gezegd geen verantwoordelijkheid te willen dragen' voor de

werkmethode van het **IRT**. 'Er zijn twee mogelijkheden: de commissie-Wierenga beschikt over andere feiten. Die moeten dan boven water komen. Of de commissie zegt is van mening dat deze werkmethode geoorloofd was. Maar dat kan ik me nauwelijks voorstellen.'

Het Parool

January 27, 1994

Oppositie eist meer gegevens **IRT**-zaak

SECTION: Pg. 1

LENGTH: 215 words

(Van onze politieke redactie) DEN HAAG - De oppositie in de Tweede Kamer, VVD, D66 en GroenLinks, eist vanavond van minister Hirsch Ballin van justitie meer informatie over de ware toedracht van het opheffen van het Interregionaal Rechercheteam (**IRT**).

Vanavond moet Hirsch Ballin in de Kamer toelichten of corruptie bij de Amsterdamse politie een reden is geweest voor het plotseling ontbinden van het **IRT**.

Volgens Hirsch Ballin en minister Van Thijn van binnenlandse zaken **bestaat geen direct verband tussen corruptie bij de Amsterdamse politie en het opheffen van het IRT**. De bewindslieden stelden gisteravond in een brief aan de Tweede Kamer dat het **IRT** in december vorig jaar is opgeheven '**vanwege het uit de hand lopen van een op zichzelf geoorloofde opsporingsmethode**'.

De spanning is hoog opgelopen door een conflict over het inzetten van een criminele infiltrant bij een 'bijzondere actie'. De top van de Amsterdamse politie vreesde die informant niet in de hand te kunnen houden.

Maar corruptie in de top van de Amsterdamse politie heeft bij de opheffing geen enkele rol gespeeld, aldus de bewindslieden.

De Utrechtse korpschef Wiarda wekte vorige week deze indruk, tot grote woede van de Amsterdamse hoofdcommissaris Nordholt.

Het Parool

January 27, 1994

Hirsch Ballin had eerder moeten ingrijpen

BYLINE: JAN VAN DER VEN

SECTION: Pg. 3

LENGTH: 506 words

DEN HAAG - Het opheffen van het Interregionaal Rechercheteam (**IRT**) en de daarop volgende beschuldigingen over corruptie bij de Amsterdamse politie hebben minister Hirsch Ballin van justitie in de verdediging gebracht. De anders zo krachtdadig optredende minister hulde zich dagen achtereen in stilzwijgen en bleek niet in staat de commissarissen Nordholt en Wiarda tot de orde te roepen.

Het diepgravende conflict tussen beide zwaargewichten groeide als gevolg daarvan uit tot een ware mediaslag, waarin de beschuldigingen over en weer vlogen. Vanavond, tijdens een extra debat over de vermeende corruptie-affaire, zal met name Hirsch Ballin door de oppositie onder vuur worden genomen. Echter, de schade die is aangericht door zijn niet tijdig ingrijpen, valt nauwelijks meer te herstellen. Daarvoor is de vertrouwensbreuk tussen Nordholt en Wiarda te groot gebleken.

Het al lang sluimerende meningsverschil over de werkwijze van het **IRT** had veel eerder hoog op de ministers agenda moeten staan. Hirsch Ballin, die de geschiedenis wil ingaan als kampioen criminaliteitsbestrijder, zal vanavond trachten de schade voor zichzelf zo beperkt mogelijk te houden.

Zijn gisteren verschenen brief aan de Tweede Kamer over het conflict biedt daarvoor onvoldoende houvast. De brief, die ook de handtekening draagt van minister Van Thijn, is namelijk voor tweeerlei uitleg vatbaar. **'De directe aanleiding voor de opheffing is geweest het uit de hand lopen van een op zichzelf geoorloofde opsporingsmethode,'** wordt gemeld. Waarmee de indruk wordt gewekt dat dus **geen sprake is geweest van corruptie bij het Amsterdamse korps**. Deze constatering moet commissaris Nordholt tevreden stellen en haalt tegelijkertijd de beschuldiging van zijn Utrechtse collega onderuit.

De twee ondertekenaars van de brief komen later echter terug van deze waterdichte stelling. Wanneer zij de spanningen uit de doeken doen die leefden in het **IRT** en die leidden tot de opheffing ervan, wordt de deur naar mogelijke corruptie plots weer open gezet. **De oorzaak**

van de spanningen bestond uit 'vage aanwijzingen, dat vertrouwelijke informatie zou zijn gelekt'.

'De procureur-generaal heeft ons een overzicht daarvan doen tekomen. **In een aantal (niet alle) gevallen zou het mogelijk gaan om een lek (hetzij door loslippigheid, onachtzaamheid e.d., hetzij door corruptie) bij de Amsterdamse politie.'** Om de pijn enigszins te verzachten, prijzen de twee ministers het 'actief beleid' van de Amsterdamse politie om corruptie binnen het korps aan te pakken.

Hirsch Ballin en Van Thijn kunnen tegenover de Tweede Kamer niet alle informatie openbaar maken. Daarvoor is het onderwerp niet alleen te gevoelig, maar ook moet worden gewacht op de uitkomst van het onderzoek van de rijksrecherche en het toegezegde onafhankelijk onderzoek.

Het tweezijdige beeld dat nu wordt geschetst - wel of geen corruptie bij de Amsterdamse politie - had echter wel voorkomen kunnen worden indien de eerst verantwoordelijke, Hirsch Ballin, tijdig had ingegrepen.

NRC Handelsblad

January 27, 1994

'Ruzie politie en justitie oorzaak opheffing IRT'

BYLINE: DOOR EEN ONZER REDACTEUREN

SECTION: Pg. 1

LENGTH: 471 words

DEN HAAG, 27 JAN. Het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/Utrecht (**IRT**) is december vorig jaar **opgeheven na onenigheid binnen politie en justitie over het gebruik van een criminele informant bij een drugszaak**. Dat schrijven de ministers Hirsch Ballin (justitie) en Van Thijn (binnenlandse zaken) in een brief aan de Tweede Kamer.

Volgens beide ministers speelden **corruptiebeschuldigingen ten aanzien van de top of subtop van het Amsterdamse politiekorps bij de opheffing van het IRT geen enkele rol**. Wel waren er **aanwijzingen dat vertrouwelijke informatie zou zijn gelekt door Amsterdamse politie-ambtenaren op uitvoerend niveau, waardoor tussen leden van het IRT 'spanningen' ontstonden**.

De regeringsfracties CDA en PvdA namen gisteravond genoegen met de uitleg. Wel toonden zij zich bezorgd over lekken bij de Amsterdamse politie en de stijging van het aantal gevallen van corruptie bij de politie. VVD en D66 vinden dat de brief niet duidelijk maakt of er een verband bestaat tussen corruptie in het korps in Amsterdam en de opheffing van het **IRT**. Vanavond debatteert de Tweede Kamer met beide ministers over de **IRT**-affaire.

De Kamer had eerder deze week opheldering geeist van de ministers naar aanleiding van publikaties in NRC Handelsblad en Algemeen Dagblad over corruptie bij de Amsterdamse recherche. **De Utrechtse korpschef Wiarda en voorzitter Van Duijn van de Nederlandse Politiebond zagen een verband tussen de corruptie en de opheffing van het IRT.**

De bijzondere actie van het **IRT**, die in december leidde tot de opheffing van het team, was gericht tegen de handel in verdovende middelen. De behandelende politiechef en officier van justitie wilden een criminele informant gebruiken die betrokken was bij de invoer van drugs. Dat voornemen stuitte op verzet van de hoofdofficier van justitie, Vrakking, en procureur-generaal Van Randwijck.

Hirsch Ballin en Van Thijn stellen dezer dagen een commissie in die de geschiedenis van het **IRT** gaat onderzoeken. Zij sluiten niet uit dat de onderzoekers daarbij stuiten op strafbare feiten. De bewindslieden willen onpartijdige vertegenwoordigers van justitie, politie en openbaar bestuur met die taak belasten. Binnen zes weken zou de commissie een rapport moeten uitbrengen over het **IRT**. Inmiddels onderzoekt de rijksrecherche of aanwijzingen over lekken bij het hoofdstedelijke korps gegrond zijn. De ministers beschikken over een dossier van Van Randwijck waarin voorbeelden staan van dubieus gedrag van Amsterdamse politiefunctionarissen 'op uitvoerend niveau'. Ook de rijksrecherche onderzoekt de beschuldigingen van de politievakbond en Wiarda. Van Duijn, Kruizinga (voorzitter van de Algemeen Christelijke Politiebond) en Wiarda zijn inmiddels gehoord, aldus Van Randwijck vanmorgen.

Trouw

January 26, 1994

Minister bevestigt melding Wiarda corruptie politie

SECTION: Pg. 001

LENGTH: 464 words

Van onze parlamentsredactie DEN HAAG - **Minister Hirsch Ballin (justitie) bevestigt dat hij door de korpschef van Utrecht, J. Wiarda, attent is gemaakt op corruptie bij de Amsterdamse politie.** "Wiarda heeft bij die gelegenheid niet alleen op die praktijken in de hoofdstad gewezen.'

De CDA-bewindsman zei dat gisteren na een dag vol verwarring over de 'corruptie-verhalen' in het weekeinde. Ook gisteren buitelden binnen en buiten het Binnenhof bestuurders, politici en politiemensen over elkaar heen om hun visie op de crisis in de top van de korpsen in Amsterdam en Utrecht te verwoorden.

Minister Hirsch Ballin was gisteravond laat duidelijk: "We hebben gesproken over het opheffen van het speciale team van Noord-Holland en Utrecht en ook over corruptie bij de politie. Wiarda is niet met een lijstje concrete corruptiegevallen gekomen. Het hele spektakel heb ik met teleurstelling waargenomen. **Waar we het ook over gehad hebben - en daar heeft nog niemand het over gehad - is het aantal slachtoffers bij de politie die door de criminelen verwond zijn of gedood.'**

Wiarda's baas, burgemeester Opstelten van Utrecht, reageerde furieus. "Wiarda heeft de top van het Amsterdamse politiekorps niet beschuldigd van corruptie', herhaalde hij op het stadhuis van Utrecht nog eens zijn steun aan zijn politiechef.

De Tweede Kamer maande eerder op de dag de ministers Hirsch Ballin (justitie) en Van Thijn (binnenlandse zaken) voor zes uur vandaag met een brief duidelijkheid over de corruptie-verhalen en de mogelijk daarmee verband houdende opheffing van het **IRT** te verschaffen. Morgenavond wil de Kamer naar aanleiding van die verklaring een debat voeren over de kwestie.

De Amsterdamse procureur-generaal, Van Randwijck, werkt nu aan een rapport voor de bewindsman van justitie over het uiteengevallen rechercheursteam. Dat vormt de basis voor het Kamerdebat. **In de Kamer is gisteren met geen woord gerept over de onafhankelijke commissie die de problemen rond het IRT gaat onderzoeken.**

De Amsterdamse gemeenteraad is in een besloten vergadering ingelicht over de achtergronden van de opheffing van het **IRT**. De raadsleden zijn verontwaardigd over de beschuldigingen tegen de Amsterdamse politie. "Blijf met je rotpoten van onze hoofdcommissaris af!" aldus Roel van Duijn van de Groenen.

De rel over mogelijke corruptie kan nog gevolgen hebben voor twee grote drugszaken die momenteel in Amsterdam en Utrecht onder de rechter zijn. De advocaten eisen dat een aantal hoofdrolspelers in het **IRT**-drama, onder wie in elk geval politiechef Wiarda, als getuige wordt verhoord over de ware reden van de opheffing van het **IRT**.

Het Parool

January 26, 1994

Vals bewijs IRT door tijdsdruk

SECTION: Pg. 9

LENGTH: 295 words

(Van een verslaggever) **AMSTERDAM - Tijdsdruk en negatieve publiciteit voor het Interregionaal Recherche Team (IRT) Noord Holland/Utrecht zijn er de oorzaak van geweest dat IRT-leden een proces-verbaal hebben opgemaakt van een belastend telefoongesprek in een grote hasj-zaak, dat nooit is gevoerd.**

Officier van justitie mr J. Wortel noemt het voorval 'een fout'.

Dit schrijft hij aan mr G. Meijers, advocaat van de verdachte, die na het bekend worden van deze gang van zaken is ontslagen van rechtsvervolging en is vrijgelaten. Meijers had om opheldering gevraagd.

Wortel schrijft dat het dossier is overgelegd aan procureur-generaal Van Randwijck. Deze moet besluiten of de politiemannen strafrechtelijke en/of disciplinair worden gestraft.

Meijers neemt geen genoegen met het antwoord: 'Je kunt niet meermalen een fout maken onder tijdsdruk.' Het telefoongesprek had nooit plaats, maar komt verschillende keren in het dossier door. Bovendien werd de fout ruim voor begin december gemaakt, het moment dat het **IRT** volgens Wortel blootstond aan negatieve publiciteit.

De Amsterdamse advocaat mr J. Plasman wil dat het hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD), A. Docters van Leeuwen, getuigt in de strafzaak tegen andere verdachten in deze zaak. Tijdens de eerste zitting vorige week bleek dat de BVD de politie tipte dat in een loods in Amsterdam-Noord nog een partij hasj was verborgen.

Plasman wil weten wat precies de betrokkenheid was van de BVD en roept Docters van Leeuwen als getuige op. In een brief van 20 oktober vorig jaar schreef de dienst dat de informatie over de partij hasj afkomstig was van 'een kwetsbare bron'. Tijdens de zitting werd de gebruikte af luistermethode, met scanners, fel door advocaten bekritiseerd.

Het Parool

January 26, 1994

Onderzoek naar corruptie bij politie

SECTION: Pg. 1

LENGTH: 592 words

(Van een verslaggever) AMSTERDAM - De rijksrecherche gaat een onderzoek instellen naar geruchten als zou de Amsterdamse politie corrupt zijn en informatie doorspelen naar de onderwereld. Ook zal worden onderzocht of die corruptie tot de top van het korps is doorgedrongen. De Amsterdamse hoofdcommissaris E. Nordholt wijst elke beschuldiging in die richting van de hand. Het korps wordt 'op schandelijke wijze in diskrediet gebracht', vindt hij.

Aanleiding tot het onderzoek zijn uitspraken afgelopen weekeinde van de Utrechtse hoofdcommissaris J. Wiarda en van voorzitter H. van Duijn van de Nederlandse Politie Bond (NPB) in achtereenvolgens NRC Handelsblad en het Algemeen Dagblad. De corruptie zou volgens de twee aan het licht zijn getreden bij het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/Utrecht **IRT**, dat vorige maand werd opgeheven; binnen het **IRT** werkten politiekorpsen samen, onder meer die van Amsterdam, Utrecht, Haarlem, Zaanstad en Alkmaar.

Wiarda zou tegen NRC Handelsblad hebben verklaard dat de Amsterdamse recherche zo corrupt is dat zelfs de top van het korps ermee is 'geïnfecteerd'. Haarlem, Alkmaar, Zaanstad en Utrecht zouden zelfs niet meer bereid zijn met Amsterdam samen te werken. **Wiarda heeft inmiddels ontkend dergelijke beschuldigingen te hebben geuit, en zegt zelfs niet met de krant te hebben gesproken. De grote korpsen in beide provincies ontkennen bovendien dat Amsterdam vanwege de beweerde corruptie zou worden gemedan.**

NPB-voorzitter **Van Duijn zegt dat Nordholt mensenlevens in gevaar heeft gebracht door het IRT op te heffen.** "Bij zo'n plotselinge opheffing valt de dekking weg," aldus Van Duijn. Meerdere voormalige **IRT**-rechercheurs beweren volgens de NPB-voorzitter **dat er in Amsterdam sprake van corruptie is**, ook al kent hij geen concrete voorbeelden.

Voorzitter P. Kruisinga van de Algemeen Christelijke Politiebond (ACP) zegt wel voorbeelden te kennen. "Zo heb ik gehoord over **een huiszoeking waarbij duidelijk bleek dat de betrokkenen op de komst van de politie hadden gerekend.**" Beide bondsvoorzitters vinden dat naar de affaire een parlementaire enquête moet worden ingesteld.

Een woedende hoofdcommissaris Nordholt belegde gisteren samen met de Amsterdamse hoofdofficier van justitie mr J. Vrakking een persconferentie om alle beschuldigingen tegen te spreken."In 35 jaar werk bij de politie heb ik dit nog niet meegemaakt."

Hoofdofficier **Vrakking ontkent dat met de opheffing van het IRT mensenlevens in gevaar zijn gebracht.**"Wat in de onderwereld wel veel onrust zaait zijn al die verhalen over de opheffing van het **IRT** en alle mogelijke onderzoeken die er lopen. Men wordt wantrouwig tegenover elkaar, en dat kan grote gevolgen hebben." Afgelopen weekeinde bij voorbeeld, aldus Vrakking, moest bij een aantal informanten van justitie 'de vinger aan de pols worden gehouden'.

De landelijke politiek vindt dat er zo snel mogelijk helderheid moet komen over alle geuite aantijgingen. VVD en D66 willen morgen minister Hirsch Ballin aan de tand voelen over de opheffing van het **IRT**. Volgens een woordvoerder van de minister zal opheldering worden verschaft zodra het in december gestarte onderzoek naar de opheffing van het **IRT** is voltooid."Dat kan al snel zijn, maar het is nog maar de vraag of dat in het openbaar kan worden behandeld.'

VVD-fractievoorzitter Bolkestein vindt, als de aantijgingen lichtvaardig blijken te zijn gedaan, dat gevolgen moet hebben."Dan geef ik geen cent voor het toekomstig functioneren van de heer Wiarda."

NRC Handelsblad

January 26, 1994

Wiarda wees wel op corruptie in politiekorps Amsterdam

BYLINE: DOOR EEN ONZER REDACTEUREN

SECTION: Pg. 1,3

LENGTH: 782 words

DEN HAAG, 26 JAN. Minister Hirsch Ballin (justitie) heeft bevestigd dat de korpschef van de Utrechtse politie, Wiarda, hem onlangs heeft aangesproken over corruptie bij de Amsterdamse politie.

Wiarda ontkende eerder deze week herhaaldelijk dat hij in het gesprek 'rechtstreekse beschuldigingen' in de richting van het Amsterdamse korps had geuit.

NRC Handelsblad meldde zaterdag dat Wiarda tegenover de minister had gesteld dat er bij de Amsterdamse recherche sprake is van een stramien waarbij **corrupte rechercheurs te veel weten van hun bazen, waardoor ook de top van het Amsterdamse korps erdoor is geïnfecteerd**. Volgens hem en voorzitter Van Duijn van de Nederlandse Politiebond (NPB) **is er een verband tussen de ontbinding van het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/ Utrecht (IRT), december vorig jaar, en corruptie bij de hoofdstedelijke recherche**.

Hirsch Ballin zei gisteren in het NOS-journaal dat er in het vertrouwelijke onderhoud met Wiarda over het **IRT** was gesproken: 'Corruptie, dreiging van corruptie binnen de politie is daarin ter sprake gekomen, waarbij de gedachte, zoals ik het gesprek heb opgevat, in de richting van het Amsterdamse ging.'

Volgens de minister had het gesprek 'niet het karakter van het melden van dit en dat geval'. De meldingen en berichten over corruptie die aanleiding gaven tot onderzoek had het openbaar ministerie al onder handen, voegde hij eraan toe.

Burgemeester Opstelten van Utrecht nam het gisteravond niettemin voor Wiarda op. 'Wiarda heeft de top van het Amsterdamse politiekorps niet beschuldigd van corruptie (...) In het gesprek met Hirsch Ballin heeft Wiarda iets gezegd over de dreiging van corruptie in relatie tot het **IRT** (...) Daarin is als zodanig naar Amsterdam verwezen. Maar hij heeft de top van het Amsterdamse korps niet beschuldigd. Er is gesproken over een dreiging en niet over een beschuldiging.'

Morgenavond gaat de Tweede Kamer met Hirsch Ballin en minister Van Thijn (binnenlandse zaken) in debat over de affaire rondom de ontbinding van het **IRT**. Voorzitter J. Kohnstamm (D66) van de vaste Kamercommissie voor de politie had hierom gevraagd. Vandaag moet Hirsch Ballin in een brief aan de Kamer zoveel mogelijk informatie verschaffen over de ontbinding van het **IRT** op 7 december vorig jaar.

Pag.3: Amsterdam pal achter politiekorps

De affaire kwam gistermiddag ook aan de orde in de besloten vergadering van de Kamercommissie Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, waar Hirsch Ballin een toelichting gaf op de **IRT**-affaire aan de fractievoorzitters van de vier grote partijen.

De Amsterdamse gemeenteraad staat als een man achter hoofdcommissaris Nordholt. Dat bleek gisteren na afloop van een besloten vergadering van de raadscommissie voor algemeen bestuurlijke en juridische zaken. Nordholt heeft in die vergadering anderhalf uur tekst en uitleg gegeven over de opheffing van het **IRT** en de beschuldigingen van corruptie in het Amsterdamse korps.

Geen van de partijen zag reden te twijfelen aan de integriteit van de hoofdcommissaris of de rechetop. 'De Amsterdamse politie heeft onze steun en krijgt die ook', aldus raadslid G. ter Horst (PvdA).

De leden van de commissie waren zonder uitzondering verontwaardigd over de visie van de Utrechtse hoofdcommissaris Wiarda op de ontbinding van het **IRT**. 'De politie heeft dit niet verdiend', aldus raadslid T. Oedayraj Singh Varma van GroenLinks. En Groenen-voorman R. van Duijn: 'Laten ze met hun rotpoten van onze rotcommissaris afblijven.'

Van de kant van GroenLinks werd de hoop uitgesproken dat, zodra de aantijgingen worden weerlegd, disciplinaire maatregelen tegen Wiarda worden genomen. Nordholt wees er na afloop van de vergadering op, dat het hier gaat om een hoofdcommissaris in een andere stad en dat de Amsterdamse gemeenteraad daarover weinig te zeggen heeft.

Verscheidene raadsleden spraken hun bezorgdheid uit over de voortgang van de bestrijding van de criminele organisaties. A.L. van der Stoel (VVD) was bang dat **de georganiseerde misdaad de 'lachende derde' zou zijn bij deze politieruzie**. Nordholt heeft haar kunnen geruststellen, zo bleek. 'Wij zijn buitengewoon tevreden over de inlichtingen', concludeerde raadslid J. van der Giessen van D66.

Een van de grondleggers van het **IRT**, de voormalige Amsterdamse toprechercheur K. Sietsma, ziet in de problemen van deze week opnieuw aanleiding om het debat over een nationale recherche te heropenen. **Hij vindt dat een dergelijke recherche zou moeten worden gecontroleerd naar het voorbeeld van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD)**. In de Tweede Kamer bestaan hiertegen grote bezwaren.

Het Parool

January 24, 1994

Raadsleden willen uitleg van Nordholt Nuchtere reacties op aantijgingen

SECTION: Pg. 1

LENGTH: 556 words

(Van een verslaggever) AMSTERDAM - De Amsterdamse raadscommissie politiezaken heeft hoofdcommissaris Nordholt en hoofdofficier van justitie Vrakking 'ontboden' op een besloten

vergadering die de commissie morgenmiddag houdt. 'Ik wacht eerst hun mededelingen af voordat ik een reactie geef op de gebeurtenissen,' zegt commissie-voorzitter A. Grewel (PvdA).

De Amsterdamse politici hebben nuchter gereageerd op de beschuldigingen dat het hoofdstedelijke politiekorps corrupt zou zijn en dat andere korpsen daarom geen belangrijke informatie aan Amsterdam doorgeven.

Loco-burgemeester F. de Grave (VVD): 'Ik ga er voorshands vanuit dat de Amsterdamse politie, van hoog tot laag, integer is. En ik weiger te geloven dat levens van agenten in gevaar zijn gebracht. Ik ben na de publikaties wel verontrust, en daarom moet de onderste steen snel boven komen. Vrijdag heb ik een gesprek gehad met hoofdcommissaris Nordholt. Het ging onder meer over de opheffing van het **IRT**, maar op geen enkele wijze is gesproken over corruptie.'

L. Platvoet, fractievoorzitter van GroenLinks: 'Het is de nasleep van het uiteenspatten van het **IRT** en ik heb de indruk dat er nu een spelletje 'moddergooien' wordt gespeeld. **Het lijkt me dat er sprake is van een storm in een glas water**, maar je moet nooit 'nooit' zeggen, dus het is goed dat er een onderzoek komt. Nordholt heeft vele malen op een bijzondere wijze de publiciteit gezocht, en als je te lang je kop boven het maaiveld uitsteekt, komen er tegenkrachten.'

B. Robbers, fractievoorzitter van D66: 'Er moet een onderzoek komen, anders blijven er allerlei geruchten rondzingen. Maar er is bij ons absoluut geen sprake van paniek en we zien geen aanleiding met spoed maatregelen te nemen.'

Victor Bruins Slot, fractievoorzitter van het CDA: **'Dit is een vorm van broedertwist die escaleert.** Dit zijn proporties die schadelijk zijn voor het functioneren van de politie. De minister moet zo snel mogelijk ingrijpen.' Volgens Bruins Slot moet het deze week af te ronden onderzoek van de Rijksrecherche duidelijkheid verschaffen over de vraag of er ook een parlementair onderzoek moet komen.

De advocaat mr P. Doedens wil dat het Amsterdamse hof volgende week in het XTC-proces uitzoekt of de beweerde beschuldigingen over corruptie juist zijn. Het inmiddels ontbonden **IRT** heeft de XTC-bende destijds opgerold. Doedens wil Nordholt, Vrakking, hoofdcommissaris J. Wiarda van Utrecht en de twee betrokken journalisten van NRC Handelsblad onder ede horen.

Andere getuigen zijn onder meer de voormalige leider van het **IRT**, Lith, en voorzitter H. van Duijn en J. Kruisinga van de politiebonden. De laatste twee hebben ook uitlatingen gedaan over corruptie, onder meer in het Algemeen Dagblad. Ook die betrokken journalisten wil Doedens horen, zegt hij.

Vorig jaar november verklaarden Vrakking en Nordholt als getuige in de XTC-zaak dat het IRT werd ontbonden wegens het hanteren van een ongeoorloofde 'werkmethodiek'.

Welke dat was, werd niet gezegd. Doedens wil nu duidelijkheid of er iets anders aan de hand is en of dit te maken heeft met de XTC-zaak.

Vorige week werd bekend dat het IRT in een hasjzaak een vals proces-verbaal heeft opgemaakt. Ook bleek toen dat het team op ruime schaal gesprekken van niet-verdachte burgers via draagbare telefoons heeft afgeluisterd.

Het Parool

January 24, 1994

Beschuldigingen zijn inmiddels flink afgezwakt

BYLINE: BART MIDDELBURG; KURT VAN ES

SECTION: Pg. 9

LENGTH: 1367 words

AMSTERDAM - Het zag er zaterdag naar uit dat het Amsterdamse politiekorps opnieuw verstrikt was geraakt in een web van corruptie; het spookbeeld van eind jaren zeventig doemde weer op. Nu, twee dagen later, zijn alle beschuldigingen geheel ontkend dan wel danig afgezwakt. Wat resteert blijkt afkomstig te zijn van rechercheurs die anoniem bij hun bonden hebben geklaagd.

De politie van Amsterdam is 'zodanig corrupt', meldde NRC Handelsblad zaterdag op gezag van de Utrechtse hoofdcommissaris Jan Wiarda, 'dat ook de top van het Amsterdamse korps ermee is geïnfecteerd'. De situatie is zelfs zo ernstig, aldus de krant, dat Utrecht, maar ook Haarlem, Zaanstad en Alkmaar zelfs geen zogeheten CID-informatie (vertrouwelijke informatie van de Criminele Inlichtingendiensten) meer met Amsterdam wensen uit te wisselen; via de hoofdstad lekt die toch maar onmiddellijk uit naar de onderwereld.

Wiarda slikte de beschuldigingen dezelfde dag al in: hij heeft niet eens met het Handelsblad gepraat, zegt zijn voorlichter, laat staan dat hij zich in die zin zou hebben uitgelaten.

Het 'fenomeen corruptie binnen de politie' is Wiarda uiteraard 'wel een zorg', aldus een verklaring die hij zaterdag hals over kop heeft afgelegd. 'Door mij zijn echter geen beschuldigingen met betrekking tot corruptie naar welk korps dan ook geuit. Dus ook niet naar het politiekorps Amsterdam.'

Gisteren kwamen ook de hoofdcommissarissen van onder meer Haarlem, Zaanstad en Alkmaar in spoedvergadering bijeen. Na afloop van het topberaad, op het hoofdbureau van Zaanstad, verklaarden zij dat 'in tegenstelling tot de berichten in de pers, er bij de overige korpschefs in Noord-Holland en Utrecht de bereidheid bestond en bestaat om samen te werken met de politie Amsterdam-Amstelland en ook met dat korps CID-informatie uit te wisselen'.

Van het verhaal dat de Amsterdamse recherche door en door corrupt zou zijn en dat ook de leiding van het korps inmiddels zou zijn aangetast, blijft, kortom, niet veel over. Tegenover het Algemeen Dagblad vertelde H. van Duijn van de Nederlandse Politiebond zaterdag een soortgelijk verhaal. Hij eist zelfs een parlementaire enquête, maar ook Van Duijn heeft inmiddels moeten toegeven dat hij geen concrete gevallen van corruptie kent. Hij kent slechts 'verhalen van rechercheurs, waarvan ik vind dat ze onderzocht zouden moeten worden'.

Loopgravenoorlog sleept zich binnen recherche al jaren voort

Of het Handelsblad met Wiarda heeft gesproken, dan wel hem ten onrechte maar wat standpunten heeft toegedicht, is een kwestie van persgeschiedenis. Veel belangrijker is de vraag: als zelfs Wiarda geen concrete gevallen van corruptie kan noemen, en Alkmaar, Zaanstad, en Haarlem blijkbaar gewoon blijven samenwerken met Amsterdam, **wat wordt hier dan uitgevochten? Antwoord: een loopgravenoorlog binnen de politie die al jaren gaande is, maar nu een hoogtepunt heeft bereikt.**

Het loopgraven-oorlogje, **waarbij de georganiseerde misdaad als lachende derde aan de zijlijn staat toe te kijken**, werd in 1989 ingeluid met de vorming van het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/Utrecht **IRT**, een speciaal team voor de bestrijding van de 'bovenlokale misdaad' dat om te beginnen de organisatie van mafiabaas Klaas Bruinsma zou gaan ontmantelen.

Het **IRT** bestond uit circa honderd rechercheurs afkomstig van de verscheidene korpsen in beide provincies, onder meer Amsterdam, Utrecht, Haarlem.

De dagelijkse leiding van het team kwam eerst in Amsterdamse, maar niet lang daarna in Utrechtse handen: de commissarissen Van Baarle en Lith.

Het bleek een tijdbom te zijn: de tientallen rechercheurs, met tientallen opvattingen over misdaadbestrijding, konden niet of nauwelijks tot een hecht team worden gesmeed. Eind 1990 stapte het Amsterdamse contingent van twaalf rechercheurs al weer uit het **IRT**. Uit algemene onvrede, omdat er nauwelijks resultaten werden geboekt, en vooral ook omdat met al die boertjes van buiten niet te werken viel. Of zoals een Amsterdamse rechercheur het destijds omschreef: 'Ik ben niet bij het **IRT** gegaan om agenten uit Lutjebroek uit te leggen dat er behalve snelheidsovertredingen nog wel meer dingen gebeuren die niet mogen.'

Op de achtergrond van dat aanzwellende conflict heeft steeds nadrukkelijk meegespeeld, dat het op het allerhoogste niveau ook al nooit heeft geboterd tussen Amsterdam en Utrecht.

Wiarda en de Amsterdamse hoofdcommissaris Nordholt, jaargenoten op de politieschool, mijden elkaar bij voorkeur. Is er een symposium waarvoor Wiarda is uitgenodigd, dan weigert Nordholt te verschijnen, en omgekeerd.

Na de uittreding van het Amsterdamse contingent rechercheurs ging het met het **IRT** alleen maar verder bergafwaarts. **De IRT-leiding mocht graag benadrukken dat er met Amsterdam totaal niet viel samen te werken, Amsterdam liet geen mogelijkheid onbenut om te betogen dat het IRT gedoemd was te mislukken, en resultaten zijn er dan ook nauwelijks door het team behaald;** het Bruinsma-onderzoek, toch ruim twee jaar prioriteit nummer een, heeft niets opgeleverd.

Zomer vorig jaar kwam de supervisie over het **IRT**, in verband met de reorganisatie van de politie, in handen van justitie en politie in Amsterdam. Een ironische speling van het lot, omdat mede door het mislukken van de Bruinsma-zaak de frustraties binnen het **IRT** torenhoog waren, en Amsterdam zich uiteraard afvroeg wat het met dat doodgeboren kind aan moest.

Begin december kwamen hoofdofficier in Amsterdam mr Vrakking, burgemeester Van Thijn als korpsbeheerder, en hoofdcommissaris Nordholt met de oplossing: het **IRT** werd, van pure ellende, maar opgeheven. Op zichzelf een niet onbegrijpelijke beslissing: **een politieteam dat permanent inzet is van competentiestrijd, kan niet effectief zijn.**

Vrakking, Van Thijn en Nordholt maakten daarbij echter een kleine misrekening. Bij de opheffing van het **IRT** zeiden ze niet gewoon ronduit dat de situatie al lang onhoudbaar was, maar zochten zij, zoals het sindsdien heet, een stok om de hond mee te slaan.

Formeel werd het team ontbonden omdat al twee jaar, onder Utrechtse leiding, een 'werkmethode' was gevolgd waarvoor Vrakking c.s. niet langer verantwoordelijkheid wensten te dragen. **Een gelegenheids-argument**, want ook al wordt in justitie-kringen bevestigd dat de methode risico's in zich droeg - **als elk politieteam dat een omstreden werkwijze volgt, zou worden ontbonden, zouden er maar weinig overblijven.**

Het argument werd door Utrecht onvermijdelijk ervaren als een trap na, en Wiarda was laaiend. Sindsdien zint Utrecht op wraak. Het is best mogelijk dat Wiarda, zoals hij zelf beweert, nooit over corruptie in Amsterdam heeft gesproken. Feit is echter wel dat het onder Utrechtse voormalige IRTrechercheurs dienaangaande gonst van de geruchten, en dat die geruchten ook de bonden hebben bereikt.

Dat - geruchten - is wat er bij nadere beschouwing resteert, en dat die moeten worden onderzocht, betwisten ook Nordholt en Vrakking niet. Vrakking heeft bij procureur-generaal Van Randwijck op een onderzoek door de rijksrecherche aangedrongen, en Nordholt heeft zich inmiddels een groot voorstander van een parlementaire enquête betoond.

De beschuldigingen dat ook de top van het Amsterdamse korps zou zijn 'geïnfecteerd', zijn intussen als sneeuw voor de zon verdwenen. Voorzitter P. Kruisinga van de Algemeen

Christelijke Politiebond zegt met nadruk 'niets over de top of subtop' te hebben gezegd, en verwijst daarvoor naar zijn NPB-collega Van Duijn.

Die verwijst op zijn beurt voor die beschuldiging echter weer naar voormalige **IRT**-leden. 'Maar ik geloof daar zelf niets van.'

Binnen een maand, vinden de bonden, moet onderzoek definitief opheldering verschaffen. Ongeacht de uitkomst daarvan, staat nu al vast dat onherstelbare schade is aangericht.

De afgelopen jaren mochten de grote criminele netwerken al constateren dat ze van het IRT niet veel te duchten hadden. Afgelopen weekeinde verschaftte hun nieuwe hoop: er komen binnenkort twee **IRT's**. Een speciaal team van Utrecht, Alkmaar, Zaanstad en Haarlem, en een speciaal team van Amsterdam en 't Gooi. Volgens de plannen gaan ze samenwerken.

NRC

January 24, 1994

Voorzitter politiebond over ontbinding **IRT**; 'Een wonder dat niemand is omgekomen'

BYLINE: DOOR ONZE REDACTEUR TOM-JAN MEEUS

SECTION: Pg. 3

LENGTH: 1310 words

H. van Duijn, voorzitter van de Nederlandse Politiebond (NPB), verloor dit weekend de Amsterdamse korpschef Nordholt als lid omdat hij verklaarde dat er **'serieuze signalen van corruptie bij de Amsterdamse recherche'** zijn. Ook zou Nordholt **met de ontbinding van het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/Utrecht levens in gevaar hebben gebracht.**

ALPHEN A/D RIJN, 24 JAN. De laatste keer dat H. van Duijn de Amsterdamse korpschef E. Nordholt sprak was de sfeer nog authentiek vriendschappelijk. Het was bij gelegenheid van de nieuwjaarsreceptie van Hare Majesteit, op 11 januari. De voorzitter van de Nederlandse Politiebond (NPB) begon tegen zijn vriend Nordholt over de problemen die waren ontstaan door de plotselinge ontbinding, begin december, van het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/Utrecht (**IRT**).

'Hij nam me apart, greep me bij de arm, zoals hij dat met zijn charme doet', vertelt Van Duijn. 'Ik heb hem toen gezegd dat ik hierover zou publiceren in ons bondsblad. Hij zei: 'Ik kan dat

begrijpen'. Zo is het dus gegaan. Ik heb er wat mee gedaan. Ik heb **IRT**-medewerkers gehoord over wat er volgens hen is gebeurd. Daarbij kwamen geen geringe beschuldigingen ter tafel. Die heb ik zaterdag via het Algemeen Dagblad in de openbaarheid gebracht. Ik heb niet gezegd dat al die beschuldigingen kloppen. Maar anderzijds is het een soort aantijgingen dat je niet kan negeren.

'Ik ben niet over een nacht ijs gegaan. Ik heb diverse mensen gesproken. Hun verhalen liepen parallel. Er zijn mensenlevens in gevaar gebracht, er zijn serieuze signalen van corruptie bij de Amsterdamse recherche. Dan kan Nordholt zeggen dat ik infaam handel, hij kan met vertoon van drama het lidmaatschap van mijn bond opzeggen, maar dan zeg ik: ben je niet vroeg, Eric? Moet je het resultaat van het onderzoek niet afwachten?'

U beschouwt Nordholt als een van uw beste vrienden. Hoe zit dat?

'Ik ken hem achttien jaar. Ik heb het vanuit de NPB voor hem opgenomen toen hij in 1977 de nota Politie in verandering uitbracht, waarin hij tegen de stroom in het concept van wijkteams bij de politie presenteerde. Daaruit is een aparte, innige relatie gegroeid. Ik heb met hem een vriendschap ontwikkeld die ik met weinig anderen bij de Nederlandse politie deel. Vanaf 1978 zat ik met Ries Straver (nu korpschef in Haarlem), Leen van der Linden (destijds NPB-voorman, nu beleidsmedewerker van Nordholt), Hans Andersson (topadviseur van vele politiekorpsen) en Eric in een informeel groepje dat nadacht over de toekomst van de politie. Dat was een soort Gideonsbende. We voerden vrijblijvende maar diepgaande discussies. Het was een mooie tijd.

'Daarna verloren we elkaar een paar jaar uit het oog, maar vanaf begin jaren tachtig kwam het geregelde contact terug. Zeker toen ik in 1986 op een beleidsfunctie bij Binnenlandse Zaken terechtkwam. Toen hij ruim een jaar in Amsterdam zat, eind 1988, vroeg hij me om personeelszaken bij zijn korps te komen doen. Dat heb ik tot begin vorig jaar gedaan. We hadden een goede werkrelatie.'

En nu zegt u: hij heeft, als lid van de Amsterdamse driehoek, mensenlevens op het spel gezet door het **IRT** plotseling op te heffen. Hoe dan?

'Doordat het **IRT** - om nog altijd duistere redenen - van de ene op de andere dag diende te verdwijnen. Het team had vooruitgeschoven posten, rechercheurs die zich voor een lopend onderzoek hadden **verstrengeld in misdaadorganisaties. Voor die mensen was geen terugtocht mogelijk gemaakt, die hadden geen enkele kans hun positie in dat circuit af te bouwen. Er is niemand door gestorven, maar dat is een klein wonder.** De Amsterdamse politie had zich scherp getoond als ze alle rechercheurs bij mekaar had geroepen en de instructie had verstrekt dat alle zaken low profile moesten worden afgebouwd. Maar zelfs de andere korpschefs waren niet op de hoogte! Ik vind dat een grof schandaal.'

Gisteren zei Nordholt op de persconferentie: ik heb er 'geen weet' van dat ex-**IRT**-medewerkers overspannen thuis zitten uit vrees voor represailles uit het criminele circuit. Wat zegt u?

'Hij is voldoende politieman om te weten welke risico's hij liep. Hij maakte zich er te gemakkelijk vanaf. Rechercheurs die zware opdrachten verrichten moet je niet als een baaltje meel behandelen. Dat is gebeurd.'

Bij de Amsterdamse recherche doet de verklaring de ronde dat uw opstelling een gevolg is van een simpel vakbondsbelang. Klopt dat?

'Het is gelul. Ik wil niet ontkennen dat de NPB de laatste jaren veel leden heeft verloren aan de Amsterdamse Politie Vereniging (APV), een categorale bond die begin jaren tachtig is ontstaan bij de recherche omdat men beter betaald wilde hebben dan rechercheurs in de rest van het land. De NPB heeft zich daar destijds tegen verzet en ook ik heb mijn vragen of dat goed was. Toen vond ik de NPB-opstelling zeer terecht. Nu is de APV even groot als de NPB bij de Amsterdamse politie, en het is waar dat de APV altijd problemen heeft gehad met het **IRT**. Maar dat was eigenbelang. Het is een ordinaire poenbond. Ik heb van die mensen nog nooit een fatsoenlijk woord gehoord over iets anders dan inkomen, overuren en roostertijden.'

Net als Wiarda heeft u een verband gelegd tussen corruptie en de ontbinding van het **IRT**. Nordholt ontkent dat. Welke bewijzen hebt u?

'Geen enkel. Maar er zijn het laatste jaar talrijke zaken stuk gelopen zodra het **IRT** in Amsterdam onderzoek deed. Diverse ex-**IRT**-medewerkers vertellen mij dat zo overtuigend dat ik ze geloof. Het gaat niet om incidenten. Wiarda heeft tegenover Hirsch Ballin gesproken van een stramien. Zo is mijn beeld ook. Het gaat om rechercheurs die een centrale positie in de organisatie hebben en in staat zijn de leiding op het verkeerde been te zetten. Dat hoeven er niet veel te zijn. Maar de consequenties zijn verstrekkend.'

Er is een Tweede-Kamerlid dat intimi vertelt dat hij kennis draagt van achttien corruptiegevallen in Amsterdam waarop het **IRT** het afgelopen jaar zou zijn gestuit. Kent u dat Kamerlid? En kent u de gevallen?

'Dat Kamerlid ken ik. Maar ik neem weinig actie van hem waar. Merkwaardig? Dat mag je wel zeggen. Mij is overigens iets anders gerapporteerd. Over 1993 zou het gaan om 'meer dan tien' - onderdelen - van onderzoek die zijn stukgelopen zodra sommige Amsterdamse rechercheurs er weet van kregen. Het gaat daarbij altijd om drugshandel. En het is opvallend vaak gebeurd als het ging in de richting van een bepaalde crimineel.'

Drugshandelaar Charles Z., de autocoureur?

'Hier zwijg ik. Mijn conclusie is: **het afgelopen jaar is het minimaal tien keer gebeurd dat een IRT-onderzoek stukliep zodra er contact over kwam met de Amsterdamse recherche. Vraag me niet naar bewijzen. Die heb ik niet. Ik geef door wat betrouwbare mensen mij met het zweet in hun handen vertellen.'**

U wilt een parlementair onderzoek. Waarom is een rijksrecherche-onderzoek niet genoeg?

'Omdat er dan te gemakkelijk het beeld ontstaat van rechercheurs die elkaar afdekken. Ik zie niet graag gebeuren dat achteraf wordt gezegd dat de rijksrecherche verantwoordelijk is voor de omvang en diepgang van het onderzoek. De tijdsdruk op het onderzoek maakt het al moeilijk. Bovendien heeft het parlement meer bevoegdheden. En het is beter controleerbaar. Maar na het afgelopen weekeinde begrijp ik dat we voorlopig niet verder dan een rijksrecherche-onderzoek komen. Ook goed. Als ze dan maar alle ex-IRT-medewerkers horen. Er zal gezongen worden. Van mij mogen ze alles weten. Maar mijn bronnen zal ik niet prijsgeven. Onder geen beding. Al gijzelen ze mij.'

Bent u nog van plan te gaan praten met Nordholt?

'Ik wel best in gesprek met hem. Maar dan moet zijn opgeheven vingertje verdwijnen. Het moet niet zo zijn: kom eens bij papa, want je hebt stoute dingen gedaan.'

Algemeen Dagblad

January 22, 1994

Ze kunnen niet roepen: er is niets aan de hand

BYLINE: VAN ONZE VERSLAGGEVERS

SECTION: Pg. 5

LENGTH: 732 words

AMSTERDAM - Voorzitter H. van Duijn van de Nederlandse Politiebond (NPB) zal niet toestaan dat de kwestie met het Interregionaal Rechercheteam in de doofpot wordt gestopt.

"Ze kunnen niet meer roepen: er is niets aan de hand. Een aantal dringende vragen moet beantwoord worden. Er zijn dingen gebeurd die niet in ons democratische rechtssysteem passen. Ik zal er alles aan doen om de zaak in beweging te krijgen, al moet ik het helemaal alleen uitzoeken.'

Van Duijn zegt een aantal zwaarwichtige redenen te hebben voor zijn kruistocht: "Ten eerste gaat het om de schade die IRT-rechercheurs hebben opgelopen. Die mensen hebben echt het idee dat ze geslachtoffer worden om corruptie af te dekken.'

In hun verdere carrière zullen ze daar last van hebben als er niets gebeurt. "Laten we het zo, dan zullen zij de rest van hun loopbaan geconfronteerd worden met opmerkingen als: Oh, heb jij bij die club gezeten die is opgeheven wegens foute werkmethodes? Dat is niet terecht. Er was niets fout met de manier van werken. Dat heeft Vrakking ook toegegeven in zijn brief aan burgemeester Opstelten.'

Andere redenen zijn van algemeen maatschappelijk belang. "De manier waarop het **IRT** is opgeheven, roept veel vragen op. Wat was nou precies die omstreden methode? Wat was er mis mee, als er al iets mis mee was? Belangrijke vragen, want elders in het land werken andere teams en die kunnen op dezelfde problemen stuiten. Mag het niet, dan moet dat expliciet uitgesproken worden.'

Het onderzoek moet ook uitwijzen waarom het driemanschap Nordholt, Vrakking en Van Thijn zo weinig rekening heeft gehouden met de gevolgen van hun beslissing het **IRT** te ontbinden. "Er waren verdenkingen van corruptie en er was een heel belangrijk onderzoek. Het **IRT** kreeg niet de kans om deze zaken behoorlijk af te bouwen. Elke politiemans weet dat je op die manier levens in gevaar brengt. Nordholt riep in de rechtszaak tegen de XTC-bende die door het **IRT** is opgerold wel dat hij niet meer wilde zeggen over de werkwijze omdat dit mensenlevens in gevaar zou brengen, maar dat was allang gebeurd door het persbericht dat werd uitgegeven over de opheffing. Nordholt speelde echt met vuur.'

Vermoedens

En dan zijn er nog de ernstige vermoedens van corruptie op hoog niveau: "Dat is natuurlijk het zwaarste punt. Het gaat om de vraag of er mensen op zodanige posten zitten dat je als politie altijd in het nadeel bent. Kan het zo zijn dat het **IRT** te dicht bij informatie gekomen is die belanghebbenden zorgvuldig afgeschermd wilden hebben en houden? En heeft dat vervolgens geleid tot het manipuleren van mensen? Van de korpsleiding? Hebben we het dan over corrupte elementen binnen het ambtenarenapparaat die zich verdedigden door de aanval te zoeken? Zorg ervoor dat de tegenstander verdacht wordt gemaakt en je blijft zelf buiten beeld.'

Het is, volgens Van Duijn, ook nog mogelijk dat alle vermoedens van corruptie en manipulatie overdreven zijn of zelfs geheel onjuist. "Maar zelfs dan zijn er fouten gemaakt die mensenlevens kunnen kosten. Die fouten moeten hardop worden uitgesproken, want als er een nieuw team van start gaat, dan moet de geschiedenis zich niet herhalen.'

Zeker is, aldus de NPB-voorzitter, dat het **IRT** onder een slecht gesternte geboren is. "De relatie met het Amsterdamse korps is altijd moeilijk geweest. In de hoofdstad wil men graag alles voor het zeggen hebben, overal greep op hebben. Toen in de eerste jaren de grote zaken uitbleven, nam het genniffel en geschamper toe. Door naijver was de informatiestroom uit Amsterdam naar het **IRT** gering. Het **IRT** heeft het nooit gemakkelijk gehad.'

Van Duijn voelt absoluut niets voor een intern onderzoek. "De invloeden van wat ik maar de 'Dutch Police Connection' noem, zijn daarvoor te sterk. Bovendien is Van Thijn, die nu als minister van binnenlandse zaken een onderzoek zou moeten gelasten, als oud-burgemeester zelf nauw bij de zaak betrokken. Het is trouwens toch een angstige constructie: Van Thijn minister, Nordholt korpschef of burgemeester van Amsterdam en Docters van Leeuwen baas van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. Dat zijn zes handen op een buik, ze hebben een zeer goede onderlinge verstandhouding. Die drie beheersen voor een groot gedeelte de informatiestroom en zouden die dus ook kunnen manipuleren. Dat is een ongezonde verhouding.'

Algemeen Dagblad

January 22, 1994

Nordholt distantieert zich van beschuldigingen

SECTION: Pg. 5

LENGTH: 222 words

AMSTERDAM - Namens hoofdcommissaris Nordholt heeft de Amsterdamse politie gisteravond een verklaring uitgegeven:

"De korpsleiding van het regionale politiekorps Amsterdam-Amstelland heeft kennis genomen van het artikel. Zij distantieert zich hiervan volledig aangezien de daarin geuite beschuldigingen aan het adres van de (sub-)top van de Amsterdamse rechercheleiding elke grond van waarheid mist.

Op 1 juni 1993 is de verantwoordelijkheid van het **IRT** Noord-Holland/Utrecht overgedragen aan de korpsleiding van het korps Amsterdam/Amstelland. De korpsleiding treedt altijd op indien haar blijkt dat bij recherche-onderzoeken de grenzen van het toelaatbare zijn dan wel dreigen te worden overschreden.

Vanuit dit standpunt werd op 8 november 1993 aan de hoofdofficier van justitie meegedeeld dat naar het oordeel van de korpsleiding door het **IRT** grenzen overschreden werden.

Hiervan werden de burgemeester, de procureur-generaal als ook de minister van justitie en de minister van binnenlandse zaken op de hoogte gesteld.

De minister van justitie heeft in twee bijeenkomsten deze (werkmethode) afgekeurd.

Het **IRT** is op 1 januari 1994 door het bevoegd gezag, burgemeester en hoofdofficier, ontbonden.

De korpsleiding bezint zich op nadere stappen.'

Algemeen Dagblad

January 22, 1994

Verwondering over lekken in anti-misdaadteam

BYLINE: VAN ONZE VERSLAGGEVERS

SECTION: Pg. 5

LENGTH: 799 words

AMSTERDAM - De Amsterdamse politiecommissaris J. van Riessen kreeg het verwijt van corruptie begin december meteen voor de voeten geworpen door de verontwaardigde leden van het Interregionale Rechercheteam (**IRT**) Noord-Holland/Utrecht. De rechterhand van hoofdcommissaris Nordholt kwam de circa 100 leden van het **IRT** tekst en uitleg geven over het "Amsterdamse" besluit het speciale anti-misdaadteam te ontbinden.

Een rechercheur maakte in het marine-etablissement aan de Dominicusweg - de "geheime" legerplaats van het **IRT** - van zijn hart geen moordkuil: "Dit is de zoveelste keer dat op een cruciaal moment een belangrijk onderzoek wordt afgeblazen. Hier is corruptie in het spel.'

De hoofdofficier van justitie in Amsterdam, dr J.M. Vrakking, kan zes weken later niet ontkennen dat de vermoedens van corruptie in het korps tijdens die bijeenkomst zijn uitgesproken: "Dat wordt al gauw geroepen. Er zijn in het Amsterdamse korps de afgelopen maanden enkele gevallen van corruptie bekend geworden. Maar ik bestrijd dat de politie in de top banden heeft met de misdaad. Dat zou kunnen betekenen dat de georganiseerde misdaad invloed zou kunnen uitoefenen op mij als hoofdofficier of op Nordholt. Daar is absoluut geen sprake van.'

Opvallend

Toch is het volgens ingewijden opvallend hoeveel de onderwereld weet van de handelingen en acties van de politie en hoeveel "lekken" er zijn geweest. Juist om die lekken te voorkomen, werd gewerkt volgens het in militaire kring gebruikelijke "need-to-know"-principe: alleen

diegenen die werkelijk iets moeten weten, worden op de hoogte gebracht. Anderen blijven onkundig van essentiële informatie.

Daardoor is er grote verwondering over lekken in het **IRT**: slechts vijf of zes mensen binnen het anti-misdaadteam kenden alle gegevens van de lopende onderzoeken en wisten welke werkwijze werd gehanteerd. Het vermoeden van 'een mol' in de top van de Amsterdamse recherche kwam dan ook niet zomaar uit de lucht vallen.

Op 7 december 1993 besloten de toenmalige burgemeester Van Thijn als korpsbeheerder, de hoofdofficier van justitie Vrakking en hoofdcommissaris Nordholt eenzijdig tot ontbinding van het **IRT**. Daarover was geen overleg gepleegd met hun Utrechtse en Haarlemse collega's.

Tussen de Amsterdamse en Utrechtse rechercheurs boterde het van meet af aan niet. Het onderling wantrouwen en de na-ijver was zeer groot. De Amsterdammers voelden zich oppermachtig, rechercheurs uit andere delen van Noord-Holland en Utrecht werden geringschattend als 'bopo' (boerenpolitie) aangeduid.

Het persbericht dat bij de ontbinding in december werd uitgegeven, riep meer vragen op dan er werden beantwoord. "...Nadien is gebleken dat reeds gedurende een periode van ongeveer twee jaar, in het kader van een onderzoek een werkmethode werd toegepast, waarvoor de hoofdcommissaris en de hoofdofficier van justitie geen verantwoording willen dragen..." "Die werkmethode", zegt Vrakking ter toelichting, "was op zich niet omstreden, maar gelet op de omstandigheden wilde ik daar geen verantwoordelijkheid voor dragen".

Het **IRT** bediende zich van alle mogelijke technische apparatuur voor het afluisteren, observeren en zelfs het in het buitenland per satelliet volgen van criminelen. Ook werd gebruikt gemaakt van informanten in misdaadkringen. De werkwijze was sterk gericht op het geheel ontmantelen van misdaadondernemingen, niet op kortstondige succesjes. Zo werd het misdaadimperium van de vermoorde onderwereldkoning Klaas Bruinsma in kaart gebracht - maar niet opgerold. De XTC-bende van Ton van D. - waarin honderden miljoenen guldens omgingen - werd slechts gedeeltelijk ontmanteld.

De plotselinge ontbinding van het **IRT** zou grote gevaren met zich hebben meegebracht voor mensen die aan de zaak werkten en plotseling de steun van het **IRT** moesten ontberen. Politiemensen en hun gezinnen zijn met de dood bedreigd. Ook hoofdcommissaris Nordholt was zich - kennelijk pas na ontbinding van het **IRT** - van dat gevaar bewust. Als getuige in een geruchtmakend XTC-proces zei hij vorige maand voor de rechtbank in Amsterdam: "Als het middel en de wijze waarop het is gebruikt in de openbaarheid komt, dreigt er levensgevaar voor de betrokken politiemensen."

De aanleiding tot het opheffen van het team was een rapport van hoofdinspecteur J. van Kastel, tweede man van de Amsterdamse recherche onder recherchechef B. Welten. In dat op 8 november aan de korpsleiding overhandigde rapport vestigt Van Kastel de aandacht op de

tekortkomingen van het **IRT**. Behalve op de omstreden werkwijze maakt hij ook gewag van gesjoemel met buitenlandse declaraties van **IRT**-mensen. Betrokkenen hebben sterk het gevoel dat deze oneffenheid is aangegrepen om het **IRT** definitief onderuit te halen.

Algemeen Dagblad

January 25, 1994

Tweede onderzoek naar corruptie; Initiatief van Hirsch Ballin en Van Thijn

BYLINE: VAN ONZE VERSLAGGEVERS

SECTION: Pg. 1,3

LENGTH: 392 words

UTRECHT - De ministers Hirsch Ballin (justitie) en Van Thijn (binnenlandse zaken) laten een onafhankelijk onderzoek instellen naar de gang van zaken rond de ontbinding van het Interregionale Rechercheteam Noord-Holland/Utrecht (**IRT**).

Dat werd gisteravond bekend gemaakt door de procureur-generaal in Amsterdam, mr R. van Randwijck, na een spoedoverleg met alle korpschefs, korpsbeheerders en hoofdofficieren van justitie op het stadhuis in Utrecht. Dit overleg werd bij elkaar geroepen na onthullingen dit weekeinde in het Algemeen Dagblad en NRC Handelsblad over vermeende corruptie bij de Amsterdamse recherche.

Volgens Van Randwijck stonden de deelnemers aan het gesprek van gisteravond - waarin de sfeer bijzonder goed was, aldus Van Randwijck - unaniem achter de noodzaak van dit onderzoek. "De hele vergadering stemde in met dit voornemen tot een onafhankelijk onderzoek onder verantwoordelijkheid van de bewindslieden. Dit onderzoek moet niet alleen zorgen voor de geschiedschrijving van het **IRT**, maar ook voor een analyse hoe het heeft kunnen escaleren. Daaraan moeten niet alleen conclusies worden gehangen, maar ook aanbevelingen voor het opzetten van nieuwe teams.'

De rijksrecherche heeft van Van Randwijck opdracht gekregen uiterlijk donderdag de processen-verbaal in te leveren van de gesprekken met hoofdcommissaris Wiarda (Utrecht), voorzitter H. van Duijn van de Nederlandse Politiebond (NPB) en voorzitter H. Kruizinga van de ACP, de politiebond van de CNV. "Na deze eerste fase moet worden bekeken of er voldoende

aanwijzingen zijn om een vervolgonderzoek in te stellen. Die beslissing wordt echter deze week nog niet genomen.'

Van Randwijck kondigde verder aan binnenkort met een voorstel te komen voor een voorlopig, tijdelijk samenwerkingsverband om het ontbonden **IRT** te vervangen. "Dat is in afwachting van een definitief samenwerkingsverband, want daarvoor willen we wachten op het onderzoek van de bewindslieden. Daarin worden immers aanbevelingen gedaan.'

Van Randwijck noemde de affaire "een buitengewoon onverkwikkelijke zaak. Het is natuurlijk buitengewoon ongelukkig dat twee korpschefs rollebollend over straat gaan.'

Algemeen Dagblad

December 11, 1993

Nordholt en Vrakking zwijgen; Ex-leider researchteam scheidt duidelijkheid

BYLINE: VAN EEN ONZER VERSLAGGEVERS

SECTION: Pg. 6

LENGTH: 704 words

AMSTERDAM - Het Amsterdamse gerechtshof gaat een officier van justitie als getuige horen, die zowel heeft gewerkt aan de roemruchte xtc-zaak als aan een ander en inmiddels omstreden onderzoek van het dinsdag ontbonden interregionaal researchteam (**IRT**) Noord-Holland/Utrecht.

Van deze officier wil het hof de absolute zekerheid dat een ontoelaatbare opsporingsmethode die tot de ontbinding van het **IRT** leidde, niet tevens in de xtc-zaak is gebruikt. Deze week maakten hoofdcommissaris drs E. Nordholt en hoofdofficier mr J. Vrakking bekend dat zij voor deze methode geen verantwoording wilden dragen.

Het hof besloot woensdag op verzoek van de advocaten in de xtc-zaak de hoofdcommissaris en hoofdofficier als getuige op te roepen. Dit leidde tot grote verbazing, omdat verzoeken om dergelijke functionarissen in andere zaken te mogen horen nimmer zijn gehonoreerd. Gevolg was dat de zittingszaal van het hof in Amsterdam gisteren uitpilde.

In gevaar

Ondanks hevig aandringen van de acht advocaten - van wie er een na een aanvaring met het hof bijna uit de zaal werd verwijderd - weigerden Nordholt en Vrakking details prijs te geven. Hoofdcommissaris Nordholt liet wel weten dat het "geen technisch middel" betrof. Toen de president van het hof, mr J. Willems, de hoofdcommissaris op de man af vroeg om welke methode het ging voegde Nordholt toe dat het prijsgeven van de methode "personen" in gevaar zouden kunnen brengen. Een en ander maakt het aannemelijk dat het om een geval van infiltratie of pseudo-koop gaat.

Volgens hoofdofficier van justitie mr J. Vrakking ging het om een "incident" en was bij de zaak een groepje van ongeveer tien mensen van binnen en buiten de Centrale Inlichtendienst (CID) van de politie betrokken. "Het is een methode die op zich goed kan gaan en op basis van de jurisprudentie wel toelaatbaar is", meende Vrakking. Hij ontkende dat de bekendmaking over de ontbinding van het **IRT** dinsdag iets met de xtc-behandeling woensdag te maken heeft gehad. "Ik wist niet eens dat die zaak liep."

Bestoekt

Mr Willems schoof herhaaldelijk vragen van de advocaten terzijde, omdat die niet op de xtc-zaak betrekking hadden. Nordholt en Vrakking werden bestoekt met detailvragen die wel over de zaak gingen. Zo wilde mr J. Boone weten of zijn client en hoofdverdachte Ton van D. wellicht door het **IRT** was vrijgelaten uit de Bijlmerbajes om de rechercheurs naar het laboratorium te leiden. "Ik ken de xtc-zaak niet, dat was voor mijn tijd", weerde Vrakking de meeste vragen af.

Boone hekelde de manier waarop Nordholt en Vrakking als getuigen werden behandeld. "Sinds wanneer mag een getuige zelf uitmaken of hij wel of niet wil antwoorden?" tierde hij. De raadsman zei zaken te kennen waarin door de politie fouten waren gemaakt, die hadden geleid tot vrijspraak of niet ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie. Dat deze zaak tot ontbinding van het team had geleid, gaf volgens hem aan dat het om een ernstige ontsporing moest gaan. Advocaat mr Th. Hiddema suggereerde dat Nordholt en Vrakking met hun bekendmaking waren gekomen om te voorkomen dat hun later zou worden verweten dat zij iets in de doofpot hadden gestopt.

Integriteit

Hoewel een van de advocaten vond dat door de mededelingen het aanzien van hele **IRT** omlaag was gehaald, benadrukte Nordholt dat de integriteit van het **IRT** absoluut niet in het geding was. De voormalige leider van het **IRT**, A. Lith, wees erop dat alles wat er destijds was gedaan in overleg was gebeurd met de betrokken officieren van justitie.

Diezelfde Lith, die aan beide zaken van het **IRT** had gewerkt, maakte om vier uur 's middags eindelijk datgene bekend waar het eigenlijk allemaal om te doen was geweest. Hij zei ronduit dat de methode die door Nordholt en Vrakking reden was geweest om het functioneren van het team

tegen het licht te houden, niet in de xtc-zaak was gehanteerd. Hoewel procureur-generaal mr R.J. Manschot vond dat daarmee de kwestie uit de wereld was, besloot het gerechtshof toch om bij de voorzetting van de zaak in februari volgend jaar een officier van justitie op te roepen die aan beide zaken had gewerkt.

Algemeen Dagblad

December 9, 1993

Nordholt in getuigenbank; Ook hoofdofficier Vrakking gehoord in xtc-zaak

BYLINE: VAN EEN ONZER VERSLAGGEVERS

SECTION: Pg. 3

LENGTH: 559 words

AMSTERDAM - Het gerechtshof in Amsterdam heeft besloten morgen de Amsterdamse hoofdofficier Vrakking en hoofdcommissaris Nordholt als getuigen te horen in een grote xtc-zaak, waarbij het onderzoek is gedaan door het interregionale researchteam (**IRT**) Noord-Holland/Utrecht. Ook de voormalige leider van het **IRT**, hoofdinspecteur A. Lith, wordt als getuige opgeroepen.

Woensdag maakten Nordholt en Vrakking met burgemeester Van Thijn bekend dat het **IRT** zal worden ontbonden, tot woede van de daarvan niet op de hoogte gestelde Utrechtse korpsleiding. Als reden werd opgegeven dat in een van de onderzoeken een methode was gebruikt waarvoor de Amsterdamse korpsleiding en justitie "niet de verantwoording wilden dragen".

De advocaten in de xtc-zaak stelden gisteren voor het gerechtshof dat door die ontbinding van het **IRT** de integriteit van het onderzoek in de xtc-zaak in het geding is. De advocaten eisten daarom dat de korpsleiding en de hoofdofficier als getuigen zouden worden opgeroepen om opheldering te geven.

Hoewel het gerechtshof in de stukken van de xtc-zaak geen aanleiding zag om aan de integriteit van het **IRT** te twifelen, stemde het toch toe in een getuigenverhoor. "In deze zaak, die grote publieke belangstelling geniet, moet volstrekt duidelijk zijn dat zich geen onregelmatigheden hebben voorgedaan", aldus voorzitter mr J. Willems. Verzoeken om ook

burgemeester Van Thijn en procureur-generaal mr R. graaf van Randwijck te horen wees het hof af, omdat die niet van alle werkzaamheden van **IRT** op de hoogte zijn.

De ontbinding van het interregionale rechteerteam, dat eind 1989 werd opgericht om de zware georganiseerde criminaliteit aan te pakken, heeft in politiekringen niet tot verbazing geleid omdat er al langere tijd interne problemen waren. Het team, dat zich onder meer stortte op de handel en wandel van de later vermoorde topcrimineel Klaas Bruinsma, stond al snel bloot aan kritiek omdat het veel tijd en geld in onderzoeken stak zonder dat daar veel resultaat tegenover zou staan.

Bovendien bleek sprake te zijn van een onderlinge competentiestrijd tussen de Utrechtse en Amsterdamse korpsleiding. Die leidde ertoe dat het oorspronkelijk onder Utrechtse leiding staande team per 1 juli van dit jaar onder verantwoordelijkheid werd geplaatst van de regio Amsterdam/Amstelland waarvan de Amsterdamse hoofdcommissaris Nordholt korpsbeheerder is.

Woedend

Het conflict tussen de Amsterdamse en de Utrechtse korpsleiding werd gisteren nog eens geïllustreerd door het feit, dat in Utrecht woedend werd gereageerd op de bekendmaking in Amsterdam, omdat die zonder voorafgaand overleg met de andere korpsen zou zijn gedaan. Volgens de Utrechtse korpsleiding zou de aankondiging strijdig zijn met wat eind vorige maand nog in een onderling overleg over het **IRT** was afgesproken. Een woordvoerder van het politiekorps in Amsterdam zei gisteren 'verbaasd' te zijn over de Utrechtse reactie, omdat veel korpsleiders in het gebied daar wel degelijk van af zouden weten.

Volgens de Amsterdamse procureur-generaal mr R graaf van Randwijck was er al een aanleiding om het team te ontbinden, omdat de politie overgaat in regio's en de aanpak van de grootschalige georganiseerde criminaliteit daarom ook zal veranderen.

January 24, 1994

Nog veel onduidelijkheid over opheffen rechercheteam

BYLINE: DOOR EEN ONZER REDACTEUREN

SECTION: Pg. 3

LENGTH: 697 words

AMSTERDAM, 24 JAN. Ook na een lang weekeinde van zware beschuldigingen en verontwaardigde reacties blijven talrijke zaken onduidelijk die een rol (zouden) hebben gespeeld bij de ontbinding, december vorig jaar, van het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/Utrecht (**IRT**). Het **IRT** was een team van toprechercheurs uit de regiokorpsen Amsterdam-Amstelland, Utrecht, Kennemerland, Gooi en Vechtstreek, Zaanstreek-Waterland, Noord-Holland-Noord en was speciaal belast met bestrijding van de georganiseerde misdaad.

Onduidelijk zijn de volgende kwesties:

De beschuldiging dat corruptie bij de Amsterdamse recherche de ware reden is van de ontbinding. Nordholt ontkent dit met kracht, de politiebonden NPB en ACP houden vol dat dit verband er is en de Utrechtse korpschef Wiarda heeft het gezegd in een gesprek onlangs met minister Hirsch Ballin van justitie.

De beschuldiging dat mensenlevens in gevaar zijn gebracht door de plotselinge ontbinding van het IRT. Nordholt wees er gisteren op dat er naar zijn weten geen levens van politiemensen op het spel hebben gestaan. De bonden zeggen het tegenovergestelde.

De omstrede werkmethode van het IRT. Dit is officieel de reden voor de plotselinge ontbinding. Verklaringen van verantwoordelijke autoriteiten en betrokkenen lopen evenwel diametraal uiteen.

Volgens Nordholt was door deze methode de 'integriteit van het strafproces' in het geding. Hoofdofficier Vrakking zegt hetzelfde. Ze willen de werkmethode zelf niet onthullen. **Duidelijk is inmiddels dat het ging om het 'runnen' van een informant,** sinds januari vorig jaar, door twee rechercheurs van de Criminele Inlichtingendienst (CID) in Haarlem. De informant, een crimineel die in het verleden 'bewees' het talent te hebben dat hij in het hoofd van een misdaadorganisatie terecht kan komen, **werd toegestaan strafbare feiten te plegen om zo tot de leiders van het syndicaat door te dringen.**

Onder ex-IRT-medewerkers wordt gezegd dat een dergelijke werkmethode al jaren wordt toegepast. Bovendien was de methode in dit specifieke onderzoek geakkordeerd door eerst een Haarlemse en later een Amsterdamse officier van justitie.

Het plotselinge karakter van de IRT-ontbinding, 7 december vorig jaar via een persbericht, blijft eveneens in nevelen gehuld. **Enerzijds staat vast dat de Amsterdamse driehoek voor de ontbinding instemming vroeg en kreeg van de politieministers Dales en Hirsch Ballin.** Anderzijds werd daaraan door Hirsch Ballin de uitdrukkelijke voorwaarde gesteld **dat dit pas openbaar zou worden als er een nieuwe vorm van samenwerking tussen de zes betrokken korpsen zou zijn gevonden.** Die was er nog niet toen het persbericht op 7 december op de fax ging.

Onduidelijk is nog altijd waarom in het persbericht zo expliciet werd verwezen naar de omstreden werkmethode. Dit leidt ertoe dat in vrijwel alle zaken van topcriminelen die dezer dagen voor de rechter komen, de verdediging als argument in de strijd gooit dat de politie onrechtmatig bewijs heeft verkregen - waarbij wordt verwezen naar het persbericht.

Ook een vraag blijft of en onder welke voorwaarden de zes betrokken politiekorpsen informatie met elkaar willen uitwisselen. Het gaat daarbij om het zogeheten 'need-to-know-principe', waarbij informatie pas naar andere rekerchediensten via de CRI wordt doorgegeven na instemming van de dienst die over de informatie beschikt. **Het IRT werkte volgens dit principe, op grond waarvan regelmatig informatie aan 'Amsterdam' werd geweigerd.** Nog altijd is onduidelijk of deze vorm van informatie-uitwisseling in de toekomst wordt gehandhaafd. De hoofdstedelijke procureur-generaal Van Randwijck poogt de korpschefs en -beheerders op dit punt tot eenstemmigheid te krijgen, waartoe hij vanavond in Utrecht een bijeenkomst heeft belegd.

Onduidelijk is ook nog in welk teamverband in de toekomst door de zes politieregio's zal worden samengewerkt. De procureur-generaal werkt aan een voorstel om twee teams te vormen: een van Amsterdam-Amstelland en Gooi en Vechtstreek en een van de andere vier korpsen. Hierover is evenwel ook nog geen overeenstemming bereikt.

January 24, 1994

Nordholt verwerpt aantijging: Waanzin!

BYLINE: DOOR EEN ONZER REDACTEUREN

SECTION: Pg. 3

LENGTH: 672 words

AMSTERDAM, 24 JAN. 'Ik ben al 35 jaar politieman. Maar dit is een dieptepunt in mijn ervaringen.' Met ingehouden woede heeft de Amsterdamse korpschef E. Nordholt gisteriddag, op een massaal bezochte persconferentie, gereageerd op beschuldigingen als zou zijn korps 'zo lek zijn als mandje'.

Geflankeerd door hoofdofficier mr. J. Vrakking weersprak Nordholt de aantijgingen die dit weekeinde zijn gepubliceerd in NRC Handelsblad en het Algemeen Dagblad. Nordholt zei telefonisch contact te hebben gehad met de Utrechtse korpschef J. Wiarda, maar geen geloof te hechten aan diens ontkenning dat hij het Amsterdamse korps had beticht van corruptie. Wiarda had vanaf zijn vakantie-adres laten weten dat hij 'in zijn algemeenheid tamelijk verontrust' was 'over allerlei geluiden en signalen over corruptie binnen de politie, met name in de relatie tussen politie en georganiseerde criminaliteit'. Gevraagd wie Nordholt gelooft, zei hij: 'Ik ken NRC Handelsblad als een kwaliteitskrant, ik ken de journalisten die daar werken en ik heb geen reden aan hun weergave te twijfelen.'

Wist Nordholt dat IRT-rechercheurs zich ziek hadden gemeld omdat zij na de ontbinding van het IRT bang waren voor repressailles uit de onderwereld? 'Bang zijn voor iets wil nog niet zeggen dat die dreiging ook werkelijk bestaat', antwoordde hij streng. Nordholt gaf aan dat hij, ondanks de gehanteerde, omstreden methode van het **IRT**, niet twijfelde aan de integriteit van de individuele **IRT**-leden. Nordholt zei **dat er wel mensenlevens in gevaar zouden zijn gekomen als de omstreden werkwijze was onthuld. 'En dan bedoel ik niet die van politiemensen.'**

Volgens Vrakking komt er binnenkort een nieuw '**IRT**-achtig' team waarin de korpsen van Noord-Holland en Utrecht een rol spelen. 'Ik denk dat we binnen een paar weken weer een team kunnen samenstellen', zei hij. Nordholt zei niets te zien in een suggestie van de procureur-generaal van Den Bosch, Gonzalves, om een 'Nederlandse FBI' tegen de georganiseerde misdaad op te richten in plaats van steeds ad hoc interregionale teams te vormen.

Overigens hield Nordholt duidelijk wel een slag om de arm waar het mogelijk in de toekomst te vinden bewijzen van corruptie betrof. Volgens Nordholt moet je bij iedere grote organisatie

rekening houden met de mogelijkheid van corruptie, 'dus ook bij het Amsterdamse korps'. De Amsterdamse korpschef voegde eraan toe dat 'het naïef zou zijn te geloven dat ons korps gevrijwaard is van corruptie. Daarvoor kan en mag je je ogen niet sluiten.' Vorig jaar zijn onder meer twee Amsterdamse agenten ontslagen op grond van informatie van het **IRT**. 'Een van hen werkte ook bij het **IRT**', aldus Nordholt.

Maar de suggestie dat er een verband bestaat tussen corruptie bij de Amsterdamse politie en het plotseling opheffen van het IRT wierp Nordholt verre van zich. 'Waaanzin!' De top van de Amsterdamse recherche is op schandelijke manier in diskrediet gebracht', aldus Nordholt. 'Daarom heb ik bij Vrakking bepleit dat de rijksrecherche Van Duijn (de voorzitter van de Nederlandse politiebond, red.) en Wiarda moet horen. Er moet boven water komen over welke feiten en bewijzen zij beschikken.' De hoofdcommissaris prees zijn korps als open en democratisch, hij nam het juist daarom Van Duijn en Wiarda kwalijk dat 'zij bij ons niet eens hebben geïnformeerd naar de waarheid van die geruchten over corruptie'.

Nordholt zei dat hij aanvankelijk zo kwaad was dat hij serieus heeft overwogen een aanklacht wegens smaad in te dienen tegen Van Duijn en Wiarda. Uiteindelijk had hij daarvan afgezien. 'Dat zou iedere samenwerking in de toekomst onmogelijk maken. Vanuit Amsterdam willen we graag blijven samenwerken. Dat mag niet worden verstoord door deze onverkwikkelijke zaak.' Wel verklaarde hij voor de verzamelde pers dat hij zijn lidmaatschap van de Nederlandse Politiebond had opgezegd. 'Jarenlang ben ik lid geweest, maar na de beschuldiging van de voorzitter kan ik er geen lid meer van zijn.'

NRC Handelsblad

January 22, 1994

Korpschefs tegen samenwerking; Politie Amsterdam corruptie verweten

BYLINE: DOOR ONZE REDACTEUREN TOM-JAN MEEUS EN HANS MOLL

SECTION: Pg. 1

LENGTH: 515 words

ROTTERDAM, 22 JAN. De politiechefs van Haarlem, Zaanstad, Alkmaar en Utrecht zijn niet meer bereid om vertrouwelijke informatie over misdaadorganisaties onvoorwaardelijk met de Amsterdamse politie uit te wisselen. De korpschefs menen dat informatie in Amsterdamse handen te vaak uitlekt naar criminele organisaties.

Volgens hoofdcommissaris J. Wiarda van de Utrechtse politie is deze vorm van corruptie de ware reden geweest voor de ontbinding van het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/ Utrecht (IRT) begin december vorig jaar. De korpsleiding van de Amsterdamse politie heeft zich gisteren tegen deze beschuldigingen van Wiarda teweer gesteld. De aantijging van de Utrechtse korpschef 'mist elke grond', aldus een woordvoerder van de Amsterdamse politie. De hoofdstedelijke korpsleiding 'bezint zich op nadere stappen'.

Ook officieren van justitie doen mee aan deze **loopgravenoorlog over de bestrijding van de georganiseerde misdaad die tussen de politiechefs van Noord-Holland en Utrecht gaande is.**

Het nu openlijke conflict tussen Amsterdam en de overige politiekorpsen is het gevolg van de opheffing van het speciale rechercheteam. In het ontbonden **IRT** was het de gewoonte zo min mogelijk informatie over lopende onderzoeken aan de Amsterdamse recherche door te geven. De leiding van het **IRT** was tot juli vorig jaar in handen van het Utrechtse korps.

Korpschef Wiarda van Utrecht heeft deze week in een vertrouwelijk gesprek met minister E. Hirsch Ballin (justitie) gesteld dat **de recherche van de hoofdstedelijke politie zodanig corrupt is dat ook de top van het Amsterdamse korps ermee is geïnfecteerd. Hij zei de bewindsman dat er sprake is van een stramien waarbij corrupte rechercheurs te veel weten van hun bazen.** Wiarda kon in het gesprek met Hirsch Ballin geen concrete bewijzen overleggen maar beriep zich tegenover de minister op zijn plicht dit te signaleren.

Minister Hirsch Ballin bevestigt dat hij een gesprek had met Wiarda over onder meer het **IRT** maar wil op de inhoud ervan niet ingaan. Wiarda zelf was gisteren wegens vakantie niet voor een toelichting bereikbaar.

De ontbinding van het **IRT** werd op 7 december vorig jaar aangekondigd door hoofdofficier Vrakking, korpschef Nordholt en toenmalig burgemeester Van Thijn. Meegedeeld werd dat het rechercheteam 'ongeveer twee jaar' een werkmethode had gehanteerd waarvoor de driehoek 'geen verantwoordelijkheid' wenste te nemen. Het ging daarbij om een informant die door het **IRT** werd 'gerund'. De informant moest strafbare feiten plegen teneinde tot de top van een misdaadsyndicaat door te dringen.

De openbaarmaking van de omstreden werkmethode heeft geleid tot een storm van verontwaardiging bij de andere korpschefs, burgemeesters en officieren van justitie. De Amsterdamse procureur-generaal Van Randwijck heeft van minister Hirsch Ballin de opdracht gekregen de zes korpschefs die bij het **IRT** zijn betrokken weer bij elkaar te brengen. Tot nu toe is hij daarin niet geslaagd.

January 22, 1994

Ze kunnen niet roepen: er is niets aan de hand

BYLINE: VAN ONZE VERSLAGGEVERS

SECTION: Pg. 5

LENGTH: 732 words

AMSTERDAM - Voorzitter H. van Duijn van de Nederlandse Politiebond (NPB) zal niet toestaan dat de kwestie met het Interregionaal Rechercheteam in de doofpot wordt gestopt.

"Ze kunnen niet meer roepen: er is niets aan de hand. Een aantal dringende vragen moet beantwoord worden. Er zijn dingen gebeurd die niet in ons democratische rechtssysteem passen. Ik zal er alles aan doen om de zaak in beweging te krijgen, al moet ik het helemaal alleen uitzoeken.'

Van Duijn zegt een aantal zwaarwichtige redenen te hebben voor zijn kruistocht: "Ten eerste gaat het om de schade die **IRT**-rechercheurs hebben opgelopen. Die mensen hebben echt het idee dat ze geslachtofferd worden om corruptie af te dekken.'

In hun verdere carrière zullen ze daar last van hebben als er niets gebeurt. "Laten we het zo, dan zullen zij de rest van hun loopbaan geconfronteerd worden met opmerkingen als: Oh, heb jij bij die club gezeten die is opgeheven wegens foute werkmethodes? Dat is niet terecht. Er was niets fout met de manier van werken. Dat heeft Vrakking ook toegegeven in zijn brief aan burgemeester Opstelten.'

Andere redenen zijn van algemeen maatschappelijk belang. "De manier waarop het **IRT** is opgeheven, roept veel vragen op. Wat was nou precies die omstreden methode? Wat was er mis mee, als er al iets mis mee was? Belangrijke vragen, want elders in het land werken andere teams en die kunnen op dezelfde problemen stuiten. Mag het niet, dan moet dat expliciet uitgesproken worden.'

Het onderzoek moet ook uitwijzen waarom het driemanschap Nordholt, Vrakking en Van Thijn zo weinig rekening heeft gehouden met de gevolgen van hun beslissing het **IRT** te ontbinden. "Er waren verdenkingen van corruptie en er was een heel belangrijk onderzoek. Het **IRT** kreeg niet de kans om deze zaken behoorlijk af te bouwen. Elke politiemans weet dat je op die manier levens in gevaar brengt. Nordholt riep in de rechtszaak tegen de XTC-bende die door het **IRT** is opgerold wel dat hij niet meer wilde zeggen over de werkwijze omdat dit mensenlevens in gevaar zou brengen, maar dat was allang gebeurd door het persbericht dat werd uitgegeven over de opheffing. Nordholt speelde echt met vuur.'

Vermoedens

En dan zijn er nog de ernstige vermoedens van corruptie op hoog niveau: "Dat is natuurlijk het zwaarste punt. Het gaat om de vraag of er mensen op zodanige posten zitten dat je als politie altijd in het nadeel bent. Kan het zo zijn dat het **IRT** te dicht bij informatie gekomen is die belanghebbenden zorgvuldig afgeschermd wilden hebben en houden? En heeft dat vervolgens geleid tot het manipuleren van mensen? Van de korpsleiding? Hebben we het dan over corrupte elementen binnen het ambtenarenapparaat die zich verdedigden door de aanval te zoeken? Zorg ervoor dat de tegenstander verdacht wordt gemaakt en je blijft zelf buiten beeld.'

Het is, volgens Van Duijn, ook nog mogelijk dat alle vermoedens van corruptie en manipulatie overdreven zijn of zelfs geheel onjuist. **"Maar zelfs dan zijn er fouten gemaakt die mensenlevens kunnen kosten. Die fouten moeten hardop worden uitgesproken, want als er een nieuw team van start gaat, dan moet de geschiedenis zich niet herhalen."**

Zeker is, aldus de NPB-voorzitter, dat het **IRT** onder een slecht gesternte geboren is. "De relatie met het Amsterdamse korps is altijd moeilijk geweest. In de hoofdstad wil men graag alles voor het zeggen hebben, overal greep op hebben. Toen in de eerste jaren de grote zaken uitbleven, nam het gegniffel en geschamper toe. Door naijver was de informatiestroom uit Amsterdam naar het **IRT** gering. Het **IRT** heeft het nooit gemakkelijk gehad.'

Van Duijn voelt absoluut niets voor een intern onderzoek. "De invloeden van wat ik maar de 'Dutch Police Connection' noem, zijn daarvoor te sterk. Bovendien is Van Thijn, die nu als minister van binnenlandse zaken een onderzoek zou moeten gelasten, als oud-burgemeester zelf nauw bij de zaak betrokken. Het is trouwens toch een angstige constructie: Van Thijn minister, Nordholt korpschef of burgemeester van Amsterdam en Docters van Leeuwen baas van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. Dat zijn zes handen op een buik, ze hebben een zeer goede onderlinge verstandhouding. **Die drie beheersen voor een groot gedeelte de informatiestroom en zouden die dus ook kunnen manipuleren. Dat is een ongezonde verhouding.'**

January 22, 1994

Verwondering over lekken in anti-misdaadteam

BYLINE: VAN ONZE VERSLAGGEVERS

SECTION: Pg. 5

LENGTH: 799 words

AMSTERDAM - De Amsterdamse politiecommissaris J. van Riessen kreeg het verwijt van corruptie begin december meteen voor de voeten geworpen door de verontwaardigde leden van het Interregionale Rechercheteam (**IRT**) Noord-Holland/Utrecht. De rechterhand van hoofdcommissaris Nordholt kwam de circa 100 leden van het **IRT** tekst en uitleg geven over het "Amsterdamse" besluit het speciale anti-misdaadteam te ontbinden.

Een rechercheur maakte in het marine-etablissement aan de Dominicusweg - de "geheime" legerplaats van het **IRT** - van zijn hart geen moordkuil: **"Dit is de zoveelste keer dat op een cruciaal moment een belangrijk onderzoek wordt afgeblazen. Hier is corruptie in het spel."**

De hoofdofficier van justitie in Amsterdam, dr J.M. Vrakking, kan zes weken later niet ontkennen dat de vermoedens van corruptie in het korps tijdens die bijeenkomst zijn uitgesproken: "Dat wordt al gauw geroepen. Er zijn in het Amsterdamse korps de afgelopen maanden enkele gevallen van corruptie bekend geworden. Maar **ik bestrijd dat de politie in de top banden heeft met de misdaad. Dat zou kunnen betekenen dat de georganiseerde misdaad invloed zou kunnen uitoefenen op mij als hoofdofficier of op Nordholt. Daar is absoluut geen sprake van.**"

Opvallend

Toch is het **volgens ingewijden opvallend hoeveel de onderwereld weet van de handelingen en acties van de politie en hoeveel "lekken" er zijn geweest.** Juist om die lekken te voorkomen, werd gewerkt volgens het in militaire kring gebruikelijke "need-to-know"-principe: alleen diegenen die werkelijk iets moeten weten, worden op de hoogte gebracht. Anderen blijven onkundig van essentiële informatie.

Daardoor is er grote verwondering over lekken in het **IRT: slechts vijf of zes mensen binnen het anti-misdaadteam kenden alle gegevens van de lopende onderzoeken en wisten welke werkwijze werd gehanteerd. Het vermoeden van "een mol" in de top van de Amsterdamse recherche kwam dan ook niet zomaar uit de lucht vallen.**

Op 7 december 1993 besloten de toenmalige burgemeester Van Thijn als korpsbeheerder, de hoofdofficier van justitie Vrakking en hoofdcommissaris Nordholt eenzijdig tot ontbinding van het **IRT**. Daarover was geen overleg gepleegd met hun Utrechtse en Haarlemse collega's.

Tussen de Amsterdamse en Utrechtse rechercheurs boterde het van meet af aan niet. Het onderling wantrouwen en de na-ijver was zeer groot. De Amsterdammers voelden zich oppermachtig, rechercheurs uit andere delen van Noord-Holland en Utrecht werden geringschattend als "bopo" (boerenpolitie) aangeduid.

Het persbericht dat bij de ontbinding in december werd uitgegeven, riep meer vragen op dan er werden beantwoord. "...Nadien is gebleken dat reeds gedurende een periode van ongeveer twee jaar, in het kader van een onderzoek een werkmethode werd toegepast, waarvoor de hoofdcommissaris en de hoofdofficier van justitie geen verantwoording willen dragen..." **"Die werkmethode", zegt Vrakking ter toelichting, "was op zich niet omstreden, maar gelet op de omstandigheden wilde ik daar geen verantwoordelijkheid voor dragen".**

Het **IRT** bediende zich van alle mogelijke technische apparatuur voor het afluisteren, observeren en zelfs het in het buitenland per satelliet volgen van criminelen. Ook werd gebruikt gemaakt van informanten in misdaadkringen. **De werkwijze was sterk gericht op het geheel ontmantelen van misdaadondernemingen, niet op kortstondige succesjes. Zo werd het misdaadimperium van de vermoorde onderwereldkoning Klaas Bruinsma in kaart gebracht - maar niet opgerold. De XTC-bende van Ton van D. - waarin honderden miljoenen guldens omgingen - werd slechts gedeeltelijk ontmanteld.**

De plotselinge ontbinding van het **IRT** zou grote gevaren met zich hebben meegebracht voor mensen die aan de zaak werkten en plotseling de steun van het **IRT** moesten ontberen. Politie mensen en hun gezinnen zijn met de dood bedreigd. Ook hoofdcommissaris Nordholt was zich - kennelijk pas na ontbinding van het **IRT** - van dat gevaar bewust. **Als getuige in een geruchtmakend XTC-proces zei hij vorige maand voor de rechtbank in Amsterdam: "Als het middel en de wijze waarop het is gebruikt in de openbaarheid komt, dreigt er levensgevaar voor de betrokken politiemensen."**

De aanleiding tot het opheffen van het team was een rapport van hoofdinspecteur J. van Kastel, tweede man van de Amsterdamse recherche onder recherchechef B. Welten. In dat op 8 november aan de korpsleiding overhandigde rapport vestigt Van Kastel de aandacht op de tekortkomingen van het **IRT**. Behalve op de omstreden werkwijze maakt hij ook gewag van gesjoemel met buitenlandse declaraties van **IRT**-mensen. Betrokkenen hebben sterk het gevoel dat deze oneffenheid is aangegrepen om het **IRT** definitief onderuit te halen.

January 22, 1994

Het loon van de achterdocht

BYLINE: TOM-JAN MEEUS EN HANS MOLL

SECTION: Pg. 3

LENGTH: 3395 words

Met het Interregionaal Rechercheteam zouden de politiekorpsen van Noord-Holland en Utrecht de zware criminaliteit te lijf gaan. Maar de werkelijkheid was anders. **Roddel en wantrouwen bepaalden de verhouding tussen het IRT en vooral het Amsterdamse korps, dat zo lek heet te zijn als een zeef. Eind vorig jaar blies hoofdcommissaris Nordholt het team op, net toen de eerste successen werden geboekt.** Wat ging er fout met dit gezelschap van 'supercops'?

Die avond drukte de Haarlemse politiechef Ries Straver het privenummer van zijn vriend Eric Nordholt. 's Middags had hij onverwacht een persbericht onder ogen gekregen waarin de ontbinding werd aangekondigd van een team van toprechercheurs. Het bericht was ondertekend door onder meer Nordholt, en Stravers woede daarover zinderde nog na toen in Amsterdam de hoorn van de haak werd genomen.

Dat rechercheteam was immers niet zomaar een clubje. Het was aan het eind van de jaren tachtig door de politiekorpsen in Noord-Holland en Utrecht en met financiële steun van de minister van justitie van de grond getild om serieus werk te maken van de bestrijding van de georganiseerde misdaad in Nederland. Er werkten honderd rechercheurs in het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/Utrecht (**IRT**), en de leiding zetelde op een geheime militaire lokatie in de hoofdstad. Na vijf jaar begon het **IRT** nu net een beetje te lopen: sinds een maand of tien 'runden' twee Haarlemse rechercheurs een informant in een veelbelovend onderzoek naar een omvangrijk internationaal misdaad-syndicaat. De informant drong steeds verder in het syndicaat door - met de maand kwam een succesvolle slag in de Hollandse war on crime dichterbij.

En toen was, tot stomme verbazing van Straver, op 7 december vorig jaar het persbericht gekomen van de Amsterdamse driehoek, waarin Nordholt met hoofdofficier Vrakking en toenmalig burgemeester Van Thijn schreef dat het rechercheteam was ontbonden omdat het al twee jaar 'een werkmethode' hanteerde waarvoor de drie 'geen verantwoordelijkheid' wilden nemen. Weg **IRT**, weg onderzoek.

Straver kreeg Nordholt aan de lijn. Het gesprek duurde enkele tientallen seconden. Nadat de Haarlemse korpschef in ronde woorden zijn bevreemding over de gang van zaken uitsprak en

Nordholt vroeg wat hem in 's hemelsnaam had bezielde, werd het gesprek in Amsterdam verbroken. Nordholt wenste er niet over te praten.

In de vergaderingen van Noordhollandse en Utrechtse korpschefs die na 7 december volgden, zou het de collega's van Straver duidelijk worden dat er een serieus probleem tussen de twee was ontstaan. En dat was eigenlijk nog opmerkelijker dan de opheffing van het rechteam zelf. Want Straver was al jarenlang een vertrouweling van Nordholt - als hij zich door de Amsterdamse politiefchef bedonderd voelde, moest er wel iets heel vreemds zijn gebeurd.

De Dominee

In het najaar van 1987, Nordholt was enkele maanden korpschef in Amsterdam, circuleerde in de top van de Amsterdamse politie een vertrouwelijk rapport van de afdeling misdaadanalyse. Die afdeling was een paar jaar eerder tot stand gekomen op initiatief van Kees Sietsma, chef van de recherche. In het stuk had de afdeling gedetailleerd geanalyseerd hoe de georganiseerde misdaad hier te lande oprukte. Vier misdaadorganisaties waren op basis van informatie van de Amsterdamse Criminele Inlichtingendienst (CID) in kaart gebracht, onder wie die van Klaas Bruinsma, alias 'De Dominee'. 'Eric', zegt Sietsma, 'was geschokt door de inhoud.'

Het stuk beschreef de cultuur die in deze misdaadorganisaties was gegroeid. Liquidaties waren gemeengoed geworden. Hoge omzetten leidden ertoe dat fors werd geïnvesteerd in de legale economie. Criminele leiders zagen politie en justitie nauwelijks nog als tegenstanders van betekenis: het lukte de Amsterdamse CID niet door te dringen tot de top van dergelijke organisaties.

Bovendien stelde Sietsma dat organisaties als deze 'per definitie' hulp kregen van politiemensen. Als de politie dit kwaad niet wist te keren, dreigde ze dus ook zelf te worden aangestoken door een virus van corruptie. En de Amsterdamse politie had al geen beste reputatie op dat vlak. **In die tijd was het zogeheten 'Lekko-team' aan het werk, dat bewust 'buiten Amsterdam om was gebouwd', zoals een toenmalige betrokkene zegt, en zijn onderzoeken richtte op lekken bij de de Amsterdamse politie. Het team stuitte op tal van verbindingen van politiemensen met de misdaad**, maar bleek eenvoudig te klein om de werkelijk grote zaken aan te pakken - zeker toen het aanliep tegen verbanden tussen de Bruinsma-organisatie en mensen van de Amsterdamse politie.

Tegen die achtergrond kon alleen met nieuwe, onconventionele middelen de strijd met de georganiseerde misdaad worden aangegaan, meende Sietsma. Hij zelf was voorstander van een nationale recherche, een Nederlandse FBI, want volgens hem 'is het een illusie dat je internationale misdaad nog op lokaal niveau kunt bestrijden'. Maar gezien de gevoelige snaar die een dergelijke 'superpolitie' bij Nederlandse bestuurders raakt, stelde hij een compromis voor: samenwerking van de recherche op regionaal niveau in een team, met moderne

opsporingstechnieken uitgerust, en qua informatie afgezonderd van de reguliere rekerchediensten van afzonderlijke korpsen. Geen superpolitie, wel regionale toprecherche.

Nordholt steunde de gedachte. In het najaar van 1987 werden de ministers van binnenlandse zaken en justitie, de procureurs-generaal, de burgemeesters van Noord-Holland en Utrecht, de korpschefs van politie en een delegatie uit de Tweede Kamer in afzonderlijke bijeenkomsten rijp gemaakt voor de gedachte een dergelijk team te vormen. Iedereen was voor. Er was slechts een probleem: wie zou dat betalen?

Om de ellende die later ontstond te begrijpen, is het van belang te weten dat de Nederlandse politie in die tijd werd bestuurd als ware het de kleine middenstand. Er kwam een voorstel ter tafel dat financiële steun door de rijksoverheid liet afhangen van een bijdrage van de toen nog bestaande korpsen gemeentepolitie. Daar bestonden er honderden van; grote, maar vooral kleine. Deze moesten allemaal 'een procent van de sterkte', zoals dat in politiejargon heet, aanwenden ten behoeve van het nieuwe regionale team. Er was een uitgebreide massage voor nodig - onder burgemeesters en korpschefs.

Bij die laatste groep was het vooral Straver die zijn invloed aanwendde. De Haarlemse politiechef was in de jaren zeventig een soort bloedbroeder van Nordholt geworden toen ze werkten aan de roemruchte nota Politie in verandering, dat tegen de gangbare opinies in de gedachte van wijkteams bij de politie presenteerde. De derde die daarbij was betrokken was Jan Wiarda, nu korpschef van Utrecht, en toen al een jongen die zich verzette tegen de natuurlijke dominantie van Nordholt. Straver had daar minder moeite mee: als het erop aankwam steunde hij Nordholt.

Het geld kwam via de korpsen gemeentepolitie en rijkspolitie uit de provincies Noord-Holland en Utrecht op tafel, maar dat betekende ook dat tal van burgemeesters en korpschefs via commissies zeggenschap over het team zouden krijgen. En vooral met die korpschefs zou het later gierend uit de hand lopen.

Rumoer en geruchtvorming

Eind 1988 kon het **IRT** worden gevormd. **Problemen waren er vanaf het begin.** Om de werkzaamheden van het team voor te bereiden werd Koen de Maat aangetrokken, die vanuit een kamertje op het hoofdbureau van politie in Hilversum zorgde dat de benodigde faciliteiten in gereedheid werden gebracht. Gezien het topgeheime karakter van het nieuwe team was het een gevoelige opdracht, die van stonde af aan gepaard ging met rumoer en geruchtvorming. Bij de Amsterdamse rekerche circuleerde een rapport van de Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst FIOD waarin werd beschreven dat De Maat in het verleden een lening had verschaft aan een koppelbaas.

Of dat klopte is nooit vast komen te staan. Feit is dat De Maat - inmiddels met pensioen en onbereikbaar voor commentaar - slechts een jaar voor het **IRT** werkte. Feit is ook dat er bij de

Amsterdamse recherche weerzin bestond tegen het team, zeker nadat de chef, Sietsma, in de loop van 1988 bij de politie vertrok wegens meningsverschillen met Nordholt. Het **IRT** 'zwart' maken, maakte volgens rechercheurs uit Utrecht en Haarlem vanaf het eerste moment deel uit van een welbewuste strategie bij de Amsterdamse recherche. 'Er zaten in Amsterdam mensen', zegt een latere **IRT**-medewerker, 'die zagen dat hun positie in gevaar kwam en er alles aan deden om het **IRT** kapot te maken nog voordat het goed en wel op poten stond.'

In de loop van 1989 gebeurde er iets merkwaardigs. Nordholt en Wiarda kenden een cooperatief moment en bereikten overeenstemming over de supervisie van het team: die zou in handen komen van het Utrechtse korps. Wiarda stelde de taak in handen van zijn recherchechef Burg van Baarle; de operationele leiding kwam te liggen bij Ton Lith, ook van het Utrechtse korps.

En nog kwam het operationele werk niet van de grond. Formeel mogen korpschefs en burgemeesters in Nederland de leiding hebben over de politie, in de praktijk zijn het niet zelden de vakbonden. Zo was er in dit geval de Amsterdamse Politie Vereniging, geleid door Bart Driessen, die extra betalingen eiste voor overuren alvorens de rechercheurs uit de hoofdstad toe wilden treden. Het duurde tot medio 1990 voor er overeenstemming kwam. Een kleine drie jaar nadat bestuur, politie en justitie tot de oprichting van een **IRT** besloten, was het team dan eindelijk gereed voor haar grote opdracht.

Alle energie werd gericht op de organisatie van Klaas Bruinsma, maar dat verhaal is snel verteld: er kwam weinig van terecht. De Amsterdamse rechercheurs die naar het **IRT** waren overgegaan voelden zich niet thuis in het team. Ze moesten samenwerken met 'uit de klei getrokken rechercheurtjes' die 'de weg in Amsterdam nog niet wisten', zegt een van hen. Toen Bruinsma in de loop van 1991 werd geliquideerd, zegt een ander uit Amsterdam, was dat 'grote mazzel' voor het **IRT**: het was nog altijd nauwelijks gelukt tot de organisatie door te dringen. Bij de recherche in de hoofdstad groeide de frustratie: eerst moesten ze de Bruinsma-organisatie uit handen geven aan een stelletje beginnelingen, die brachten er niets van terecht, en intussen hingen de **IRT**'ers nog altijd 'de grote jongen' uit.

Handelswaar

Het ging hier om een niet te overbruggen cultuurverschil. De leiding van het **IRT** bediende zich van twee belangrijke uitgangspunten: ze was slechts geïnteresseerd in het oprollen van criminelen aan het hoofd van een organisatie, en vergaarde informatie werd strikt vertrouwelijk behandeld.

Dat was in strijd met een belangrijke traditie bij de recherche. In het klassieke bestaan van een individuele rechercheur is informatie een soort immateriele handelswaar. Je geeft wat aan een collega, waarna je later wat van hem terug krijgt: voor wat hoort wat. Die houding werd door het **IRT** verlaten. Daar werd gewerkt volgens het zogeheten 'need-to-know-principe': een rechercheur werd pas op de hoogte gebracht van het onderwerp van onderzoek als dat voor

zijn directe werk noodzakelijk was. **Bovendien kende het IRT vijf 'compartimenten' die in beginsel van elkaar niet wisten wat ze deden: CID'ers, observanten, tappers, analisten en operationele rechercheurs.**

Het bracht binnen het IRT een sfeer van wantrouwen teweeg. Er was in principe een man, teamleider Ton Lith, die alles wist - de anderen moesten vaak raden welk onderzoek er gaande was. 'Toch', zegt een officier van justitie die veel met het IRT werkte, 'is dit noodzakelijk. Het is gewoon zo dat de recherche, zeker in Amsterdam, zo lek als een zeef is. Ik zeg altijd maar zo: die werken niet volgens het 'need-to-know-principe' maar volgens het 'nice-to-know-principe': ze lullen alles door.'

Om die reden had Lith dan ook nog een extra veiligheidsklep ingebouwd. Andere rekerchediensten konden alleen informatie krijgen nadat Lith daar toestemming voor gaf. En het kwam voor dat hij die informatie weigerde, zeker als 'Amsterdam' erom vroeg.

In de eerste helft van 1991 werd voor het eerst in het openbaar duidelijk dat de relatie tussen het Amsterdamse korps en het IRT grondig verstoord was. Bart Driessen van de Amsterdamse Politie Vereniging, uitte in Het Parool scherpe kritiek op het IRT. Er werd nu al een jaar gewerkt, klaagde Driessen, en hij had nog niet een zaak voor de rechter gezien.

In reactie op de klacht van Driessen werd vanuit het IRT gevraagd of de Amsterdamse korpsleiding het met hem eens was. Vanuit die hoek bleef het stil. Wiarda wist genoeg: de aanval op het IRT was geopend en, zo klaagde hij bij zijn collega-korpschefs, Nordholt stak er gaan poot naar uit.

Nu wreekten zich twee zaken. De bestuurlijke inbedding (met alle betrokken partijen) leidde tot een overkill aan vergaderingen en een richtingloos beleid: wat het IRT te doen stond, kon bij wijze van spreken met de week veranderen. En de aloude spanning tussen Nordholt en Wiarda speelde in volle hevigheid op. Collega-korpschefs aanschouwden het met een mengeling van afkeer, fascinatie en vertedering. 'Echt waar', zegt er een, 'er zijn geen mooiere ruzies. Zeker als ze elkaar weer met tranen in de ogen in de armen vallen. Dan denk je: wat hebben die mannen toch met mekaar?'

De ambitieus ingezette strijd tegen de georganiseerde misdaad dreigde te verzanden in weerzin, wantrouwen en competentiestrijd van en tussen de leidinggevendenden.

Intussen begon het IRT zelf eindelijk een beetje op stoom te raken. Een organisatie die op grote schaal chemische drugs produceerde werd ontmanteld, oude bekenden uit de hasjhandel in een sleepnet van scanners gevangen en een groep heroinehandelaren gepakt. Het runnen van informante 'La bella Bettina' leidde tot een hoog potentieel aan zaken - zelfs de meest uitgesproken tegenstanders van het team begonnen langzaam te geloven in de kwaliteit van het IRT-werk. Maar de spanning rond de informatie-uitwisseling bleef. In de loop van 1992 weigerde Lith, met steun van Van Baarle, informatie van het IRT te 'poolen' met die van het

Amsterdamse CID. De hoofdstedelijke commissarissen Welten en Van Riessen wilden daarmee voorkomen dat er dubbel werk werd verricht.

Het vervolg was voorspelbaar. Najaar 1992 nam het **IRT** 30.000 kilo hasj in beslag zonder dat de mensen achter de schermen van de drugsbende werden gepakt - een klassieke recherche-aanpak, geen **IRT**-werk. Bij de Amsterdamse recherche en de douanerecherche werkte het 'Kolibríe-team' aan dezelfde zaak, en dat voelde zich vernageld door Lith. Hij zou de zaak bewust stuk hebben gemaakt, de procureur-generaal in Amsterdam startte een rijksrecherche-onderzoek tegen Lith en hoofdofficier Vrakking eiste zijn onmiddellijke vertrek. Wiarda sprong op de bres voor zijn man, een onderzoek van het openbaar ministerie leerde dat de zaak op een groot misverstand berustte, maar het laatste beetje krediet dat het **IRT** bij de Amsterdamse recherche had was verdwenen.

En intussen werd begin 1993 op bestuurlijk niveau de volgende slag voorbereid. Op basis van een regeringsnota konden Nordholt en Vrakking recht doen gelden alsnog de supervisie over het **IRT** te krijgen. De twee hadden alle recht van spreken. Maar het zou nog tot 1 juli duren voordat het werkelijk zover kwam, niet in de laatste plaats omdat Wiarda dwars lag. In een vergadering van de zes betrokken korpschefs, maart 1993, in het Amsterdamse Victoria-hotel deed Nordholt toezeggingen over de zelfstandige status die het **IRT** onder Amsterdamse leiding zou houden, maar Wiarda vertrok tijdens de vergadering doodleuk omdat hij een andere afspraak had, zonder met Nordholts voorstellen in te stemmen. Het was een vertoning, zegt een van de aanwezigen: 'We hebben hem voor van alles en nog wat uitgemaakt. Maar nee hoor, Jan hield voet bij stuk: Eric moest het eerst maar eens op schrift stellen. En toen was-ie weg.'

Toen de leiding eenmaal was overgegaan werd in Amsterdam de doodklok geluid. Lith bleef nog enige maanden als teamleider, zijn nieuwe baas was commissaris Joop van Riessen, maar deze bleek voor overleg steeds onbereikbaar. Hij moest het stellen met lagere goden, zoals Bart Driessen, de oud-vakbondsman die inmiddels een topfunctie bij de recherche had gekregen en die al in 1991 had geroepen dat het **IRT** niets presteerde.

Het moest dus misgaan. De vraag was nog slechts hoe. Uiteindelijk gebeurde het op 7 december vorig jaar, de dag van het persbericht. Maar ook daaraan kleefden tal van curiositeiten - en de gevolgen voor de verhoudingen tussen de korpschefs waren desastreus.

Werkmethode

Er was het verhaal van de werkmethode. Dat kenden de meeste korpschefs, want op een vergadering exact een week eerder, 30 november, was Nordholt ermee voor de dag gekomen. Het kwam de aanwezigen merkwaardig over. Ze vroegen wat er dan precies aan de hand was. Het antwoord kwam niet.

Intussen was er een bezoek van de Amsterdamse driehoek, versterkt met procureur-generaal Van Randwijck, aan de ministers van binnenlandse zaken en justitie. Daar legden zij de gerezen competentiekwesties en hun problemen met de werkmethode op tafel. Probleem was, zo vertelden ze, dat bij de overname van de **IRT**-inboedel was gebleken dat in Haarlem door de CID een informant werd gerund die werd 'gestuurd' om strafbare feiten te plegen teneinde tot de top van een misdaadsyndicaat door te dringen. Het gesprek leide tot de conclusie dat het **IRT** op deze manier niet kon voortgaan. Wel moest er een andere vorm van samenwerking worden gevonden, want bestrijding van de georganiseerde misdaad staat nog altijd hoog op de politieke agenda.

Ook minister Hirsch Ballin van justitie verkeerde in de veronderstelling dat daaraan druk werd gewerkt toen het persbericht naar buiten kwam. Hij had een dergelijk bericht op deze wijze niet verwacht. En hij was de enige niet. Op vele politiebureaus en in gerechtsgebouwen in Utrecht en Noord-Holland werd die dag dezelfde vraag gesteld: waarom gebeurt dit op deze manier?

'Om de openbaarheid te dienen', zegt hoofdofficier Vrakking. Dat verhaal stuitte overal op ongeloof. De gewraakte werkmethode, zo bleek al snel, was in een eerder geval door Van Randwijck zelf geaccordeerd. **IRT**-informanten namen in paniek contact om te informeren wat er aan de hand was. Ex-teamleider Lith werd, gezien de toevoeging 'de afgelopen twee jaar', een nieuwe dreun verkocht met als consequentie dat hij de komende jaren keer op keer voor de rechter moet verschijnen - advocaten van misdadigers konden geen betere verdediging in handen krijgen dan deze onaanvaardbare werkmethode. Niemand begreep dit alles. Op het openbaar ministerie in Amsterdam vielen harde woorden. De directeur Politie Wooldrik van het ministerie van justitie sprak in kleine kring van een 'beginnersfout' toen de opstelling van de eind 1992 aangetreden Vrakking ter sprake kwam. Nordholt kreeg de wind van voren van zijn collega-korpschefs. En de minister van justitie verstrekke zijn procureur-generaal de droge opdracht de zaak alsnog te lijmen.

Dat is hem nog altijd niet gelukt. Er zijn tal van varianten over tafel gegaan, vermoedelijk zullen Hilversum en Amsterdam een **IRT** vormen en de andere vier korpsen een ander, maar er sleept nog altijd een kwestie: de informatie-uitwisseling. De vier korpschefs (Straver/Haarlem, Van Es/Zaandam, Molenaar/Alkmaar en Wiarda/Utrecht) willen hoe dan ook dat hun team bepaalt over welke informatie Amsterdam (niet) beschikt, terwijl de procureur-generaal eist dat er een open uitwisseling van informatie zal zijn.

Het onderlinge wantrouwen was nog nooit zo groot. Straver en Nordholt hebben hun ruzie uitgepraat maar hun verschil van menig is gebleven. En deze week nog hield Wiarda de minister van justitie voor dat hem uit de **IRT**-geschiedenis was gebleken dat er platte dienders zijn die hun bazen in hun greep hebben, dat de corruptie aldus in Amsterdam tot in de top is doorgedrongen. De minister wil er niets over zeggen, Wiarda vertrok gisteren met skivakantie. Intussen wordt bij de Amsterdamse politie gewerkt aan de ontvlechting van het **IRT**. De korpsleiding heeft Bart Driessen aangewezen die klus te klaren.

December 11, 1993

Nordholt en Vrakking laten niets los

SECTION: Pg. 003

LENGTH: 780 words

Van een onzer verslaggevers AMSTERDAM - De president van het Amsterdamse hof: "Meneer Nordholt, wat zijn uw voornamen?' De hoofdcommissaris: "Eric, Ernst.' De president: "En u bent geen familie van een van de verdachten?' De hoofdcommissaris, benadrukkend: "Neen.'

Het bleef gisteren een wat onwennige situatie, toen de Amsterdamse korpschef E. Nordholt en officier van justitie mr J. Vrakking als getuigen moesten optreden in de geruchtmakende XTC-zaak, die momenteel in hoger beroep wordt behandeld. Net voordat procureur-generaal, mr. R. Manschot, afgelopen week opnieuw zware straffen wilde eisen, kwamen Nordholt en Vrakking met een vaag perscommuniqué, waarin zij bekend maakten dat het interregionale rechteam Noord-Holland/Utrecht (**IRT**) werd ontbonden, omdat zij geen verantwoordelijkheid wilden dragen voor een door dit team gebruikte 'onderzoeksmethodiek'. Zij wilden niet ingaan op de vraag om welke methode het hierom ging en bij welk onderzoek de rechercheurs te ver waren gegaan.

De advocaten van de verdachten in de XTC-zaak wilden echter meer over de opheffing van het team weten, omdat juist deze rechercheurs ook het onderzoek hebben uitgevoerd in de XTC-zaak. Justitie zei dan wel dat de door haar gesignaleerde fouten geen betrekking hadden op de XTC-zaak, maar de advocaten gingen uit van de stelling dat een team dat in het ene onderzoek steken laat vallen, wellicht ook in andere zaken ongeoorloofde praktijken hanteert. En mocht dat het geval zijn, dan kunnen de advocaten met die informatie de strafzaak laten 'stuklopen'. Immers, misschien zou justitie onrechtmatig verkregen bewijs hebben aangedragen.

Het hof liet weten dat er vooralsnog niet werd getwijfeld aan de integriteit van het onderzoek, maar stemde wel in met een uniek getuigenverhoor van Vrakking en Nordholt. De kopstukken uit de Nederlandse advocatuur als mr. Boone, mr Hiddema en mr Doedens namen gisteren uitvoerig de tijd voor wat door hen een fishing-expedition werd genoemd. Zij visten uren naar de feiten over het **IRT**-onderzoek. Echter noch Vrakking, noch Nordholt wilde bijten.

'Kunt u vertellen om welke onderzoeksmethodiek het hier gaat?', was steeds de vraag, zij het keer op keer anders geformuleerd. 'Daar kan ik geen antwoord op geven', was steeds hetzelfde antwoord. Soms tot woede van de advocaten: "Dit zijn toch simpele, boeren vragen. U kunt toch niet zeggen dat u die niet kunt beantwoorden!"

De vraag werd gesteld, waarom Nordholt met de officier de ontbinding van het team naar buiten had gebracht, met de reden en al. En waarom juist op het tijdstip van het hoger beroep in de XTC-zaak. De advocaten wilden weten wie er het omstrede **IRT**-onderzoek destijds had goedgekeurd. En waarom de verschillende bij de **IRT** aangesloten korpsen ook zo verschillend over het team denken: sommigen willen stopzetting, anderen willen zonder Amsterdam doorgaan. Vragen waarop de hoofdofficier en de hoofdcommissaris geen antwoord wensten te geven. Het hof ging daar gisteren mee akkoord.

Het opmerkelijke gisteren was dat Vrakking en Nordholt het incident bij het IRT, vermoedelijk een uit de hand gelopen infiltratie-poging, alsmaar verkleinden tot iets dat nauwelijks de moeite waard is om het over te hebben. Maar, zo vroegen de raadsmanen, waarom is er voor zo'n kleinigheid wel een heel 'super-rechercheteam' ontbonden?, en die vraag is een terechte.

Op de achtergrond speelt de onenigheid over de gezagsverhoudingen in het team van samenwerkenden politiekorpsen. **Sinds de oprichting van het team is er ruzie geweest over wie het voor het zeggen heeft.** De Amsterdamse procureur-generaal, **mr. R. Van Randwijck**, zei deze week dat het infiltratie-incident de druppel was die de emmer deed overlopen. Vertegenwoordigers van de niet-Amsterdamse politiekorpsen kijken daar anders tegen aan. **Volgens hen heeft Van Randwijck met dit incident eindelijk de stok gevonden waarmee hij de hond kan slaan.** Zij hebben laten weten tegen de beslissing van de procureur-generaal, die formeel tot ontbinding van het **IRT** heeft besloten, in te gaan.

Nog een keer dezelfde vraag voor Nordholt: Waarom hij het einde van het team via een persbericht, en op dit moment, met vermelding van reden, naar buiten heeft gebracht. De hoofdcommissaris: "Omdat het goed is als je dingen doet, daar in openheid over te spreken." De korpschef die drie uur lang niets had willen loslaten, kon op hoongelach rekenen.

December 10, 1993

Afgekeurde methode IRT was incident

SECTION: Pg. 1

LENGTH: 400 words

(Van onze verslaggeefsters) AMSTERDAM - **De afgekeurde opsporingstechniek die het IRT Noord-Holland/Utrecht heeft gebruikt in een niet nader genoemde strafzaak, is niet kenmerkend voor de werkwijze van het IRT.** Die opsporingstechniek is op zichzelf wettelijk toegestaan, maar **de uitwerking ervan was in dit geval niet juist**, aldus de Amsterdamse hooffofficier van justitie, mr J. Vrakking. **'Het was een incidenteel geval.'**

Vrakking verklaarde dit vanochtend toen hij optrad als getuige in de XTC-strafzaak die momenteel door het Amsterdamse hof wordt behandeld.

Op verzoek van de acht advocaten in deze zaak worden Vrakking, de Amsterdamse hoofdcommissaris E. Nordholt en het hoofd van het IRT, A. Lith, als getuigen gehoord.

De advocaten willen weten of de gewraakte werkwijze van het IRT ook in de XTC-zaak is toegepast. Vrakking kon daarover niets zeggen, omdat hij, naar hij verklaarde, niets van het XTConderzoek afweet. Dit was al afgerond voordat hij in oktober 1992 hoofdofficier werd, zei hij.

Het incident, dat zich in een andere zaak had afgespeeld, was wel aanleiding de hele structuur van het IRT, met name de gezagslijnen, tegen het licht te houden, aldus de hoofdofficier, maar: **'Het was niet zo dat het IRT afgerichte ratten met afluisterapparatuur bij elk onderzoek binnenliet.'** Het incident was aanleiding voor Amsterdam, het IRT te ontbinden.

Vrakking vertelde dat hij pas enkele weken geleden van de afgekeurde werkwijze had gehoord. Het ging om een kleine operatie van de Criminele Inlichtingendienst (CID) waarbij tien mensen waren betrokken. Sommigen van hen hoorden niet tot het IRT, zei Vrakking. Dit onderzoek is inmiddels gestaakt.

'De integriteit van geen enkel lid van het IRT is in het geding,' verklaarde Nordholt, die vanmorgen als tweede getuige werd gehoord. **'Tegen niemand van het IRT wordt dan ook disciplinair opgetreden.'**

Nordholt wees erop dat officieren van justitie op de hoogte zijn van de handelwijze van het team. De vraag van de voorzitter van het hof, mr J. Willems, of de leden van het **IRT** op eigen houtje verkennen waar ze hun grenzen moeten leggen, beantwoordde Nordholt ontkennend. Als dat het geval was geweest, had ik niet kunnen zeggen dat de integriteit van het **IRT** niet in het geding is, aldus Nordholt. Hij zei dat in de beschouwingen over het **IRT** de XTC-zaak geen rol had gespeeld.

Het Parool

December 9, 1993

Geschiedenis **IRT** gekenmerkt door competentiestrijd

SECTION: Pg. 1

LENGTH: 828 words

Vervolg van pagina 1 Dat onlangs bij een onderzoek opnieuw verschil van mening is ontstaan over de te volgen 'werkmethode', vormde volgens procureur-generaal mr R. van Randwijck 'de druppel die de emmer deed overlopen'. Van Randwijck wil niet meer kwijt over het verschil van inzicht.

Oprichting en bestaan van het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/Utrecht is een aaneenrijging geweest van kleinere en grotere conflicten, verschillen van inzicht en vooral competentiegeschillen. Het kabinet besloot in 1988 dat in alle ressorts **IRT's** moesten komen. Uiteindelijk kwam alleen dat van Noord-Holland/Utrecht van de grond, zij het uiterst moeizaam. Een selectie van alle problemen die vervolgens rezen:

Het IRT zou 1 januari 1989 operationeel worden. Er ontstond echter een vertraging van driekwart jaar doordat het steeds maar niet lukte alle burgemeesters en hoofdcommissarissen van politie in beide provincies op een lijn te krijgen. Derhalve begon het **IRT** pas eind 1989.

In overleg met justitie werd besloten dat de circa tachtig rechercheurs van het team de jacht zouden openen op het syndicaat van Klaas Bruinsma. Jaren van rechercheren leverden echter niets, althans geen strafzaken, op. Dat was, onder meer, een gevolg van de gekozen strategie. De **IRT**-leiding streefde vooral een veroordeling van Bruinsma zelf na, niet zozeer het aanpakken van het syndicaat als geheel.

Eind 1990, begin 1991 stapten twaalf Amsterdamse rechercheurs uit het IRT na een botsing met de leiding over de strategie. Er werd, volgens Amsterdam, alleen maar informatie verzameld, zonder dat daar iets concreets mee werd gedaan. 'Het lijkt de FBI wel,' luidde de klacht.

In 1991 werd de vaste officier van justitie van het **IRT**, mr W. Franken van Bloemendaal, vervangen door een andere officier. Aanleiding: het uitblijven van resultaten in de Bruinsmazaak. Er hadden zich al tal van kansen voorgedaan Bruinsma te vervolgen op grond van relatief kleine delicten, zoals wapenbezit. Officier en **IRT** lieten dergelijke kansen echter steeds bewust lopen in de hoop 'De Dominee' uiteindelijk te kunnen pakken op artikel 140 van het Wetboek van Strafrecht, het leiding geven aan een criminele organisatie.

De dood van Bruinsma completeerde de catastrofe. Doordat het **IRT** zich vrijwel geheel op hem had geconcentreerd, werd ruim twee jaar researchewerk ineens bijna waardeloos. In elk geval was er onvoldoende bewijs om andere 'kernleden' van het syndicaat te vervolgen.

Begin dit jaar bleek, uit een publikatie in deze krant, dat Bruinsma c.s. op hun beurt het **IRT** bespioneerden, en wel zo professioneel dat eigenlijk nooit een reële kans op succes heeft bestaan. Zo beschikte Bruinsma over alle kentekennummers van auto's die door het **IRT** werden gebruikt om leden van het syndicaat 'af te leggen'.

Hoofdcommissaris Nordholt vond van meet af aan dat het **IRT** onder Amsterdamse supervisie moest opereren; de doelgroep van het **IRT** opereert in en om de hoofdstad en Amsterdam leverde traditioneel ook de meeste rechercheurs. Deze zomer kreeg Nordholt zijn zin: per 1 juli trad de leiding van het **IRT** (de Utrechtse commissarissen B. van Baarle en T. Lidth) terug en werd het team overgedragen aan de nieuwe politieregio AmsterdamAmstelland.

Van Randwijck erkent dat het **IRT** geen doorslaand succes is geweest. 'Er zijn inderdaad altijd competentiegeschillen geweest, en conflicten over operationele activiteiten. De hele geschiedenis van het **IRT** is nooit erg gelukkig geweest, maar het was natuurlijk het eerste team in zijn soort en er zijn toch ook wel enkele successen geboekt. Het oprollen van die grote XTC-bende bij voorbeeld.'

Volgens Van Randwijck is de opheffing echter ook voor een groot deel het gevolg van de komst van politieregio's. 'Je hebt nu korpsen met duizenden mensen. Die kunnen de georganiseerde misdaad zelf wel bestrijden; daar heb je geen gezamenlijke teams meer voor nodig.'

Hoe de zware misdaad in de toekomst zal worden bestreden staat volgens de procureur-generaal in grote lijnen al vast. 'De criminele inlichtingendiensten van de nieuwe regio's verzamelen en analyseren gegevens over criminele organisaties. En vervolgens beslissen de vier hoofdofficieren in beide provincies onder mijn voorzitterschap welke onderzoeken prioriteit krijgen.'

Het uitvoerende werk zal vervolgens worden gedaan door de recherche-units van de diverse politieregio's. 'Ook in die structuur bestaat de kans dat verschillen van inzicht ontstaan over de manier van aanpak, maar in elk geval weet dan iedereen wie waarvoor verantwoordelijk is. En dat was het grote probleem van het **IRT**: niemand wist het.'

Utrecht heeft woedend gereageerd op het besluit en op de manier waarop dat naar buiten is gebracht. Hoofdcommissaris J. Wiarda zal in elk geval deze week nog enkele gesprekken voeren met de burgemeester van Utrecht en met justitie. 'Onderwerp van gesprek: het **IRT**, dat blijkbaar niet meer bestaat,' aldus woordvoerder J. Servaas.

Het Parool

December 9, 1993

IRT stukgelopen op infiltratie-zaak

BYLINE: KURT VAN ES; BART MIDDELBURG

SECTION: Pg. 1

LENGTH: 355 words

AMSTERDAM - De directe aanleiding tot het opheffen van het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/Utrecht (**IRT**) was ontoelaatbare infiltratie in de onderwereld. Aan het dinsdag genomen besluit ging een grimmig conflict vooraf tussen de hoofdofficieren van justitie in Amsterdam, Utrecht, Haarlem en Alkmaar. Bronnen bij justitie bevestigen dit.

De infiltratie-kwestie kwam aan het licht toen het **IRT** 1 juli bij de nieuwe politieregio Amsterdam-Amstelland werd ondergebracht. De nieuwe coordinator van het team, hoofdinspecteur J. van Kastel, ontdekte dat in een al twee jaar lopend onderzoek op oncontroleerbare wijze gebruik werd gemaakt van informatie van binnenuit een organisatie.

Dit strookte niet met de strikte regels die voor zogeheten undercover-operaties en voor het gebruikmaken van gegevens die afkomstig zijn van informanten, gelden.

'Natuurlijk mag je informanten hebben,' aldus een bron bij justitie, 'maar dat hoort strikt formeel te gaan: Gaat u maar zitten; dan maken wij even een proces-verbaal op. En als de informant zelf ook over de schreef is gegaan, kan hij niet strafrechtelijk buiten schot blijven. Van die

regels was hier afgeweken en dan kan een situatie ontstaan **waarin niet de overheid gebruik maakt van een informant, maar de informant gebruik maakt van de overheid.'**

Van Kastel waarschuwde, aldus de bronnen, meteen hoofdcommissaris E. Nordholt. Ook de korpschef wees de gevolgde werkwijze af en hij schakelde op zijn beurt J. Vrakking, de Amsterdamse hoofdofficier van justitie, in. Die kwam tot dezelfde conclusie.

Nordholt en Vrakking, formeel verantwoordelijk voor het **IRT**, wensten deze wijze van infiltratie niet langer voor hun rekening te nemen. Beiden stapten vervolgens naar procureur-generaal R. van Randwijck, de hoogste ambtenaar van het openbaar ministerie in Noord-Holland en Utrecht.

De procureur-generaal besloot de kwestie te laten onderzoeken door de rijksrecherche, maar kwam op grond van dat onderzoek uiteindelijk tot dezelfde slotsom als Nordholt en Vrakking: het voortzetten van de infiltratie was onverantwoord.

Het Parool

December 9, 1993

Lessen uit IRT

SECTION: Pg. 3

LENGTH: 358 words

Het zag er eind 1989 imposant en veelbelovend uit: het Interregionaal Rechercheteam Noord-Holland/Utrecht (**IRT**) zou eindelijk een bundeling van krachten betekenen waarmee de georganiseerde misdaad met vergelijkbare wapens werd bestreden. Geen actie meer van een plaatselijk politiekorps met alle beperkingen van dien, maar een brede, gecoördineerde samenwerking.

Vier jaar later is dit **IRT** onder luid gekrakeel ten onder gegaan. De insiders staan daarvan niet verbaasd. **De oprichting zelf liep al bijna een jaar vertraging op** doordat het maar wat lastig bleek alle burgemeesters en hoofdcommissarissen in beide provincies op een lijn te krijgen.

Maar ook daarna bleven competentiegeschillen een adequaat opereren van het rechercheteam danig bemoeilijken.

Dit proces werd alleen maar versterkt doordat de eerste jaren de resultaten van alle inspanningen volstrekt nihil waren. Doelwit was het misdaadsyndicaat van Klaas Bruinsma, en toen deze in juni 1991 werd vermoord, bleek al die energie totaal verspild. Dat had aanleiding moeten zijn toen al met het **IRT** in deze vorm te stoppen en opnieuw te bekijken op welke manier de strijd met de georganiseerde criminaliteit het meest doeltreffend kon worden aangeboden.

Juist het ontbreken van een eenduidige leiding zorgde er echter voor dat zo'n besluit niet viel. Het IRT was een trein met te veel bestuurders - dus zonder bestuurder. Dat blijkt ook nu weer uit alle ruzie. Het is nog een heel gezoek naar wie verantwoordelijk is voor wat, en niemand betreurt echt dat er een eind is gemaakt aan een organisatie die van begin af aan niet goed is opgezet.

Dit betekent niet dat deze vorm van gecoördineerde misdaadbestrijding nu tot mislukt moet worden verklaard. Er valt uit deze eerste poging voldoende lering te trekken om met een nieuwe opzet al deze fouten te vermijden. De achterstand van de overheid op het fenomeen georganiseerde misdaad is al met al nog meer opgelopen. Die uiterst professionele, internationaal opererende criminele organisaties mogen hun voorsprong niet behouden, maar moeten met een politie- en justitieapparaat van hetzelfde kaliber worden gestuit.

Het Parool

December 8, 1993

Politieteam aan ruzie ten onder

BYLINE: BART MIDDELBURG

SECTION: Pg. 1

LENGTH: 272 words

AMSTERDAM - Het zogeheten driehoeks-overleg in Amsterdam heeft besloten het Interregionaal Recherche Team Noord-Holland/Utrecht (**IRT**), het 'target-team' dat ruim twee jaar tevergeefs jacht maakte op mafiabaas Klaas Bruinsma, op te heffen. Het besluit komt na een reeks hoog oplopende conflicten over te volgen strategieën en een jaren durende strijd om de macht binnen het team. Het team heeft vier jaar bestaan.

Volgens bronnen bij justitie is het 'niet overdreven' te zeggen dat **'het team maar van ellende is opgeheven'**. 'En het spreekt voor zich dat de criminele organisaties die tot de doelgroep van het **IRT** konden worden gerekend, hier niet om zullen treuren.' De korpsleiding in Utrecht heeft woedend gereageerd op het in Amsterdam genomen besluit.

Binnen een halfjaar moeten volgens justitie de burgemeesters, hoofdcommissarissen en hoofdofficieren in het ressort Amsterdam 'een nieuwe samenwerkingsvorm voor het bestrijden van de georganiseerde misdaad' ontwikkelen. Voor 1 april moeten er concrete plannen zijn voor een nieuwe aanpak van de 'bovenlokale misdaad'.

Officieel heet het dat het driehoeks-overleg (burgemeester Van Thijn, hoofdofficier Vrakking en hoofdcommissaris Nordholt) het team heeft ontbonden omdat door het **IRT** bij een specifiek onderzoek 'een werkmethode werd toegepast' waarvoor Nordholt en Vrakking 'geen verantwoording willen dragen'.

De hoofdofficier was verantwoordelijk voor het beleid van het **IRT**; in overleg met een speciaal aangestelde officier werden de prioriteiten vastgesteld. De procureur-generaal was verantwoordelijk voor de organisatie.

Het Parool

March 24, 1994

Ernst was altijd al een snelle leerling

BYLINE: ERIK VAN GRUIJHUIJSEN

SECTION: Pg. 2

LENGTH: 1822 words

HET WAS OP een avond dat de minister het te laat vond om zijn chauffeur nog helemaal terug te laten rijden naar Den Haag. Zeker omdat de man werd geacht de volgende ochtend weer voor dag en dauw voor zijn deur te staan in Tilburg.

De chauffeur aarzelde bij het aanbod een nachtje in huize Hirsch Ballin door te brengen. Niet alleen omdat de suggestie hem nogal ongebruikelijk voorkwam. Hij was de volgende dag jarig. En om dan niet thuis wakker te worden . . . Maar, hij stemde uiteindelijk toch toe.

Het tafereel dat de chauffeur de volgende ochtend aan de ontbijttafel aantrof was aandoenlijk: zijn stoel versierd, de familie er luid zingend omheen.

Wat is het een aardige man. Iedereen die voor het eerst met Ernst Hirsch Ballin in contact komt - en moeilijk is dat niet - wordt getroffen door zijn beminnelijke, ontwapenende houding. Het 'zeg maar Ernst' ligt hem voor in de mond bestorven. Zijn gesprekspartners worden zenuwachtig van zijn hoffelijkheden. En hij heeft humor.

Op het ministerie van justitie wisten topambtenaren niet wat hun overkwam toen ze na twee periodes Korthals Altes, een uitgesproken saaie minister, met de gewezen hoogleraar werden geconfronteerd. Er was hun een stijve hark in het vooruitzicht gesteld, maar ze kregen werkelijk weer plezier in hun werk. Hirsch Ballin is bovendien een vakman, een gedreven werker en een briljant analyticus. Het zijn omschrijvingen die algemeen door zijn medewerkers worden gedeeld.

Deze week was er een moment van twijfel. Is de minister echt door zijn rug gegaan of is hij schoolziek? Die vraag rees toen bleek dat de persvoorlichters van de minister vorige week donderdag al meteen wisten dat hij zeker tien dagen zou wegblijven. Uiterekend in de week waarin een rapport over de **IRT**-affaire hem naar zijn politieke leven kan staan, moet Hirsch Ballin 'op doktersadvies' het bed houden.

De twijfel duurde maar heel even. Natuurlijk is Hirsch Ballin ziek. Het plichtsbesef van de minister kent immers geen grenzen. Volgens zijn staf zou hij vanuit zijn huis niet eens meer in staat zijn te faxen - en Ernst doet niets liever dan faxen.

De minister van justitie, tevens coordinator van aangelegenheden betreffende de Nederlandse Antillen en Aruba, kan de conclusies van het rapport-Wierenga vandaag nog eens op zijn gemak in Tilburg overdenken. Dat komt hem goed uit, want Ernst Hirsch Ballin staat voor een voor hem onwerkelijke situatie. Hij is natuurlijk vaker overladen met kritiek, maar voor het eerst in zijn carrière kampt hij met tegenslag waarbij hij niet in de positie verkeert zelf greep te houden op de situatie.

Dit keer komt hij er niet uit met zijn scherpe analyses, die per definitie elkander in snelheid overtreffen. Zijn verbluffende dossierkennis helpt hem evenmin. Hirsch Ballin is sinds vanmorgen overgeleverd aan de vrije krachten van het politieke spel - juist in verkiezingstijd is dat een benauwende positie. De oppositie kon gisteren niet eens meer wachten op de inhoud van het rapport over de opheffing van het **IRT**; voor de VVD was Hirsch Ballin gisteren al politiek onthoofd.

De schade gaat verder dan het verstoorde evenwicht van een tot voor kort onkreukbaar man. Een beschadiging van Hirsch Ballin betekent automatisch een nieuwe kras door de C van het Christen Democratisch Appel - de zoveelste. Zijn komst leek destijds een garantie dat het fundament van de partij niet zou worden aangetast. Hij vormde een natuurlijk tegenwicht voor mensen als de inmiddels afgetreden voorzitter Wim van Velzen, die openlijk toegaf het CDA niet eens meer als een christelijke partij te beschouwen.

Hoewel geboren Amsterdammer, staat Hirsch Ballin bekend als een dogmatisch katholiek. Hij onderhoudt een uitstekende relatie met de aartsconservatieve bisschop Simonis.

Weinig heeft Hirsch Ballin de afgelopen jaren zo gekwetst als de walging die de officiële krant van het Vaticaan, l'Osservatore Romano, uitsprak over de Nederlandse euthanasiewetgeving. Hirsch Ballin wierp zichzelf per brief op als geïnterviewde en nam uiteindelijk de kans te baat om - in het Duits, hij is tweetalig opgevoed - twee minuten over het onderwerp vol te praten op de lokale radio van Vaticaanstad.

Zijn rotsvaste overtuiging valt mede te verklaren uit het feit dat het katholicisme zijn eigen keus is. Zijn joodse vader trouwde weliswaar een katholieke vrouw, maar stuurde zijn zoon naar een niet-christelijke school.

Het CDA wordt liever niet meer geassocieerd met de term, maar als het niet Dries van Agt was geweest, had Hirsch Ballin het ethisch reveil kunnen bedenken. Hij predikt in alles herstel van normen en waarden. In zijn rol als nieuwe zedenmeester vormt hij een dankbaar lijdend voorwerp voor Van Kooten en De Bie - en niet alleen inhoudelijk. Ook zijn houterige motoriek, zijn huppelloopje - de Hirsch Ballin-shuffle wordt geregeld gemiteerd door medewerkers - maken hem tot een gemakkelijk slachtoffer.

Als het knapste jongetje van de klas stapte Hirsch Ballin vier jaar geleden op 39-jarige leeftijd het derde kabinet Lubbers binnen. De baas moest hem binnen trekken. Er waren vier gesprekken voor nodig. Hirsch Ballin stelde de politiek voor de onmogelijk gehouden eis dat hij als minister van justitie ook na de reorganisatie een vinger in de pap zou houden bij de politiek. Het ging ten koste van de zeggenschap van wijlen minister Dales.

Vertrouwing

En Lubbers had er zelfs extra geld voor het ministerie van justitie voor over om Hirsch Ballin zijn zekere bestaan als hoogleraar (staats- en bestuursrecht) te laten verruilen voor het riskante bestaan van minister. Hij geldt nu als vertrouwing van Lubbers.

Nu hij er eenmaal zit, zou Hirsch Ballin, daar heeft hij inmiddels geen misverstand over laten bestaan, het liefst nog een kabinetsperiode aanblijven. Naar zijn gevoel moet hij afmaken wat hij de afgelopen jaren in gang heeft gezet. Immers, criminaliteit werd in de jaren voor hem voornamelijk gebagatelliseerd. Terwijl het een probleem is van een omvang die slechts weinigen in dit land beseffen, meent hij.

In een gesprek met de **Volkskrant**, een van de talloze gesprekken die hij met journalisten voerde, schetste hij een huiveringwekkend beeld. Hij voorspelde een slag met de georganiseerde misdaad in ons land, 'die er in feite een is om de macht in onze samenleving'. Zuid-Amerikaanse taferelen - Ernst Hirsch Ballin meent het echt.

Hij komt wel vaker ietwat wereldvreemd over. Hij was verbijsterd toen in de Tweede Kamer tijdens een discussie een kamerlid suggereerde sex met minderjarigen pas strafbaar te maken bij contacten van jongeren onder de zestien jaar. Dat het bestaat. Hard drugs verstrekken aan verslaafden - over zijn lijk. Hirsch Ballin zou ook nog nooit in een cafe zijn geweest.

Zijn ouders gaven hem de voornaam van zijn vader, die in het Duitsland van 1933 werd ontslagen als notaris in Wiesbaden omdat hij joods was. 'Ernst' bleek wonderwel te passen bij die wat stijve, betweterige, maar uitmuntende leerling. Zijn medestudenten weten zich vooral een ding van hem te herinneren: Ernst haalde alleen maar negens en tienen. Moeiteloos. Ze leverden hem natuurlijk hoon op, die als uitsloverij beschouwde scores, maar eronder lieden deed hij niet.

Ernst zag er op school net zo uit als nu, zeggen klasgenoten uit zijn tijd op het Amsterdams Lyceum. Terwijl in de jaren zestig en zeventig zich een revolutie rond hem voltrok en vrije sex enthousiast werd bedreven, hield Ernst vast aan een smetteloos pak en zijn kamer in het ouderlijk huis.

Arrogant was hij beslist niet. Wel eigenwijs. Hij heeft een koppigheid die ook in de Tweede Kamer geregeld de ergernis wekt van kamerleden. Een debat over de binnenkort in te voeren identificatieplicht werd in 1990 op de lange baan geschoven, vanwege de toen onwrikbare opvattingen van de minister.

Als het moet laat Hirsch Ballin debatten doelbewust ontaarden in uitputtingsslagen. Sprekendste voorbeeld: de Vreemdelingenwet in de Eerste Kamer, in december vorig jaar. Hirsch Ballin wilde het hoger beroep tegen uitzetting schrappen, maar weigerde een nacht lang duidelijkheid te verschaffen - eindeloze, messcherpe aanvallen van senatoren ten spijt. Woedend waren ze toen hij bleef 'verwijzen naar wat ik daar eerder over gezegd heb'. Maar dat was niks.

Cum laude

Na zijn doctoraal examen in 1974, cum laude, werd Hirsch Ballin achtereenvolgens wetenschappelijk assistent op de Universiteit van Amsterdam, juridisch medewerker op het ministerie dat hij nu leidt en - op dertigjarige leeftijd (!) - hoogleraar op de Katholieke Universiteit Brabant. Zijn lijst met publicaties was al aangegroeid tot meer dan tweehonderd, toen Lubbers hem benaderde voor een ministerspost.

Zijn omgeving had daar al vaker op gezinspeeld. Hirsch Ballin was in de jaren ervoor opgedoken in de meest uiteenlopende adviescommissies van het CDA. En: de partij had

dringend behoefte aan een prominent katholiek. Dat hij op de kandidatenlijst voor de Tweede Kamer moest opschuiven van de tweede naar de derde plaats, was te wijten aan de vrouwenlobby achter Yvonne van Rooy. Maar er zijn nog steeds partijgenoten die in hem de rechtmatige opvolger zien van Lubbers.

Of zijn ministerschap dat rechtvaardigt, is discutabel. Hij wierp zich op als kampioen criminaliteitsbestrijding, maar onder zijn bewind werd de Nederlander volgens enquetes banger op straat dan ooit. De criminaliteit nam toe, het aantal opgeloste misdrijven blijft dalen en onder zijn bewind moest een moordenaar in Amsterdam worden heengezonden wegens cellentekort - het bleek een keerpunt in een discussie die Hirsch Ballin zo graag met overtuigingskracht had vlotgetrokken.

Hij benaderde zijn onderwerpen aanvankelijk meer wetenschappelijk dan politiek. Nu niet meer. Anders was hij er nooit in geslaagd slepende discussies over een regeling voor euthanasie, de wet gelijke behandeling en de identificatieplicht door het aannemen van een wet van de politieke agenda te drukken.

Anderzijds: politiek-emotionele kwesties laat hij volgaarne over aan zijn PvdA-staatssecretaris, Aad Kosto. Hun koele relatie kan worden verklaard uit de klussen die de laatste zijn toebedeeld. Kosto draait op voor de uit de hand gelopen problemen met asielzoekers en draagt de schande van de talloze ontsnappingen uit gevangenissen. Daarover hoor je de minister nauwelijks. Maar hij is er als de kippen bij als het gaat over de bouw van nieuwe cellen.

Een snelle leerling, dat was Ernst Maurits Henricus Hirsch Ballin altijd al.

Een criminele informant die onder het toezicht van justitie zijn zakken vulde met drugsgeld. Dit schoolvoorbeeld van verloedering bedreigt het politieke leven van een man die het bestrijden van vervagend normbesef ziet als een levensdoel. Ernst Hirsch Ballin. Portret van de briljante katholieke zedenmeester van het CDA.

Trouw

April 6, 1994

Morgen kan Kamer de kloof met de kiezers verkleinen

BYLINE: ROB OUDKERK

SECTION: Pg. 011

LENGTH: 1419 words

De auteur is huisarts en kandidaat-lid van de Tweede Kamer voor de PvdA.

In deze maanden van verkiezingscampagnes lijkt het onbehagen over het functioneren van 'de politiek' algemeen geworden. Dat valt op te maken uit alle landelijke dagbladen en weekbladen. Dat hoor je in de kroeg en op verjaardagen, in de rij voor de bioscoop of bij Albert Heijn. Het praten over Ajax wordt verdrongen door gekanker op politici. Misnoegen over de politieke boodschappen. Afwerende gebaren en dito stellingnames.

Er is, volgens velen, sprake van een toenemende kloof tussen burgers en politiek. Op zich is dat vreemd, want mensen lijken eerder meer dan minder genteresseerd in het wel en wee van de maatschappij dan vroeger. Dus zou je meer betrokkenheid mogen verwachten. Maar die is er niet. De genoemde kloof is er wel degelijk.

Marcel van Dam schrijft in de gebundelde uitgave van zijn **Volkskrant**-columns dat de overheid haar greep op de samenleving verliest. Volgens hem ligt de overheid op apegapen en moet zij op zoek naar een nieuwe rol in een samenleving die toenemend individualiseert en een grote verscheidenheid en versplintering vertoont. Dat is maar al te waar, maar wat bedoelt Van Dam met 'de overheid'? De centrale of de lokale? De departementen? De regering? De volksvertegenwoordiging? Wie hebben de werkelijke macht en invloed?

Van Dam pleit ervoor de centrale sturing te vervangen door vormen van beleid die meer aansluiten bij de belevingswereld van het individu. Met participatie van diegenen die voor het bereiken van die doelen essentieel zijn. Dus geen decreten en regeltjes van bovenaf, maar overeenkomsten maken en - nu komt de crux - communiceren. Met de burgers. Om op die wijze te proberen burgers en politiek weer te binden.

Spraakverwarring

Maar om te communiceren is een eerste vereiste dat men elkaars taal spreekt. Daar schort het aan. Dat constateert de timmerman die bij mij thuis werkt, als hij het heeft over 'die' politici: "Of ze daar bij Den Haag Vandaag denken dat ik gek ben."

Een gescheurde kuitspier noopte mij de afgelopen weken tot plat liggen en tv kijken. Dag na dag. Uur na uur. Als je zelf scherp op gaat letten, merk je dat het niet door het taalgebruik komt. Dat is vrij normaal. Het gaat om een soort spraakverwarring.

Het is vaak specialistische, bureaucratische dossierkennis tegenover gewone dagelijkse realiteit. Het is abstract tegenover concreet. Het is verschuilen tegenover tevoorschijn komen. Maar erger is: het klinkt voorgekookt. Alsof het onecht is. Als kant-en-klare software, geprogrammeerd. Spreekt daar nog een mens?

Om met Van Kooten en De Bie te spreken: communicatie verwordt tot kromcommunicatie. Je krijgt het gevoel dat er iets niet klopt, maar je weet niet of dat zo is en zo ja, wat dan. Soms constateer je verdomcommunicatie. Iemand weigert iets te zeggen. Draait eromheen. Geen helder ja. Geen helder nee. Zo wordt een kloof gegraven.

Hoe herstel je dat? Wie herstellen dat? Van ambtenaren, departementen en regering mag je dat niet verwachten. Wat wel moet, en snel ook, is een 'herwaardering' van de volksvertegenwoordiger. Parlementariërs vormen de gekozen stem van het volk. Zij moeten schrijven en spreken zonder last of ruggespraak. Zoals overigens bij grondwet vastgelegd. Niet voorgekookt dus.

Vreeman en Rottenberg - voorzitters van de PvdA - pleiten in woord en geschrift de laatste tijd steeds sterker voor eerherstel van die volksvertegenwoordiger. Wetgevende en controlerende arbeid is voor hem of haar vanzelfsprekend essentieel, maar er zou meer ruimte moeten zijn voor bijvoorbeeld afwijkende meningen van volksvertegenwoordigers.

Bij die mening dient maatschappelijke betrokkenheid voorop te staan. En dat kan alleen als Kamerleden diepgaand geworteld zijn in diezelfde maatschappij. Met persoonlijke betrokkenheid dus. Met een open oor en open ogen. En een open mond. Communicabel dus. Niet voorgeprogrammeerd door overleg in het Torentje of vastgesnoerd in ketenen van onduidelijke makelij.

Flip Buurmeijer, Tweede-Kamerlid van de PvdA, schreef onlangs in de **Volkskrant** dat de arenafunctie van de Tweede Kamer voorwaarde is voor herkenning bij de kiezer. Hij pleit - en hij kan het weten - voor een veel dualistischer opstelling van de Kamer. De eerste veranderingen moeten volgens hem in Den Haag plaatsvinden. Op de dag na de verkiezingen.

IRT-debat

Ik deel zijn mening. Een krachtig parlement staat of valt naar mijn mening met de geloofwaardigheid van de individuele parlementarier. En ik heb in die individuele parlamentsleden veel meer vertrouwen dan in het parlement als geheel, waarbij de som minder lijkt dan de afzonderlijke delen. Ik geloof ook dat de roep om een gekozen minister-president, een gekozen burgemeester en met name om een referendum rechtstreeks te maken heeft met de door de burger gesignaleerde onmacht van het totale parlement. Waarin

volksvertegenwoordigers gevangen lijken te worden gehouden. Anders kan ik het niet uitdrukken.

Maar waarom wachten tot na de verkiezingen? Komende donderdag al kan het parlement iets aan de gesignaleerde kloof doen. Het **IRT**-debat vormt daarbij het middel om dat doel te bereiken. Daarbij gaat het niet om de kop van Hirsch Ballin of Van Thijn. Daarbij gaat het om, direct en indirect, communiceren met de burger over een belangrijke zaak die ons allemaal aangaat en bezighoudt: criminaliteitsbestrijding.

Verscheidene politieke commentatoren hebben al geschreven dat een open gedachtenwisseling donderdag onmogelijk wordt. Dat de zaak intern al is afgedicht. Dat het er niet toe doet wat voor indruk dat maakt op de veel grotere buitenwereld. Het is mijn diepe overtuiging dat, als parlementariers dat toelaten, we niet verbaasd moeten zijn, als over een maand nog meer burgers hun protest laten horen door te stemmen op een partij waarvan ze zelf zeggen: 'Ik vind het ook erg, hoor.'

Donderdag kan een eerste stap worden gezet om de woorden van Van Dam, Buurmeijer, Vreeman en Rottenberg om te buigen in daden. Dus niet meer poneren dat we er iets aan moeten doen, maar laten zien hoe we het doen.

Troelstra

Is die kloof nou iets van de laatste jaren? Welnee. De historie leert anders. Op 18 november 1924 - zeventig jaar geleden - nam Troelstra afscheid van het parlementair-politieke werk. Enkele citaten van zijn redevoeringen spreken boekdelen over de gevangenschap van parlement en volksvertegenwoordiger. Over wat hij noemde de ontaarding van ons parlementaire stelsel. Over een hinkend parlement. Over een 'wederzijdsche verlamming'.

Hij stelde de volgende vraag: "Wanneer dan het tegenwoordige Parlement niet voldoet aan de eischen, die wij er aan mogen stellen, hoe is dan te verkrijgen een daadkrachtig, op de eischen van den tegenwoordigen tijd berekend Parlement? Een levensvraag naar mij voorkomt.'

En: "In sommige kringen is alle geloof en vertrouwen in Regeering en Kamer verdwenen. Als daar geen verandering in komt, als wij op deze vraag, hoe de grondslagen voor een beter parlementair leven moeten worden gevonden, geen voldoende antwoord krijgen, dan acht ik dat een groot gevaar voor de toekomst van ons volk. Ik kan mij geen democratisch politiek leven voorstellen zonder een Parlement. Maar dan is het ook de eerste voorwaarde, dat dat Parlement het vertrouwen van het volk heeft weten te wekken en te behouden.'

En ten slotte: "Personen, die zich buiten het parlement hebben uitgesproken voor of tegen bepaalde zaken, doen, wanneer zij straks worden geroepen hier in de Kamer zelf hun meening uit te spreken en hun stem uit te brengen, onder de werking van een of anderen achter de schermen uitgeoefenden dwang precies het tegenovergestelde van wat hun eigen vrienden het recht hadden van hen te verlangen. De schade, die op die wijze wordt toegebracht aan het

moreele evenwicht van Regeering en Parlement, is moeilijk te berekenen. Het is nodig goed te bedenken, hoe moeilijk het zal zijn, maar ook, hoe nodig, om die schade te herstellen.'

Cynici zullen zeggen: ach, het is toch zeventig jaar goed gegaan. Realisten nemen het politieke testament van Troelstra serieus. Dat ging over de noodzaak tot dualisme, een herwaardering van de volksvertegenwoordiger en een hernieuwd vertrouwen in 'de politiek'.

Het is de hoogste tijd om niet in woorden, maar daadwerkelijk hierop te gaan inzetten. Langer wachten is link voor onze democratie.